

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	1
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	3
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	3
ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	3
ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ NEST	4
Κεφάλαιο 1 ^ο : Γενικά στοιχεία του Νομού Φλώρινας	5
1.1 Εισαγωγή	5
1.2 Χαρακτηριστικά του Νομού Φλώρινας.....	6
1.3 Η περιοχή των Πρεσπών.....	7
Κεφάλαιο 2 ^ο : Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της περιοχής	18
2.1 Χρήσεις Γης.....	18
2.2 Αρχιτεκτονική της Περιοχής – Παραδοσιακοί οικισμοί	19
2.3 Υποδομές	22
Κεφάλαιο 3 ^ο : Φυσικό Περιβάλλον.....	23
3.1 Κλιματολογικά – Μετεωρολογικά στοιχεία	23
3.2 Λίμνες Πρέσπες.....	27
3.3 Οικοσυστήματα – Προστατευμένες περιοχές.....	28
3.4 Χλωρίδα – Πανίδα.....	30
Κεφάλαιο 4 ^ο : Πολιτισμικό Περιβάλλον	32
4.1 Αρχαιολογικές θέσεις της περιοχής - Χώροι ιδιαίτερου ενδιαφέροντος.....	32
4.2 Πολιτισμικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες	38
4.3 Συνεταιρισμοί – Σύλλογοι	39
Κεφάλαιο 5 ^ο : Ανθρωπογενές Περιβάλλον	42
5.1 Δημογραφικά στοιχεία.....	42
5.2 Απασχόληση κατά τομέα παραγωγής - Οικονομικά ενεργός πληθυσμός.....	44
5.3 Εκπαίδευση	45
Κεφάλαιο 6 ^ο : Τουριστική Δραστηριότητα στην περιοχή.....	45
6.1 Τουριστική Δραστηριότητα στην περιοχή.....	45
6.2 Προφίλ του επισκέπτη	46
6.3 Δυναμικότητα καταλυμάτων.....	46
6.4 Τουριστικές επενδύσεις στην περιοχή.....	48
Κεφάλαιο 7 ^ο : Αναπτυξιακοί Φορείς της περιοχής.....	50
7.1 Αναπτυξιακή Φλώρινας.....	51
7.2 Εταιρία Τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας	51
7.3 InFlorina Κέντρο Οργάνωσης και Προώθησης Τουρισμού	52
Κεφάλαιο 8 ^ο : SWOT Ανάλυση της περιοχής.....	52
8.1 Πλεονεκτήματα – Μειονεκτήματα – Προοπτικές – Απειλές.....	52
Κεφάλαιο 9 ^ο : Μορφές τουρισμού.....	54
9.1 Μορφές τουριστικού προϊόντος.....	54
Κεφάλαιο 10 ^ο : Παιδικές Κατασκηνώσεις	59
10.1 Γενικά	59
10.2 Χαρακτηριστικά Κατασκήνωσης.....	59
10.3 Νομοθεσία.....	62
10.4 Προτεινόμενες εξορμήσεις	63

10.5 Μονοπάτια	65
10.6 Προτεινόμενες δράσεις	68
Κεφάλαιο 11 ^ο : Συμπεράσματα – Προτάσεις	71
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε από το Κέντρο Περιβάλλοντος Ν.Α Κοζάνης και χρηματοδοτήθηκε στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος NEST / MEDITERRITAGE INTERREG IIIC.

Η μελέτη εντάσσεται στα παραδοτέα του έργου NEST/MEDITERRITAGE INTERREG IIIC και σκοπό έχει να καταγράψει και να αναδείξει τον φυσικό, πολιτισμικό και αρχαιολογικό πλούτο της περιοχής των Πρεσπών, τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες της και τέλος να εστιάσει στην δυνατότητα δημιουργίας κατασκήνωσης στην περιοχή είτε από τοπικό φορέα δημοσίου χαρακτήρα είτε από ιδιώτη.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τα στελέχη της Αναπτυξιακής Εταιρίας Φλώρινας Α.Ε, του Πολιτιστικού Τριγώνου Πρεσπών αλλά και της Εταιρίας Προστασίας Πρεσπών για τη βοήθεια και την παροχή πολύτιμων στοιχείων και βιβλιογραφίας.

ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Μελετητής: ΚΕ.ΠΕ Αμιγής Νομαρχιακή Επιχείρηση
1^ο χιλ Πτολεμαΐδας – Κοζάνης
502 00 ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑ
Τηλ 24630- 53571, 53666 FAX: 24630-53666
e-mail: info@kepekozani.gr
website: <http://www.kepekozani.gr/>

Για την εκπόνηση της μελέτης συνεργάστηκαν τα παρακάτω στελέχη και συνεργάτες του ΚΕ.ΠΕ

- Σταύρακας Θεόδωρος – MSc Γεωπόνος
- Τρικοιλίδου Ελένη – Μηχανικός Περιβάλλοντος
- Πατρικάκη Όλγα – MSc Γεωλόγος
- Νάκας Γεώργιος – Ειδικός Η/Υ
- Αδαμίδου Καλλιόπη – MSc Γεωλόγος

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ NEST

Το έργο «Δημιουργία δικτύου αειφόρου τουρισμού» εντάσσεται στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος RFO MEDITERRITAGE - INTERREG IIIC.

Το έργο σκοπεύει να επιδιώξει τα παρακάτω:

- Τουριστική ανάπτυξη των ορεινών απομακρυσμένων περιοχών με πλούσιο φυσικό κάλλος και ιδιαίτερη πολιτιστική κληρονομιά που φθίνουν δημογραφικά μέσω της ανάπτυξης ήπιας μορφής τουρισμού
- Ανάπτυξη του τουρισμού με γνώμονα την αειφόρο προστασία του περιβάλλοντος
- Επαφή των νέων με την φύση και ευαισθητοποίησή τους σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος
- Ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών μεταξύ περιοχών ανά τη Μεσόγειο που έχουν κοινά χαρακτηριστικά και αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα.

Το έργο δίνει τη δυνατότητα προσέλκυσης επενδυτών, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και αύξησης της απασχόλησης του τοπικού πληθυσμού συμβάλλοντας στην συγκράτηση του πληθυσμού στις εστίες του, την προώθηση των τοπικών προϊόντων, την προβολή της περιοχής ως έναν ιδανικό προορισμό εναλλακτικού τουρισμού.

Οι συμμετέχοντες εταίροι είναι:

1. Communauté de Montagne du Giovo – Ιταλία
2. Κέντρο Περιβάλλοντος Ν.Α. Κοζάνης – Ελλάδα
3. A.L.L.B.A. Groupe d'action locale pour la Basilicate Sud Occidentale – Ιταλία
4. Commune de Mezdra ET Club de slalom nautique SKAGIA – Βουλγαρία
5. Direction Régionale des Eaux et Forêts du Haut Atlas – Μαρόκο
6. Municipalité de Santo Stefano en Aspromonte – Ιταλία
7. Αναπτυξιακή Εταιρία Φλώρινας – Ελλάδα
8. Conseil Régional de Vlora – Αλβανία
9. Communauté de montagne de l'Altro Agri – Ιταλία
10. Consorzio di bonifico integrale del territorio del Ferro e del Sparviero – Ιταλία

Προϋπολογισμός 250.000,00 €

Χρονική διάρκεια 1/10/2006-31/12/2007

Κεφάλαιο 1^ο: Γενικά στοιχεία του Νομού Φλώρινας

1.1 Εισαγωγή

Ο Νομός Φλώρινας χαρακτηρίζεται από μια πλούσια ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά, η ανάδειξη των οποίων θα μπορούσε να αποτελεί τον ιστό οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Ωστόσο κοινωνικοί, πολιτικοί και γεωγραφικοί λόγοι οδήγησαν στην αναπτυξιακή της υστέρηση και την πληθυσμιακή της συρρίκνωση διατηρώντας ένα ιδιόμορφο και σχετικά χαμηλό προφίλ κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών.

Η περιοχή γνώρισε έντονα τις συνέπειες του εμφυλίου πολέμου και του ψυχροπολεμικού κλίματος. Επιπλέον, η γεωγραφική θέση του νομού, σε συνδυασμό με την μεγάλη απόσταση της από τα κέντρα των αποφάσεων δημιούργησε συνθήκες απομόνωσης με όλες τις συνέπειες που αυτές συνεπάγονται.

Η περιοχή μελέτης, περιλαμβάνει το τμήμα της λεκάνης των Πρεσπών, το οποίο διοικητικά ανήκει στον Νομό Φλώρινας και αποτελεί μια διακριτή οντότητα με σημαντικές ιδιαιτερότητες, οι οποίες αφορούν τόσο στην φυσιογνωμία της περιοχής όσο και στα επιμέρους χαρακτηριστικά του φυσικού χώρου και του ανθρώπινου δυναμικού της.

Οι Πρέσπες ανήκοντας διοικητικά στον Νομό Φλώρινας ακολουθούν ουσιαστικά κοινή πορεία με το μεγαλύτερο βόρειο τμήμα του Νομού, τις τελευταίες δεκαετίες, διατηρώντας όμως την δική της ιδιαίτερη ταυτότητα.

Το αντιεπενδυτικό κλίμα το οποίο επικράτησε τις τελευταίες δεκαετίες, οι αυστηρές πολιτικές «προστασίας του φυσικού κάλλους των ορεινών περιοχών» οι οποίες δεν επέτρεψαν αναπτυξιακές παρεμβάσεις και η απουσία ενός κεντρικού και ολοκληρωμένου αναπτυξιακού σχεδιασμού είχε πολλαπλές συνέπειες στην εξέλιξη της περιοχής.

Η σχετική έλλειψη επενδυτικού πνεύματος και έντονης ιδιωτικής αναπτυξιακής πρωτοβουλίας και η έντονη εσωστρέφεια του πληθυσμού χαρακτήριζαν την περιοχή και την επιχειρηματική συμπεριφορά και νοοτροπία των κατοίκων. Η παραγωγική δραστηριότητα είναι σαφώς προσανατολισμένη στον πρωτογενή τομέα με την

καλλιέργεια πιπεριάς, φασολιών καθώς και την λιμναία αλιεία και δευτερευόντως στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Παρά τη γενική υστέρηση της αναπτυξιακής διαδικασίας είναι αισιόδοξο το γεγονός ότι εμφανίζονται κάποιες μεμονωμένες ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Οι προοπτικές οικονομικής τόνωσης της περιοχής βελτιώνονται ενόψει της ολοκλήρωσης της κατασκευής του κάθετου άξονα της ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΟΔΟΥ, καθώς θα συνδεθεί η περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας με τη Νότια Ελλάδα και τη FYROM και θα δημιουργηθεί μία διέξοδος προς τις βαλκανικές χώρες. Ταυτόχρονα θα μειωθούν οι χρόνοι πρόσβασης από τους υπόλοιπους νομούς της Δυτικής Μακεδονίας στην περιοχή και ο τόπος θα γίνει ελκυστικότερος για τους επισκέπτες.

Την ανοδική αναπτυξιακή τουριστική πορεία του Νομού Φλώρινας ήρθε να επιβεβαιώσει και το γεγονός της καταγραφής του νομού σαν του πιο ραγδαία τουριστικά αναπτυσσόμενου νομού της Ελλάδος και σαν ενός από τους δέκα ταχύτερα αναπτυσσόμενους της Ευρώπης.

1.2 Χαρακτηριστικά του Νομού Φλώρινας

Ο Νομός Φλώρινας βρίσκεται στα Βορειοδυτικά σύνορα της Ελλάδας και διοικητικά ανήκει στην Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας. Συνορεύει στα δυτικά με την Αλβανία, στα βόρεια με την FYROM, ανατολικά με το Νομό Πέλλας, νοτιοανατολικά με το Νομό Κοζάνης και νοτιοδυτικά με το Νομό Καστοριάς.

Στα ανατολικά του νομού υπάρχουν οι οροσειρές του Βόρρα (Καιμακτσαλάν) και του Βερμίου, ενώ υπάρχει η διάβαση της Κέλλης προς Θεσσαλονίκη και Κοζάνη. Στα δυτικά υπάρχουν οι οροσειρές Βαρνούντα και Βέρνου (Βίτσι), ενώ υπάρχει και η θέση Βίγλα ως διάβαση προς τις Πρέσπες, τη FYROM και την Αλβανία. Ανάμεσα στις οροσειρές υπάρχουν η μικρή και η μεγάλη Πρέσπα, η λίμνη Βεγορίτιδα, η λίμνη Πετρών, η λίμνη Χειμαδίτιδα και η λίμνη Ζάζαρη.

Ο νομός καταλαμβάνει έκταση 1.924,6 χιλιάδες στρέμματα από τα οποία το 74% περίπου καλύπτεται από ορεινές και ημιορεινές εκτάσεις ενώ μόνο ένα 26% καλύπτεται από πεδινές.

Από το σύνολο της έκτασης του νομού τα 534,1 χιλιάδες στρέμματα είναι καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπαύσεις, τα 700,2 χιλιάδες στρέμματα είναι βοσκότοποι κοινοτικοί και ιδιωτικοί. Οι εκτάσεις που καλύπτονται από ύδατα καταλαμβάνουν συνολική έκταση 116,6 χιλιάδες στρέμματα, τα δάση 497,9 χιλιάδες στρέμματα, οι οικισμοί 39,6 χιλιάδες στρέμματα, ενώ τα υπόλοιπα 36,3 χιλιάδες στρέμματα καλύπτονται από άλλες εκτάσεις.

Ο πληθυσμός στο νομό ανέρχεται σε 53.109 άτομα, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, από τον οποίο ποσοστό 50,88% είναι άνδρες και 49,12% γυναίκες. Το σύνολο των κατοικιών στο δήμο ανέρχεται σε 17.500.

Ο νομός διοικητικά διαιρείται σε οκτώ (8) Δήμους και τέσσερις (4) Κοινότητες όπως προέκυψαν έπειτα από τις συνενώσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης της χώρας με το σχέδιο «Καποδίστριας».

- Δήμος Φλώρινας
- Δήμος Πρεσπών
- Δήμος Κάτω Κλεινών
- Δήμος Μελίτης
- Δήμος Αμυνταίου
- Δήμος Φιλώτα
- Δήμος Αετού
- Δήμος Περάσματος

Και

- Κοινότητα Κρυσταλλοπηγής
- Κοινότητα Νυμφαίου
- Κοινότητα Βαρικού
- Κοινότητα Λεχόβου

1.3 Η περιοχή των Πρεσπών

Ο Δήμος Πρεσπών βρίσκεται στην βορειοδυτική άκρη της Ελλάδας, στα σύνορα με την Αλβανία και τη Π.Γ.Δ.Μ, σε απόσταση 50 χλμ. από τη πόλη της Φλώρινας και 55 χλμ. από τη Καστοριά. Με έκταση 413.700 στρέμματα και πληθυσμό 1781 κατοίκους -

σύμφωνα την απογραφή του 2001-, καταγράφεται ως ένας από τους μεγαλύτερους σε έκταση αλλά και πιο αραιοκατοικημένους δήμους της Ελλάδας.

Τα όρια του Δήμου περιλαμβάνουν το ελληνικό τμήμα του λεκανοπεδίου στο οποίο βρίσκονται, σε υψόμετρο περίπου 800 μέτρων, οι δύο γειτονικές λίμνες, η Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα, τους γύρω ορεινούς όγκους, με κορυφές που ξεπερνούν τα 2000 μέτρα, (Βαρνούντας, Τρικλάρι, Βίγλα) καθώς και τμήμα της κοιλάδας των Κορεστειών.

Η πλειοψηφία των κατοίκων της περιοχής ασχολείται με τη καλλιέργεια των τοπικών ποικιλιών φασολιού στον παραλίμνιο κάμπο, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό έχει ως απασχόληση τη κτηνοτροφία και την αλιεία στις λίμνες. Τα τελευταία χρόνια ωστόσο, ανοδική τάση παρουσιάζουν οι ασχολίες που σχετίζονται με τον τουρισμό (παραδοσιακοί ξενώνες, αγροτουριστικές δραστηριότητες και προϊόντα)

Στα όρια του Δήμου εντάσσονται 13 δημοτικά διαμερίσματα και 4 οικισμοί:
Δημοτικά διαμερίσματα

1. Λαιμός όπου και η έδρα του Δήμου, 300 κάτοικοι
2. Άγιος Αχίλλειος, 144 κάτοικοι
3. Άγιος Γερμανός, 231 κάτοικοι
4. Ανταρτικό, 165 κάτοικοι
5. Βροντερό, 183 κάτοικοι
6. Καλλιθέα, 160 κάτοικοι
7. Καρυές, 94 κάτοικοι
8. Λευκώνα, 155 κάτοικοι
9. Μικρολίμνη, 71 κάτοικοι
10. Πισοδέρι, 68 κάτοικοι
11. Πλατύ, 108 κάτοικοι
12. Πράσινο, 14 κάτοικοι
13. Ψαράδες, 158 κάτοικοι

Οικισμοί

1. Μηλιώνα
2. Πύλη

3. Οξυά
4. Τρίγωνο

Υπάρχουν επίσης οι εξής εγκαταλελειμμένοι οικισμοί, των οποίων ο οικιστικός ιστός έχει ερειπωθεί και δεν κατοικείται σήμερα:

- Κρανιές
- Αγκαθωτό
- Δασερή
- Πυξός
- Οπάγια
- Σφήκα

Δημοτικό διαμέρισμα Λαιμού

Το Δ.Δ. Λαιμού (Ρόμπι) αποτελείται από 300 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 30,5 χιλιάδες στρέμματα. Υπήρξε εμπορικό κέντρο της περιοχής λόγω της τελωνειακής σύνδεσης με την πρώην Γιουγκοσλαβία. Στη δεκαετία του '60 ο Λαιμός και ο οικισμός του, Μηλεώνας (Μέντοβο), αριθμούσαν 427 και 107 κατοίκους αντίστοιχα. Σήμερα ο πρώτος έχει 300 κατοίκους και ο δεύτερος 2. Ανήκει στο Δήμο Πρεσπών, απέχει 60 χλμ. από την Καστοριά και 50 χλμ. από τη Φλώρινα και είναι χτισμένος σε υψ. 900 μ. Ο ποταμός Παλιόρεμα, μήκους 10 χλμ., χωρίζει τον οικισμό, πηγάζει από το όρος Βαρνούντα και εκβάλλει στη Μεγάλη Πρέσπα. Σ' αυτόν διαβιεί είδος πέστροφας και κατά το Μάιο επισκέπτονται για ένα μήνα περίπου τον ποταμό τα σκουμπούζια και οι μπράνες από τη λίμνη για να γεννήσουν. Επίσης, στις εκβολές παρατηρούνται είδη ερωδιών. Ο λόφος του Αγ. Ιωάννη είναι κατάφυτος με βελανιδιές και προσφέρει ιδιαίτερη θέα. Αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία αποτελούν οι εκκλησίες των: Αγ. Παρασκευής (1896, στην πλατεία του χωριού), Αγ. Ιωάννη (στον ομώνυμο λόφο), Υπαπαντής του Κυρίου (15ος αι., κοντά στην πλατεία) και Αγ. Νικολάου (1925, στον οικισμό Μηλεώνας). Το μεγαλύτερο ποσοστό των σπιτιών είναι χτισμένα με πέτρα και πλίνθους και προσδίδουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των οικιών του περασμένου αιώνα. Οι νερόμυλοι βρίσκονται κατά μήκος του ποταμού. Στο χωριό εντοπίζονται τρεις γέφυρες: στον ποταμό Παλιόρεμα, στην είσοδο του οικισμού και στο δρόμο προς το σχολείο. Υπάρχουν επίσης πολλές βρύσες που κοσμούν το χωριό. Στο χωριό λειτουργεί Δημοτική Βιβλιοθήκη και Λαογραφική Συλλογή με αντικείμενα από την περιοχή των

Πρεσπών. Την 4η μέρα του Πάσχα πραγματοποιείται πανηγύρι στο λόφο του Αγ. Ιωάννη.

Δημοτικό Διαμέρισμα Αγίου Αχιλλείου

Το Δ.Δ Α.Αχιλλείου (Βινένη) έχει πληθυσμό 144 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 39,4 χιλιάδες στρέμματα. Στο Δήμο Πρεσπών υπάγεται ο Αγ. Αχιλλείος, που απέχει 60 χλμ. από τη Φλώρινα, 65 χλμ. από την Καστοριά και είναι χτισμένος σε υψ. 853 μ. Σ' αυτόν υπάγεται ο οικισμός Πύλη, που κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας ήταν τούρκικο χωριό και αργότερα χρησίμευσε ως αρχηγείο των ανταρτών. Οι 130 μόνιμοι κάτοικοι ασχολούνται με την αλιεία, κτηνοτροφία, γεωργία και τουρισμό.

Στην περιοχή υπάρχουν δύο πηγές, από τις οποίες η μία βρίσκεται στο δρόμο από την Πύλη προς τον εγκαταλελειμμένο οικισμό Δασερή και η άλλη χρησίμευε ως λουτρό κατά τη βυζαντινή εποχή. Κοντά στο χωριό είναι η Μικρή Πρέσπα, η οποία έχει πλούσια ορνιθοπανίδα, ιχθυοπανίδα και γλωρίδα. Στην περιοχή δεσπόζουν δάση βελανιδιάς, όπου διαβιούν αρκούδες, αγριογούρουνα, λύκοι, ζαρκάδια, λαγοί, αλεπούδες. Επίσης, κάνουν αισθητή την παρουσία τους αετοί, γεράκια, κίσσες, δρυοκολάπτες, αηδόνια κ.ά. Υπάρχουν σπήλαια, τα οποία όμως παραμένουν ανεξερεύνητα.

Το ομώνυμο νησάκι προσφέρει ιδιαίτερη θέα, καθώς και οι τοποθεσίες Δασερή και Κρίνα. Στην εκκλησία του Αγ. Αχιλλείου (τέλη του 10ου αι.) στο νησάκι στη Μικρή Πρέσπα, βρίσκεται ο τάφος του αγίου. Εκεί μετέφερε ο Βούλγαρος τσάρος Σαμουήλ από την πόλη της Λάρισας το λείψανο του επισκόπου της, Αγ. Αχιλλείου, γύρω στο 980-985. Είναι μία τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική με νάρθηκα και αποτέλεσε για πέντε αιώνες τον επισκοπικό ναό της Πρέσπας. Έδωσε το όνομα στο νησί και πρόκειται για μία από τις μεγαλύτερες βασιλικές της Ελλάδας.

Αξιόλογο θρησκευτικό μνημείο αποτελεί επίσης το μοναστήρι της Παναγίας Πορφύρας (αρχές 16ου αι.). Η θεοσέβεια των κατοίκων της περιοχής διαφαίνεται από το πλήθος των εκκλησιών: Αγ. Γεωργίου, Αγ. Νικολάου, Αγ. Δημητρίου (12ος-14ος αι.), Δώδεκα Αποστόλων (11ος-12ος αι.), Αγ. Αθανασίου, Αγ. Γεωργίου (Πύλη), Αγ. Νικολάου και Αγ. Αθανασίου (Δασερή). Σε παλιότερες εποχές όλο το νησί ήταν κάστρο. Δύο βρύσες κοσμούν το νησί. Στις 15/5, στον εορτασμό του Αγ. Αχιλλείου, πραγματοποιείται εκκλησιασμός στην ομώνυμη εκκλησία. Ξεχωριστή εμπειρία για τον επισκέπτη

αποτελούν τα Πρέσπεια, μία από τις σημαντικότερες εκδηλώσεις πανελλαδικά, που λαμβάνουν χώρα στο νησί του Αγ. Αχιλλείου.

Δημοτικό διαμέρισμα Αγίου Γερμανού

Ο πληθυσμός του ανέρχεται σε 231 κατοίκους ενώ η έκταση του Δ.Δ είναι 60,5 χιλιάδες στρέμματα. Το κεφαλοχώρι Αγ. Γερμανός ανήκει στο Δήμο Πρεσπών. Απέχει 54 χλμ. από την Καστοριά και είναι χτισμένος σε υψ. 1.050 μ. Κατοικείται από «έποικους» (βλάχους), που τους έφεραν στην περιοχή το 1952-54.

Πριν τον Εμφύλιο, το χωριό αριθμούσε 3.500 κατοίκους. Σήμερα όμως κατοικούν περίπου 250 άτομα όλο το χρόνο. Οι κύριες ασχολίες τους είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία, ο τουρισμός και η επεξεργασία της γούνας. Λειτουργεί και αποστακτήριο για την παρασκευή τσίπουρου. Ολόκληρος ο οικισμός παρουσιάζει μεγάλο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον. Πολλά από τα αξιόλογα σωζόμενα πέτρινα σπίτια χτίστηκαν στον οικισμό μέχρι το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ο επισκέπτης αξίζει να δει τον εγγεγραμμένο σταυροειδή με τρούλο ναό του Αγ. Γερμανού (11ου αι.), αφιερωμένο στον ομώνυμο άγιο και Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως που διασώζει τοιχογραφίες των 11ου, 13ου και 18ου αι., καθώς και τον ομώνυμο νεότερο ενοριακό ναό του 1882. Υπάρχει ακόμη η εκκλησία του Αγ. Αθανασίου (17ος αι.). Στο χωριό διαμορφώνεται Μουσειακός χώρος που θα φιλοξενήσει βυζαντινά και μεταβυζαντινά εκθέματα, ενώ ήδη λειτουργεί Παιδική Δανειστική Βιβλιοθήκη. Σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη του τόπου προσφέρουν ο Πολιτιστικός Σύλλογος και η Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών.

Εδώ λειτουργεί, επίσης, Κέντρο Πληροφόρησης, με στοιχεία για το φυσικό περιβάλλον, τα πουλιά της περιοχής, τις ανθρώπινες δραστηριότητες και οργανωμένες ξεναγήσεις στην περιοχή με ειδικευμένους ξεναγούς. Πάνω στο ευρωπαϊκό μονοπάτι E6 βρίσκονται οι πηγές «Μοτσάρα» και «Ποτίστρα». Άλλες πηγές της περιοχής είναι το «Φυλάκιο», το «Προσήλιο» και η «Κεβάνιτσα». Το χωριό διασχίζει το Παλιόρεμα, στα νερά του οποίου διαβιεί η άγρια πέστροφα. Κατά μήκος του ποταμού σώζονται τέσσερα γεφύρια και ένα στην πλατεία του χωριού. Οι κορυφές του Βαρνούντα, Κίρκο (2.156 μ.), Κίτσεβο (2.334 μ.), Κότσυφας (2.066 μ.), Γαϊδουρίτσα, Μπέλλα Βόδα (2.177 μ.) και Γιοβάνιτσα (2.125 μ.), προσφέρουν πανοραμική θέα της γύρω περιοχής, όπως και οι

θέσεις «Φυλάκιο» και «Προσήλιο». Μεγάλες δασικές εκτάσεις με έλατα και οξιές απλώνονται γύρω από το χωριό.

Δημοτικό Διαμέρισμα Αντάρτικο

Ο πληθυσμός του ανέρχεται σε 165 κατοίκους ενώ η έκταση του Δ.Δ είναι 44,8 χιλιάδες στρέμματα. Χωριό με πολύ καλό κλίμα και προνομιούχα γεωγραφική θέση κοντά στις Πρέσπες, τις πηγές του Αλιάκμονα, το χιονοδρομικό κέντρο Βίγλας-Πισοδερίου, τον οδικό άξονα Φλώρινας-Κρυσταλλοπηγής-Καστοριάς. Παρουσιάζει μοναδικό ενδιαφέρον, καθώς είναι εξ ολοκλήρου πλινθόκτιστο. Στο παρελθόν η κοινότητα Αντάρτικου λειτουργούσε ως εμπορικό κέντρο διακίνησης και ως σταθμός ανάπαυσης για τους οδοιπόρους. 29 χλμ. από το Λαιμό και 42 χλμ. από την Καστοριά συναντάμε το χωριό που ιδρύθηκε το 1800 και σήμερα υπάγεται σ' αυτό ο οικισμός Τρίγωνο. Το Ανταρτικό ανήκει στο Δήμο Πρεσπών, είναι χτισμένο σε υψ. 1.050 μ. και κατοικείται το χειμώνα από 110 άτομα και το καλοκαίρι από 120. Οι μόνιμοι κάτοικοί του ασχολούνται κατά κύριο λόγο με την κτηνοτροφία.

Το χωριό πριν από τον Εμφύλιο είχε 2.500 κατοίκους αλλά μετά τον πόλεμο ερημώθηκε. Η μετανάστευση άρχισε το 1920. Σήμερα υπάρχει Σύλλογος Ανταρτιωτών στον Καναδά, που αριθμεί 4.500 μέλη. Η πηγή Πελιόρ απέχει 7 χλμ. από τον οικισμό. Στην περιοχή ρέει ο Λαδοπόταμος (Ζελοβίτης), παραπόταμος του Αλιάκμονα. Οι όχθες του είναι κατάφυτες με φουντουκίες και ιτιές. Η περιοχή περιστοιχίζεται από τις κορυφές Μαζί (1.700 μ.), Κόφιλο (1.250 μ.), Γκολίνα (1.800 μ.), Λόκμα (1.200 μ.), Πέλιορ, Καλέτο κ.ά. Οι δασικές εκτάσεις γύρω από τον οικισμό είναι κατάφυτες με δρύες και οξιές. Εκεί βρίσκουν καταφύγιο αρκούδες, λύκοι, αλεπούδες, αγριογούρουνα, ζαρκάδια, λαγοί κ.ά.

Η τοποθεσία Περβάλι προσφέρει θέα προς τις λίμνες των Πρεσπών. Βυζαντινά μνημεία αποτελούν οι εκκλησίες του Αγ. Νικολάου και του Αγ. Αθανασίου με ξυλόγλυπτο τέμπλο. Το Ανταρτικό, ως παλιό κεφαλοχώρι, διαθέτει αρχοντικά σπίτια, που διακρίνονται για την αξιόλογη Μακεδονική αρχιτεκτονική τους. Στο νερόμυλο του χωριού λειτουργεί ταβέρνα, η οποία έχει κατασκευαστεί πριν 110 χρόνια και έχει μόνιμη έκθεση φωτογραφιών παλιών δραστηριοτήτων. Στον οικισμό υπάρχουν 5 γέφυρες ανακατασκευασμένες και τη θέση «Εξοχικά» κοσμεί βρύση που κατασκευάστηκε το 1934. Πανηγύρι διεξάγεται στις 2/5 του Αγ. Αθανασίου και του Αγ.

Πνεύματος. Στο Ανταρτικό λειτουργούν Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός και ξενώνες για τους επισκέπτες.

Δημοτικό Διαμέρισμα Βροντερού

Το Δ.Δ. Βροντερού (Κυράστενο) έχει πληθυσμό 183 κατοίκους και εδαφική περιφέρεια 56,1 χιλιάδες στρέμματα. Σε υψ. 1050 μ. είναι χτισμένο το Βροντερό, του οποίου το όνομα προέρχεται από τις βροντές. Μετά τον Εμφύλιο, κατά το διάστημα 1953-6, κατοικήθηκε από βλάχους, που προέρχονταν από την Ήπειρο. Το χωριό ανήκει στο Δήμο Πρεσπών και απέχει 62 χλμ. από τη Φλώρινα και 70 χλμ. από την Καστοριά. Κατοικείται από 130 άτομα το χειμώνα και 200 το καλοκαίρι, με κύρια ασχολία τους την κτηνοτροφία (αιγοπρόβατα).

Τα ερειπωμένα χωριά Αγκαθωτό και Πυξός βρίσκονται σε απόσταση 2 χλμ. από τον οικισμό. Στο παρελθόν η περιοχή είχε πολλά πηγάδια, που τα χρησιμοποιούσαν οι αντάρτες ως ψυγεία.

Το χωριό περιβάλλεται από διάφορες κορυφές βουνών και υψώματα, όπως: Τσουτσούλι, Κρουνέρι, Άγ. Αθανάσιος, Άγ. Θωμάς, Μπλατσιώτης κ.ά. Η βελανιδιά επικρατεί στη γύρω περιοχή, όπου βρίσκουν καταφύγιο αγριογούρουνα, ζαρκάδια, αρκούδες, λύκοι, αλεπούδες, λαγοί, πέρδικες κ.ά. Υπάρχουν πάρα πολλές ανεξερεύνητες σπηλιές με σταλακτίτες και σταλαγμίτες, που παλιότερα οι κάτοικοι τα νόμιζαν για χρυσό.

Στο Βροντερό φύεται το ενδημικό είδος της γλωρίδας της Πρέσπας, η *Centaurea prespans*. Υπάρχει ποικιλία στη γλωρίδα (τσάι, αγριορίγανη, πολλά βότανα) και στην πανίδα. Επίσης, εντοπίζονται στην περιοχή κοιτάσματα βωξίτη. Σημαντικά μνημεία αποτελούν οι εκκλησίες των: Αγ. Νικολάου (στην πλατεία του χωριού), Αγ. Παρασκευής (στα ερείπια του Πυξού), Αγ. Γεωργίου (στα ερείπια του Αγκαθωτού) και το ξωκλήσι του Αγ. Γεωργίου (στα σύνορα Αγκαθωτού-Αλβανίας). Πηγαίνοντας προς Αγκαθωτό, απολαμβάνοντας την ωραία διαδρομή, συναντάμε το Νοσοκομείο του Ζαχαριάδη από την εποχή του Εμφυλίου πολέμου.

Δημοτικό Διαμέρισμα Καλλιθέας

Το Δ.Δ. Καλλιθέας (Ρούνταρι) με πληθυσμό 160 κατοίκους καταλαμβάνει συνολική έκταση 13,4 χιλιάδες στρέμματα. Στο Δήμο Πρεσπών υπάγεται η Καλλιθέα, που απέχει 42 χλμ. από το Λαιμό και 45 χλμ. από την Καστοριά. Κατά τη διάρκεια της

Τουρκοκρατίας ο πληθυσμός της μετακινήθηκε στην Αγ. Άννα, μετά στον Αγ. Νικόλαο, ύστερα στον Αγ. Δημήτριο και τέλος, το 1860 περίπου, στη σημερινή τοποθεσία. Κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου το χωριό εγκαταλείφθηκε. Η Καλλιθέα είναι χτισμένη σε υψ. 1.100 μ. και οι μόνιμοι κάτοικοί της ασχολούνται με την κτηνοτροφία, τη γεωργία και την αλιεία. Στο χωριό συναντάμε τον ομώνυμο χείμαρρο. Από την Καλλιθέα μπορεί κανείς να απολαύσει τη θέα των δύο Πρεσπών και την οροσειρά Βαρνούντα (2.334 μ.).

Η οξιά και η βελανιδιά επικρατούν στα δάση της περιοχής, όπου βρίσκουν καταφύγιο αρκούδες, λύκοι, αλεπούδες, ζαρκάδια, αγριογούρουνα, γεράκια, φάσες, τσίχλες, κίσσες κ.ά. Αξιόλογο βυζαντινό μνημείο αποτελεί η εκκλησία της Αγ. Παρασκευής (1867) με ξυλόγλυπτο τέμπλο, όπου παλιότερα υπήρχε μικρό εκκλησάκι με τάφο προύχοντα από το Πρεμέτι. Άλλες εκκλησίες είναι των: Αγ. Αθανασίου (19ος αι.), Αγ. Γεωργίου (1817), Προφ. Ηλία. Το Βαλκανικό Άσυλο Ποιητών στην πλατεία του χωριού προσδίδει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των σπιτιών της εποχής. Στο χωριό υπάρχει ερειπωμένος νερόμυλος και μία βρύση στην πλατεία.

Δημοτικό Διαμέρισμα Καρυών

Το Δ.Δ Καρυών αποτελείται από 94 κατοίκους και έχει έκταση 39,9 χιλιάδες στρέμματα. Η Καρυά του Δήμου Πρεσπών απέχει 39 χλμ. από τη Φλώρινα και 41 χλμ. από την Καστοριά. Σ' αυτή υπάγεται ο οικισμός της Οξιάς στους πρόποδες του ορεινού όγκου του Τρικλάριου, στην οποία μένουν μόνο 20 κάτοικοι. Επίσης, στην Καρυά υπάγεται ο εγκαταλελειμμένος οικισμός της Σφήκας. Βρίσκεται σε υψ. 900 μ. και το 95% του πληθυσμού της αποτελείται από πρόσφυγες, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στο χωριό το 1952. Το χειμώνα μένουν εδώ 35 άτομα και το καλοκαίρι 70. Αντλούν το εισόδημά τους από την αλιεία, την καλλιέργεια φασολιών και την κτηνοτροφία. Το χωριό πανηγυρίζει της Αναλήψεως του Σωτήρος. Περιβάλλεται από δάση δρυός, οξιάς και κέδρου, ενώ στην περιοχή φυτρώνει πολύς νάρκισσος. Με αφορμή αυτό το γεγονός μέχρι το 1980 διεξαγόταν η γιορτή νάρκισσου. Στην Καρυά υπάρχει η εκκλησία της Αναλήψεως και το ξωκλήσι του Αγ. Αθανασίου στον ομώνυμο λόφο.

Δημοτικό Διαμέρισμα Λευκώνας

Το Δ.Δ Λευκώνας έχει 155 κατοίκους και έκταση 15,3 χιλιάδες στρέμματα. Ανήκει στο Δήμο Πρεσπών και απέχει 42 χλμ. από την Καστοριά. Είναι χτισμένος σε υψ. 880 μ. Κατοικείται από 150 άτομα περίπου όλο το χρόνο, που ασχολούνται με την καλλιέργεια

φασολιών, την κτηνοτροφία και την αλιεία. Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων είναι πρόσφυγες, ενώ οι υπόλοιποι αυτόχθονες βλάχοι. 3 χλμ. έξω από το χωριό συναντάμε την πηγή Κρυόβρυση, ενώ το χωριό διαρρέεται από το ρύακα Λευκόνος, κατά μήκος του οποίου υπάρχουν τέσσερις γέφυρες.

Η κορυφή «Μάζι» και οι λόφοι «Καλέ» και «Γκόριτσα» προσφέρουν ωραία θέα της περιοχής αλλά και της Μικρής Πρέσπας με τα νησάκια της. Εδώ βρίσκεται το αντλιοστάσιο του αρδευτικού δικτύου Πρεσπών, που αρδεύει 10.000 στρεμ. φασόλια. Μικτό δάσος δρυός και οξιάς περιβάλλει το χωριό. Στις 26/10 πραγματοποιείται πανηγύρι. Στον Λευκώνα εδρεύει Αθλητικός Πολιτιστικός Σύλλογος, που οργανώνει αθλητικές εκδηλώσεις. Μέσα στο χωριό βρίσκονται οι εκκλησίες του Αγ. Ανδρέα (1936), του Αγ. Δημητρίου και του Προφ. Ηλία.

Δημοτικό Διαμέρισμα Μικρολίμνης

Έχει πληθυσμό 71 κατοίκους και έκταση 31,9 χιλιάδες στρέμματα. Στην όχθη της Μικρής Πρέσπας, 37 χλμ. από τη Φλώρινα, 43 χλμ. από το Λαιμό και 45 χλμ. από την Καστοριά συναντάμε τη Μικρολίμνη, που υπάγεται στο Δήμο Πρεσπών. Είναι χτισμένη σε υψ. 854 μ. και κατοικείται το χειμώνα από 60 άτομα και το καλοκαίρι από 80, με εισόδημα προερχόμενο από τη γεωργία (καλλιέργεια φασολιών), αλιεία και κτηνοτροφία. Στη γύρω περιοχή υπάρχουν μικτά δάση οξιάς, γάβρου, βελανιδιάς και κέδρου. Από τη Μικρολίμνη βλέπει κανείς τη μεγαλύτερη αποικία κορμοράνων στο Βιδρονήσι. Εντός του χωριού βρίσκεται η εκκλησία του Αγ. Αθανασίου, ενώ στο δρόμο Οξιάς-Μικρολίμνης υπάρχει ο ναός της Αγ. Παρασκευής που διασώζει ξύλινο ζωγραφιστό τέμπλο. Στην είσοδο του χωριού υπάρχει και τρίκλιτη βασιλική του 1908. Στο χωριό γίνεται πανηγύρι στις 2/5 του Αγ. Αθανασίου.

Δημοτικό Διαμέρισμα Πισοδερίου

Με έκταση 18,3 χιλιάδες στρέμματα κατοικείται από 68 άτομα. Το Πισοδέρι του Δήμου Πρεσπών, στην περιοχή της Βίγλας και σε μια απόσταση 22 χλμ. από τη Φλώρινα, στο δρόμο Φλώρινας-Πρεσπών, είναι χτισμένο σε υψ. 1.450 μ. σε πλαγιά του όρους Βίτσι. Στο Δήμο Πρεσπών υπάγεται και κατοικείται από 25 άτομα το χειμώνα και 50 το καλοκαίρι, τα οποία ασχολούνται κυρίως με τη δασοπονία. Αξιοθέατα είναι το μοναστήρι της Αγ. Τριάδας (1050) στα ΒΔ. του χωριού, ο βυζαντινός ναός της Αγ. Παρασκευής και το κτίριο της Μοδέστειας Σχολής (1903) που αναπαλαιώθηκε και

λειτουργεί σήμερα ως ξενώνας. Στην περιοχή παρατηρούνται οι πηγές: Παύλος Μελάς και Προφ. Ηλίας (Ντιλίνα) στον Εθνικό Δρόμο Φλώρινας-Πισοδεριού. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της περιοχής είναι το όρος Βαρνούντας με το περίφημο δάσος οξιάς (35.000 στρ.), που περιβάλλει το χωριό, όπου διαβιούν αγριογούρουνα, λύκοι, αλεπούδες, αρκούδες κ.ά. Επίσης, στην περιοχή υπάρχουν οι πηγές του Αλιάκμονα με την τοπική ονομασία «Μάνα του νερού». Τον οικισμό περιστοιχίζουν οι κορυφές Γιοβανίτσα (2.110 μ.), Πολυνέρι (2.125 μ.) και Οξυά (1.816 μ.) ή Λάουλου Φάκου (βλάχικη διάλεκτος), «Γιώργου κεφάλι». Από το χιονοδρομικό κέντρο Βίγλας και τις κορυφές Οξυά και «Γιώργου κεφάλι» η θέα είναι πανοραμική.

Δημοτικό Διαμέρισμα Πλατύ

Έχει 108 κατοίκους και συνολική έκταση 6,7 χιλιάδες στρέμματα. Στο Δήμο Πρεσπών υπάγεται το Πλατύ, το οποίο βρίσκεται 44 χλμ. από το Λαιμό και 47 χλμ. από την Καστοριά. Η παλιά του ονομασία, Στέρκο, σημαίνει πελαργός. Είναι χτισμένο σε υψ. 880 μ. και κατοικείται το χειμώνα από 80 άτομα και το καλοκαίρι από 110, με εισόδημα προερχόμενο από τη γεωργία, τον αγροτουρισμό και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Στο Πλατύ συναντάμε τον ομώνυμο χείμαρρο. Ο επισκέπτης από την κορυφή Πέτκινετς μπορεί να θαυμάσει τη θέα. Οι εκκλησίες της περιοχής είναι της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος και του Αγ. Γεωργίου.

Δημοτικό Διαμέρισμα Πρασίνου

Το Δ.Δ έχει πληθυσμό 14 κατοίκους και καταλαμβάνει έκταση 15,8 χιλ. στρέμματα. Στο Δήμο Πρεσπών υπάδεται και το χωριό Πράσινο, το οποίο απέχει 33 χλμ. από τη Φλώρινα. Καθαρά κτηνοτροφικό χωριό, χτισμένο σε 930 μ. υψ. Εδώ διαμένουν, χειμώνα-καλοκαίρι, 15 μόνον άτομα, μερικά από τα οποία ασχολούνται και με τη μελισσοκομία. Πριν τον ανταρτοπόλεμο το Πράσινο κατοικούσαν από 530 άτομα και ο οικισμός στην αρχή βρισκόταν στην περιοχή «Σταράτερνα», ενώ επί Τουρκοκρατίας μετοίκησε στην περιοχή «Τέρνα». Ιδιαίτερη θέα στις λίμνες των Πρεσπών και την κορυφή του Βιτσίου μπορεί κανείς να απολαύσει από τις πλαγιές του Μόρου, όπου και η ομώνυμη πηγή. Την περιοχή διασχίζει ο Λαδοπόταμος.

Πηγή ζωής για τους κατοίκους του χωριού αποτελούν τα δάση βελανιδιάς και οξιάς. Αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία είναι οι εκκλησίες των Αγ. Αρσενίου και Αγ. Γεωργίου (1830).

Δημοτικό Διαμέρισμα Ψαράδων

Το οποίο αποτελείται από 158 κατοίκους σε έκταση 41,1 χιλ. στρέμματα. 58 χλμ. από τη Φλώρινα συναντάμε τους Ψαράδες, που είναι χτισμένοι σε υψ. 850 μ. και υπάγονται στο Δήμο Πρεσπών. Τους χειμερινούς μήνες κατοικούνται από 80 άτομα, ενώ το καλοκαίρι από 120.

Κύρια πηγή του εισοδήματός τους είναι η αλιεία και η κτηνοτροφία (σπάνια ράτσα αγελάδων βραχυκερατικής φυλής). Είναι το μοναδικό ελληνικό χωριό στις όχθες της Μεγάλης Πρέσπας και είναι κηρυγμένος παραδοσιακός οικισμός. Η ιχθυοπανίδα της περιοχής είναι πλούσια και περιλαμβάνει 18 είδη, από τα οποία τα σπουδαιότερα είναι: κυπρίνος, μπριάννα, τσιρούνι, σκουμπούζι, πεταλούδα, πέστροφα, χέλια, κέφαλος, πλατίκα κ.ά. Η λίμνη της Μεγάλης Πρέσπας καλύπτει έκταση 272 τετρ. χλμ. και έχει βάθος 55 μ. Εκεί παρατηρούνται πάρα πολλά είδη σπάνιων πουλιών, όπως: αργυροπελεκάνοι, ερωδιοί, λαγγόνες, κορμοράνοι κ.ά.

Επίσης, υπάρχουν καταπράσινες πλαγιές με μικτά δάση κέδρου, βελανιδιάς, θραύσου. Από την κορυφή Ντέβα και τα ακρωτήρια Ρώτι, Στόκι και Άγ. Νικόλαο μπορεί κανείς να απολαύσει τη θέα. Στα βράχια των ακτών της Μεγάλης Πρέσπας υπάρχουν σπήλαια. Το δάσος κέδρου στον Άγ. Γεώργιο βρίσκεται στον πυρήνα του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών, που προστατεύεται από τη συνθήκη Ραμσάρ. Στην περιοχή συναντάμε τα ασηταριά της Παναγίας Ελεούσας, της Ανάληψης και της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Επίσης, υπάρχουν βραχογραφίες στο ασηταριά της Παναγίας, στον Άγ. Αθανάσιο και στην Α. όχθη του Αγ. Νικολάου. Η εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου βρίσκεται στα Α. του χωριού και σύμφωνα με την παράδοση, χτίστηκε από μαστόρους της Κορυτσάς το 1903. Στο δάσος των αιωνόβιων κέδρων υπάρχει το ξωκλήσι του Αγ. Γεωργίου.

Όλα τα σπίτια του οικισμού είναι παραδοσιακά και διατηρούν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των αντίστοιχων σπιτιών της εποχής που χτίστηκαν.

Κεφάλαιο 2^ο: Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της περιοχής

2.1 Χρήσεις Γης

Από το σύνολο της έκτασης του δήμου, που καταλαμβάνει μια έκταση 413,7 χιλιάδες στρέμματα, τα 24,7 χιλ. στρέμματα είναι καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπαύσεις, ποσοστό 5,97%, τα 161,8 χιλιάδες στρέμματα είναι βοσκότοποι εκ των οποίων το 84,55% είναι κοινοτικοί ενώ το 15,45% είναι ιδιωτικοί. Οι εκτάσεις που καλύπτονται από ύδατα καταλαμβάνουν το 14,24% της συνολικής έκτασης του δήμου, οι δασωμένες εκτάσεις το 39,42%, οι οικισμοί το 2,08%, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό , 1,5%, καλύπτεται από άλλες εκτάσεις.

Ο πληθυσμός του δήμου ανέρχεται σε 1.781 άτομα, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001.

Από το σύνολο του πληθυσμού σε επίπεδο δήμου, 839 άτομα είναι οικονομικώς ενεργά και από αυτά ποσοστό 88,32% είναι απασχολούμενοι.

Όσον αφορά τις οικονομικές δραστηριότητες επικρατεί ο πρωτογενής τομέας παραγωγής. Αναλυτικότερα το 30,21% (486 άτομα) του οικονομικά ενεργού πληθυσμού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα. Η συμμετοχή των υπολοίπων οικονομικών δραστηριοτήτων στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό είναι της τάξης του 15,85%.

Οι χρήσεις γης όπως έχουν διαμορφωθεί στην περιοχή και σύμφωνα με την τελευταία απογραφή της ΕΣΥΕ αφορούν κυρίως σε δάση τα οποία καταλαμβάνουν το 39,42% της συνολικής επιφάνειας. Ακολουθούν οι βοσκότοποι με 39,11%, και οι εκτάσεις καλυμμένες με νερό οι οποίες καταλαμβάνουν το 14,24% της συνολικής επιφάνειας.

Πίνακας 1:Κατανομή χρήσης γης στην περιοχή του Δήμου Πρεσπών

Δημοτικό Διαμέρισμα	συνολ.εκταση	καλλιερ. εκτασεις-αγραναπ.	κοινοτικοί ή δημόσιοι βοσκότοποι	ιδιωτικοί βοσκότοποι	δάση	νερά	οικισμοί	άλλες εκτάσεις
Δ.Δ.Λαιμού	30,5	5,5	10,6	0,5	0	13,2	0,5	0,3
Δ.Δ.Αγίου Αχιλλείου	39,4	1	1,4	0,6	24	12	0,2	0,1
Δ.Δ.Αγίου Γερμανού	60,5	1,4	47	0,5	10,5	0,6	0,3	0,1
Δ.Δ.Ανταρτικού	44,8	1,7	15,1	11,8	15,3	0,5	0,4	0,1
Δ.Δ.Βροντερού	56,1	2	25,1	0,1	28,5	0	0,3	0,1

Δ.Δ.Καλλιθέας	13,4	2,3	6,2	0,4	4	0,2	0,2	0,1
Δ.Δ.Καρυών	39,9	3,2	18,2	0	16,1	1,8	0,6	0,1
Δ.Δ.Λευκόνος	15,3	2,6	0,8	0,3	7,5	3,7	0,2	0,2
Δ.Δ.Μικρολίμνη ς	31,9	1,3	0	4,8	24,9	0,3	0,4	0,2
Δ.Δ.Πισοδερίου	18,3	0,5	4,3	0,3	13	0,1	0,1	0
Δ.Δ.Πλατέος	6,7	2,2	3,4	0,2	0,1	0,3	0,4	0,2
Δ.Δ.Πρασίνου	15,8	0,8	2,3	5,5	6,8	0,2	0,2	0
Δ.Δ.Ψαράδων	41,1	0,2	2,4	0	12,4	26	0,1	0
Σύνολο	413,7	24,7	136,8	25	163,1	58,9	3,9	1,5

Πηγή: ΕΣΥΕ

2.2 Αρχιτεκτονική της Περιοχής – Παραδοσιακοί οικισμοί

Η περιοχή των Πρεσπών είναι φημισμένη για το φυσικό της πλούτο καθώς επίσης και για την ξεχωριστή αρχιτεκτονική δομή των οικισμών της. Η ιδιαίτερη αρχιτεκτονική που αποτυπώθηκε στην περιοχή των Πρεσπών και παρατηρήθηκε από τα προπολεμικά χρόνια, διατηρείται ως τις μέρες μας και αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες για τη διατήρηση της παράδοσης στην περιοχή. Στην πορεία των χρόνων παρουσιάστηκαν τρεις τύποι σπιτιών με κοινό χαρακτηριστικό της αρχιτεκτονικής δομής τους το χαγιάτι ή τσαρδάκι δηλαδή ο ανοιχτός ημιυπαίθριος χώρος του ορόφου. Άλλο κοινό χαρακτηριστικό είναι τα κάγκελα στα παράθυρα των σπιτιών. Στον πρώτο όροφο τα κάγκελα χρησιμοποιούνταν καθαρά για λόγους ασφαλείας και κάλυπταν όλη την επιφάνεια του παραθύρου. Αντίθετα, στο δεύτερο όροφο όπου η προσέγγιση από τους κλέφτες ήταν δυσκολότερη τα κάγκελα κάλυπταν τα 3/4 του παραθύρου και ήταν κυρίως διακοσμητικά στοιχεία. Ξεχωριστό αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι οικισμοί: Άγιος Γερμανός και Ψαράδες και για το λόγο αυτό έχουν ανακηρυχθεί διατηρητέος και παραδοσιακός οικισμός αντίστοιχα.

Άγιος Γερμανός

Βρίσκεται βορειοανατολικά της Μικρής Πρέσπας. Στον οικισμό αυτό παρουσιάζονται τρεις διαφορετικοί τύποι σπιτιών: ο παλιός τύπος (18ος, 19ος αι.), ο μεταβατικός (τέλος 19ος-αρχές 20ου αι.) και ο τύπος του μεσοπολέμου οι οποίοι διαδοχικά χαρακτηρίζονται σπάνιος, διαδεδομένος και πολύ διαδεδομένος τύπος.

Ο πρώτος και σπάνιος τύπος που παρατηρείται στο χωριό Άγιος Γερμανός ονομάζεται μονόχωρο απλό ή δίδυμο. Τα σπίτια αυτού του τύπου είναι διώροφα ή ενιαία με χώρισμα. Το χώρισμα διαιρούσε το σπίτι σε δύο μέρη. Στο ένα έμενε η οικογένεια ενώ το δεύτερο ήταν κατάλληλα διαμορφωμένο για τα ζώα. Η πλινθοδομή ήταν ο τρόπος κατασκευής αυτών των σπιτιών. Στα διώροφα σπίτια το ισόγειο αποτελούσε το στάβλο για τα ζώα ενώ στον πρώτο όροφο κατοικούσε η οικογένεια. Χαρακτηριστικά είναι τα πολύ μικρά παράθυρα στους στάβλους. Ένα ιδιαίτερο στοιχείο είναι και το μεγάλο χαγιάτι το οποίο θεωρείται αναγκαίο γιατί άπλωναν τα φασόλια, τις πιπεριές, τα σιτηρά, τα τσιρόνια κ.τ.λ. για να τα προστατεύσουν απ' τη βροχή και τον ήλιο. Τα διώροφα κατασκευάζονταν από χώμα αναμειγμένα με ψιλοκομμένο άχυρο, πέτρες και ξύλα. Τα ξύλα που χρησιμοποιούσαν ήταν μεγάλα και μακριά δοκάρια τα οποία τοποθετούσαν ανά τακτά διαστήματα και για λόγους ελαστικότητας των ξύλων, έκαναν το σπίτι πιο ανθεκτικό στους σεισμούς. Ο τύπος αυτός δεν εξυπηρετούσε αρκετά αφού για παράδειγμα υπήρχαν μόνο δύο δωμάτια. Για το λόγο αυτό επισπεύτηκε η δημιουργία του δεύτερου τύπου.

Στο δεύτερο τύπο που εντοπίζεται στο χωριό του Αγίου Γερμανού παρατηρούνται κάποιες αλλαγές στην εξωτερική μορφή των τοίχων, στο μέγεθος αλλά και στη διαμόρφωση των δωματίων μέσα στο σπίτι. Ξεκινώντας από τον τοίχο παρατηρούμε ότι ο πρώτος όροφος ήταν κατασκευασμένος από μεγάλες πέτρες από γρανίτη που δε φθείρεται ενώ ο δεύτερος όροφος ήταν από λάσπη και άχυρο πράγμα που το έκανε πιο ανθεκτικό αλλά πιο ευαίσθητο στις βροχές. Και σ' αυτόν τον τύπο βλέπουμε να τοποθετούνται ξύλα στον εξωτερικό τοίχο για την ελαστική συμπεριφορά του στους οικισμούς. Μάλιστα, οι ντόπιοι για να δείξουν την ανθεκτικότητα που είχαν τα σπίτια τους, αλλά και την ευαισθησία στη βροχή είχαν επινοήσει την εξής παροιμία: «Προστάτεψέ με από τη βροχή, να σε προστατεύσω απ' τους σεισμούς». Το χαγιάτι το περιόρισαν από δεξιά κι αριστερά σε σχέση με του 1ου τύπου αφού δεν το χρειάζονταν για να κάνουν τις δουλειές που έκαναν παλιότερα. Έτσι στη θέση αυτή δημιουργήθηκαν δωμάτια. Στα σπίτια αυτά έμεναν δύο ή τρεις οικογένειες. Τα χωρίσματα των τοίχων ήταν από πλεγμένα καλάμια ενώ τα ζώα βρίσκονταν στο μισό του κάτω ορόφου. Έτσι βλέπουμε έναν βελτιωμένο τύπο σπιτιών τα οποία ήταν πιο ανθεκτικά αλλά το σημαντικό πιο βολικά για τους ανθρώπους, σε σχέση με τον πρώτο τύπο. Η ζωή τους λοιπόν διευκολύνθηκε και βελτιώθηκε αρκετά όχι τόσο όμως ώστε να γίνει αναγκαίο η δημιουργία του τρίτου τύπου.

Στον τρίτο τύπο παρατηρείται η εμφάνιση των μεγάλων σπιτιών, των αρχοντικών. Τα κτίσματα αυτού του τύπου χρονολογούνται γύρω στα 1930. Η δημιουργία των σπιτιών αυτών οφείλεται στη φυγή των ντόπιων κατοίκων κατά τον εμφύλιο πόλεμο. Ο πόλεμος ανάγκασε τους κατοίκους να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και να μεταναστεύσουν στις γειτονικές χώρες. Πώς δημιουργήθηκαν λοιπόν αυτά τα σπίτια αφού οι κάτοικοι είχαν μεταναστεύσει; Οι μετανάστες έστελναν σημαντικά ποσά στα παιδιά τους τα οποία είχαν καταφύγει στα γειτονικά χωριά. Έτσι παίρνοντας την οικονομική βοήθεια, επέστρεψαν στον Αγιο Γερμανό μετά τον πόλεμο και έχτισαν τα σπίτια τους. Το μέγεθος αυτών των σπιτιών είναι μεγαλύτερο και μέχρι τη μέση ήταν χτισμένο με πέτρες ενώ το υπόλοιπο με τούβλα. Οι κάτοικοι απέφευγαν το χτίσιμο ολόκληρου του σπιτιού με πέτρα για δύο λόγους: πρώτον γιατί η πέτρα είχε μεγάλη χρηματική αξία και δεύτερον το βάρος της ήταν πολύ μεγάλο για να την ανεβάσουν σε μεγάλο ύψος. Αξιοπρόσεκτο είναι οι αψίδες από τούβλα γύρω από τα παράθυρα.

Συμπερασματικά καταλαβαίνουμε ότι οι άνθρωποι κατασκευάζουν τα σπίτια τους ανάλογα με τα οικονομικά τους καθώς και ανάλογα των αναγκών τους. Έτσι βλέποντας κάποιο σπίτι θα πρέπει να αναλογιζόμαστε τις ανάγκες εκείνων των ανθρώπων τη συγκεκριμένη εποχή.

Ψαράδες

Στο χωριό Ψαράδες τα σπίτια κατασκευάζονταν από φυσικά υλικά σε ανεπεξέργαστη μορφή. Οι τοίχοι των σπιτιών κατασκευάζονταν από πέτρα, ενώ με καλάμια έφτιαχναν τα ταβάνια τα οποία πέτσωνα με πηλό κάτω από τα κεραμίδια. Με καλάμια σκέπαζαν και τις σκεπές από στάβλους και μαντριά. Ανάμεσα στους τοίχους τοποθετούσαν ξύλινα δοκάρια ως αντισεισμική μέθοδο όπως στο χωριό Αγιος Γερμανός. Στους Ψαράδες το χτίσιμο των σπιτιών χρησιμοποιούσαν ασβεστολιθικά πετρώματα σε αντίθεση με τον Αγιο Γερμανό που χρησιμοποιούσαν γρανίτη. Με μια γρήγορη ματιά κατά την επίσκεψή μας στους Ψαράδες αντιληφθήκαμε μια πολύ έντονη αντίθεση. Σύγχρονα σπίτια και ξενοδοχεία συνυπάρχουν με παραδοσιακά πέτρινα σπίτια. Αυτό συμβαίνει γιατί το κόστος αναπαλαίωσης είναι πολύ μεγαλύτερο απ' το να χτίζεις απ' την αρχή ένα σπίτι και έτσι οι κάτοικοι παίρνοντας τα σεισμοδάνεια, μετά από το σεισμό της Κοζάνης, έχτιζαν καινούρια σπίτια. Σε αντίθεση με το χωριό Α. Γερμανός όπου έχει χαρακτηριστεί ως παραδοσιακός οι κανόνες κατασκευής σπιτιών είναι αυστηροί το χωριό Ψαράδες

παραμένει ίσως ακόμα με τα παλιά του σπίτια λόγω ευαισθητοποίησης κάποιων ανθρώπων.

2.3 Υποδομές

Η κατάσταση των βασικών υποδομών της περιοχής μπορεί να χαρακτηριστεί το λιγότερο ελλιπής παρά τις επιμέρους προσπάθειες των τελευταίων ετών οι οποίες όμως είναι σπασμωδικές και χωρίς κεντρικό σχεδιασμό.

Η λεπτομερής αποτύπωση των υφιστάμενων υποδομών δεν αποτελεί αντικείμενο της μελέτης αλλά η επισήμανση των θετικών και αρνητικών τους σημείων είναι απαραίτητη αφού βέβαιο είναι πως επηρεάζουν την έως τώρα ανάπτυξη της περιοχής αλλά και την μελλοντική της πορεία.

Προσβασιμότητα

Η πρόσβαση στην ευρύτερη περιοχή των Πρεσπών γίνεται αποκλειστικά από δύο οδικούς άξονες, της Φλώρινας και της Καστοριάς. Οι Πρέσπες απέχουν από την πόλη της Φλώρινας 50 χλμ. και 55χλμ. από την πόλη της Καστοριάς με σαφώς όμως καλύτερης κατάστασης οδικό δίκτυο το οποίο αναμένεται να βελτιωθεί περισσότερο με την ολοκλήρωση των εργασιών του κάθετου άξονα σύνδεσης με την Εγνατία οδό. Η ολοκλήρωση του κάθετου άξονα προσδίδει δυναμική ανάπτυξης στην περιοχή αφού θα μειώσει τον χρόνο ταξιδιού κατά πολύ και μάλιστα με καλής ποιότητας και εύκολο στην προσπέλαση οδικό δίκτυο. Επίσης θα ελαχιστοποιήσει την αδυναμία πρόσβασης στην περιοχή τους χειμερινούς μήνες και ενδεχομένως να αυξήσει την τουριστική της περίοδο.

Η κάλυψη των συγκοινωνιακών αναγκών της περιοχής με τα μέσα μαζικής μεταφοράς είναι ελλιπέστατη και ουσιαστικά αποτελεί αντικίνητρο για να επισκεφθεί κάποιος που δεν διαθέτει ιδιωτικής χρήσεως αυτοκίνητο την περιοχή.

Απορρίμματα

Η πρώτη εικόνα του επισκέπτη στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Πρεσπών και κυρίως στους χώρους ιδιαίτερου τουριστικού ενδιαφέροντος είναι ιδιαίτερα απωθητική. Η συγκομιδή τους δεν γίνεται με όρους τουριστικής περιοχής με αποτέλεσμα την συγκέντρωση τους τις ημέρες έντονης τουριστικής κίνησης (Σαββατοκύριακο) να είναι μεγάλη. Επίσης η παρουσία κάδων απορριμμάτων και ενημερωτικών και απαγορευτικών πινακίδων είναι ελλιπέστατη.

Χώρος Υγειονομικής Ταφής των απορριμμάτων δεν υπάρχει έως σήμερα με αποτέλεσμα να απορρίπτονται σε χωματερές, αλλά ούτε και προκύπτει από επισκέψεις που έγιναν στην περιοχή η πρόθεση να δημιουργηθεί. Πιο οικονομική και εύκολη λύση θα μπορούσε να είναι η συνεργασία του Δήμου με την Εταιρία Διαχείρισης Απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας. (ΔΙ.Α.ΔΥ.ΜΑ Α.Ε) αλλά ούτε αυτό προκύπτει σαν άμεσος σχεδιασμός. Η διαχείριση των απορριμμάτων της περιοχής αποτελεί ένα από τα μελανά σημεία της που δημιουργεί άσχημες εντυπώσεις και προδιαθέτει ιδιαίτερα αρνητικά τον επισκέπτη.

Κοινωνικές υποδομές

Οι κοινωνικές υποδομές που διαθέτει η περιοχή καλύπτουν τις βασικές ανάγκες των κατοίκων. Οι υποδομές υγείας είναι στοιχειώδης και περιορίζονται στα αγροτικά ιατρεία καθώς και στο Πολυιατρείο του Δήμου Πρεσπών. Τα κοντινότερα νοσοκομεία είναι της Φλώρινας και της Καστοριάς απόστασης 50 και 55χλμ. αντίστοιχα.

Στον τομέα των αθλητικών υποδομών υπάρχει το Πατουλίδειο Αθλητικό Κέντρο το οποίο είναι κλειστό γυμναστήριο ικανό να φιλοξενήσει διεθνής αγώνες μεταξύ των γειτονικών χωρών αλλά και την προετοιμασία ομάδων.

Έως σήμερα όμως παραμένει ανεκμετάλλευτο αλλά και πλήρως εκτός της αισθητικής της υπόλοιπης περιοχής.

Κεφάλαιο 3^ο: Φυσικό Περιβάλλον

3.1 Κλιματολογικά – Μετεωρολογικά στοιχεία

Με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που επικρατούν στην περιοχή και σχετίζονται με την ανάπτυξη του τουρισμού σημαντικό χαρακτηριστικό που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι οι ορεινές περιοχές που περικλείουν τις Πρέσπες παρουσιάζουν μεγάλη περίοδο χιονοκάλυψης που διαρκεί 3,5 με 4 μήνες από το τέλος Νοεμβρίου ως τις αρχές Απριλίου. Γεγονός που σε συνάρτηση με το κακό οδικό δίκτυο δυσκολεύει την προσέγγιση της περιοχής από τους εν δυνάμει επισκέπτες της.

Η ευρύτερη περιοχή των Πρεσπών παρουσιάζει ιδιόμορφο κλίμα καθώς η ύπαρξη μεγάλων υδάτινων μαζών επηρεάζει το ηπειρωτικό κλίμα συγκλίνοντας στο μεσογειακό και δημιουργώντας ηπιότερες θερμοκρασιακές συνθήκες κατά την χειμερινή περίοδο,

αυξάνοντας την περίοδο της άνοιξης και μειώνοντας το θερμοκρασιακό εύρος κατά την διάρκεια του έτους.

Στοιχεία χρησιμοποιήθηκαν από τον μετεωρολογικό σταθμό της ΔΕΗ στη Κούλα και από τον Βροχομετρικό σταθμό της ΔΕΗ στον Άγιο Γερμανό. Οι δύο σταθμοί μπορούν να χαρακτηρισθούν αντιπροσωπευτικοί για τις συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή αφού βρίσκονται εντός της περιοχής μελέτης.

Με βάση τα στοιχεία από τον μετεωρολογικό σταθμό Κούλα της ΔΕΗ για τα έτη 1980 – 2001 προκύπτει πως η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι 11.4°C παίρνοντας την μέγιστη τιμή της κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο, ξεπερνώντας σε ελάχιστες περιπτώσεις τους 25°C. Οι ψυχρότεροι μήνες του χρόνου είναι οι Ιανουάριος και Φεβρουάριος η θερμοκρασία των οποίων σε ελάχιστες περιπτώσεις πέφτει πολύ κάτω από τους 0°C.

Με βάση τα στοιχεία από τους βροχομετρικούς σταθμούς της ΔΕΗ Κούλα και Αγ. Γερμανού προκύπτει πως η μέση ετήσια βροχόπτωση για τα έτη 1980 – 2001 είναι 526.1 mm και 572.4mm αντίστοιχα για τους δύο σταθμούς. Η μέγιστη βροχόπτωση παρουσιάζεται το τρίμηνο Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου με τιμές 56.1 mm, 73.8 mm και 69.6 mm (Κούλα) αντίστοιχα ενώ η ελάχιστη κατά την περίοδο των καλοκαιρινών μηνών Ιούνιο – Αύγουστο με τιμές 23.7 mm, 31.7 mm και 24.0 mm (Κούλα) αντίστοιχα. Σημαντική βροχόπτωση παρουσιάζεται και κατά το δίμηνο Απριλίου – Μαΐου που σε πολλές περιπτώσεις είναι στα ίδια επίπεδα με εκείνα των χειμερινών μηνών.

Πίνακας 2: Μηνιαίες θερμοκρασίες από τον σταθμό Κούλα (ΔΕΗ) για την περίοδο 1980 – 2001

ΣΤΑΘΜΟΣ: ΚΟΥΛΑ (ΔΕΗ)					Υψόμετρο σταθμού = + 853,3 μ								
ΕΤΟΣ	ΟΚΤ.	ΝΟΕΜ.	ΔΕΚ.	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΕΤΗΣΙΑ
1980-81	13.3	9.4	2.5	-1.4	1.2	7.3	10.6	13.5	20.3	20.1	20	17.1	11.2
1981-82	13.8	4.1	4.7	2.8	0.6	5	8.9	14.5	20	20.6	20.8	18.6	11.2
1982-83	13	6	4.6	2.2	-0.1	5.2	11.5	15.5	16.7	20.9	19.4	16	10.9
1983-84	10.6	6.1	3	2.8	2.8	4.4	7.7	14.9	17.8	20.2	19	16.8	10.5
1984-85	14.5	7.8	2.7	1.9	-0.1	4.7	10.9	16.2	18.5	20.8	21.1	16.6	11.3
1985-86	10.4	8.7	4.5	2.4	2.8	6.1	12	15.6	18.3	20.4	22	17.5	11.7
1986-87	12.1	5.8	0.8	2	3.4	0.4	9.2	13.6	19	22.7	20.9	20	10.8
1987-88	11.8	7.5	4.3	3.6	2.9	4.9	9.4	15.6	18.6	23.4	22.2	17.2	11.8
1988-89	11.4	3.1	0.8	-2.5	2.4	7.6	12.5	13.7	16	20	19.5	16.5	10.1
1989-90	10.6	6.4	2.4	-1.5	3.9	8.2	10.4	14.2	18.4	21.3	20.2	16.2	10.9

1990-91	13.3	8.7	1.6	-1	0.9	7.6	8.6	11.4	20	21.1	20.5	17.9	10.9
1991-92	12.8	8	-1.2	-0.9	-0.3	4.8	9.7	14.1	18.1	19.9	22.7	17.8	10.5
1992-93	15.4	8.9	2.1	-0.5	-0.6	3.7	10	15.2	19.6	21.4	22.4	17.3	11.2
1993-94	14.2	5.7	4.8	3.6	2.8	8.4	10.7	16	19	21.9	22.2	20.7	12.5
1994-95	14.3	7	2	1.4	4.4	5.7	8.5	13.7	19.7	21.7	20.6	17	11.3
1995-96	11.8	4.2	5.6	1.8	1.7	1.7	8.8	16.3	20	21.1	21.4	15.7	10.8
1996-97	10.9	8.7	5.1	4	3.2	5.1	5.6	16.7	20.2	21.3	20.3	18.3	11.6
1997-98	11.8	7.1	4.2	2.8	4.1	3.3	11.5	14.7	20.4	22.4	23	17.2	11.9
1998-99	13.5	6.6	1.2	2.1	0.7	5.5	10.6	16.9	20.6	21.9	22.2	19	11.7
1999-00	14.7	7.6	6.4	-1.5	1.2	4.3	12	17.3	20.2	22.7	23.2	19	12.3
2000-01	13.7	11.1	4.7	3.2	4.3	11.7	11	18	22.6	24.9	25.6	20.7	14.3
Μέση μηνιαία	12.8	7.1	3.2	1.3	2	5.5	10	15.1	19.2	21.5	21.4	17.8	11.4
Μέση εποχική	12.5		2.2			10.2			20.7				
Μέγιστη τιμή	15.4	11.1	6.4	4	4.4	11.7	12.5	18	22.6	24.9	25.6	20.7	14.3
Ελάχιστη τιμή	10.4	3.1	-1.2	-2.5	-0.6	0.4	5.6	11.4	16	19.9	19	15.7	10.1

Πηγή: ΔΕΗ

Πίνακας 3: Μηνιαία ύψη βροχόπτωσης από τον σταθμό Κούλα (ΔΕΗ) για την περίοδο 1980 – 2001

ΣΤΑΘΜΟΣ: ΚΟΥΛΑ (ΔΕΗ)				Υψόμετρο σταθμού = + 853,3 μ									
ΕΤΟΣ	ΟΚΤ.	ΝΟΕΜ.	ΔΕΚ.	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΕΤΗΣΙΑ
1980-81	111.8	49.6	91.2	32.6	85.4	56.2	40.4	31.6	9.0	51.2	44.0	26.8	629.8
1981-82	143.4	60.8	138.2	23.4	16.6	24.2	82.8	54.0	7.4	20.2	67.4	46.0	684.4
1982-83	51.4	93.4	75.2	5.0	70.0	31.2	22.4	89.0	49.0	33.4	18.6	53.2	591,8
1983-84	25.4	101.8	74.4	74.8	69.4	55.6	40.4	15.0	26.8	14.8	69.2	38.6	606.2
1984-85	5.8	60.2	29.8	85.8	25.2	43.2	53.8	51.0	8.4	5.2	1.4	19.6	389.4
1985-86	14.2	189.0	29.2	94.8	94.2	37.6	15.0	101.8	41.4	52.0	4.2	10.2	683.6
1986-87	32.2	28.4	24.0	123.0	22.2	62.2	30.8	38.8	14.0	11.0	20.2	7.4	414.2
1987-88	89.8	40.6	41.2	25.8	30.4	53.8	27.6	33.4	22.4	0.6	18.2	34.2	418.0
1988-89	28.0	119.8	56.6	0.4	27.2	24.8	9.4	56.4	52.2	65.6	1.0	15.2	456.6
1989-90	73.4	31.6	78.4	0.8	18.2	11.8	44.6	42.6	4.4	18.4	22.6	32.8	379.6
1990-91	32.8	56.6	167.2	9.2	140.0	25.6	111.4	77.4	21.0	36.4	49.8	59.8	787.2
1991-92	37.4	87.4	6.4	0.0	2.0	3.9	93.5	18.0	39.5	73.0	0.0	0.0	361.1
1992-93	63.6	43.4	55.5	27.7	19.7	31.7	17.0	23.0	33.0	0.0	6.0	18.0	338.6
1993-94	55.5	94.5	50.5	72.9	25.0	11.0	69.0	5.5	13.0	43.5	23.3	9.0	472.7
1994-95	44.5	35.5	73.5	47.5	32.5	35.5	31.0	109.5	6.0	32.0	50.5	74.0	572.0
1995-96	0.0	76.0	120.0	27.0	79.5	60.1	23.0	49.0	32.6	47.0	22.5	85.5	622.2
1996-97	34.5	93.0	103.9	15.0	30.5	70.2	58.6	9.0	4.0	21.5	9.0	0.0	449.2
1997-98	132.6	51.7	95.8	22.0	92.6	6.0	37.0	105.5	23.5	30.5	18.0	72.0	687.2
1998-99	102.0	132.0	73.6	70.7	76.0	65.3	58.0	16.0	52.0	54.5	10.5	80.0	790.6
1999-00	36.7	88.0	62.0	13.8	38.5	34.6	5.7	38.0	32.0	31.5	33.5	5.5	419.8

2000-01	63.1	17.3	16.0	22.5	32.7	3.5	42.7	41.1	5.5	23.0	14.8	10.9	293.1
Μέση μηνιαία	56.1	73.8	69.6	37.8	48.9	35.6	43.5	47.9	23.7	31.7	24.0	33.3	526.1
Μέση εποχική	54.4		52.1			42.3			26.5				
Μέγιστη τιμή	143.4	189.0	167.2	123.0	140.0	70.2	111.4	109.5	52.2	73.0	69.2	85.5	790.6
Ελάχιστη τιμή	0.0	17,3	6.4	0.0	2.0	3.5	5.7	5.5	4.0	0.0	0.0	0.0	293.1

Πηγή: ΔΕΗ

Πίνακας 4: Μηνιαία ύψη βροχόπτωσης από τον σταθμό Αγ. Γερμανός (ΔΕΗ) για την περίοδο 1980 – 2001

ΣΤΑΘΜΟΣ: ΑΓ. ΓΕΡΜΑΝΟΣ (ΔΕΗ)					Υψόμετρο σταθμού = + 1015,9 μ								
ΕΤΟΣ	ΟΚΤ.	ΝΟΕΜ.	ΔΕΚ.	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΕΤΗΣΙΑ
1980-81	132.9	56.2	88.8	45.1	71.1	85.7	65.2	40.6	6.9	73.4	41.8	16.8	724.5
1981-82	168.2	42.8	129.6	31.5	14.2	43.6	61.0	47.9	5.1	17.5	73.5	59.3	694.2
1982-83	59.3	91.9	88.2	8.8	57.6	27.2	22.8	68.9	83.2	54.9	18.6	43.8	625.2
1983-84	27.1	108.1	38.4	73.6	69.6	44.4	48.1	10.2	16.7	9.2	65.0	35.8	546.2
1984-85	8.4	52.0	25.9	82.2	51.7	58.2	87.7	75.2	16.3	0.0	3.5	18.5	479.6
1985-86	13.8	196.6	16.7	93.4	101.3	51.0	18.0	112.9	48.2	71.0	13.5	9.1	745.5
1986-87	31.2	39.8	35.9	84.9	52.5	55.6	52.0	63.1	26.7	20.9	12.1	19.7	494.4
1987-88	99.2	46.8	32.8	17.6	35.0	50.3	35.4	9.7	38.9	0.0	6.3	32.8	404.8
1988-89	42.8	118.6	50.5	1.2	36.4	42.1	21.6	78.0	50.6	59.9	20.8	19.3	541.8
1989-90	61.0	50.9	64.2	0.3	17.4	16.9	46.2	80.5	17.8	51.3	13.7	32.9	453.1
1990-91	42.8	47.0	155.2	10.2	97.3	29.6	136.4	86.9	35.0	36.2	36.7	59.3	772.6
1991-92	31.7	143.7	4.7	2.8	7.0	19.7	149.9	32.7	56.2	62.1	0.2	0.0	510.7
1992-93	69.6	60.6	43.3	29.8	26.6	40.1	36.9	39.1	51.3	0.4	11.0	27.7	436.4
1993-94	77.3	97.5	54.8	77.0	51.7	20.1	113.7	13.0	20.3	41.2	32.9	7.6	607.1
1994-95	33.1	33.4	52.7	78.8	47.6	46.8	38.1	76.7	19.1	75.4	57.0	77.2	635.9
1995-96	0.0	59.5	100.3	24.6	70.6	61.5	39.7	68.7	16.1	23.9	78.8	130.8	674.5
1996-97	38.7	95.1	106.3	16.0	25.7	43.0	55.3	36.7	11.7	13.1	15.8	0.0	457.4
1997-98	136.7	39.9	43.2	20.2	51.2	20.2	31.9	108.4	47.3	25.5	46.9	79.3	650.7
1998-99	108.4	108.6	49.7	36.8	46.5	30.5	57.7	18.9	43.5	100.5	11.9	42.7	655.7
1999-00	27.9	109.7	71.1	50.7	44.5	34.9	16.9	29.5	28.5	24.5	14.2	8.9	461.3
2000-01	62.7	24.1	21.7	30.9	45.4	3.5	64.9	79.0	19.0	38.2	43.9	14.5	447.8
Μέση μηνιαία	60.6	77.3	60.7	38.9	48.6	39.3	57.1	56.0	31.4	38.1	29.4	35.0	572.4
Μέση εποχική	57.6		49.4			50.8			32.9				
Μέγιστη τιμή	168.2	196.6	155.2	93.4	101.3	85.7	149.9	112.9	83.2	100.5	78.8	130.8	772.6
Ελάχιστη τιμή	0.0	24.1	4.7	0.3	7.0	3.5	16.9	9.7	5.1	0.0	0.2	0.0	404.8

Πηγή: ΔΕΗ

3.2 Λίμνες Πρέσπες

Η λίμνη Μεγάλη Πρέσπα είναι τριεθνής λίμνη και ανήκει στην Ελλάδα, Αλβανία και τη FYROM, η δε συνολική της έκταση ανέρχεται στα 251 τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Το Ελληνικό τμήμα ανέρχεται στα 38Km² και αποτελεί το 15% περίπου της συνολικής έκτασης της λίμνης και το υπόλοιπο ανήκει στην Αλβανία και FYROM με το μεγαλύτερο τμήμα της τελευταίας να ξεπερνάει το 65%.

Στην περιοχή αυτή βρίσκεται και η λίμνη Μικρή Πρέσπα με τον μοναδικό (κατά τους ειδικούς) υδροβιότοπο στην Ευρώπη η οποία ανήκει στην Ελλάδα με πολύ μικρό τμήμα σε Αλβανικό χώρο.

Οι δυο λίμνες παλαιότερα είχαν την ίδια στάθμη στο +853 υψόμετρο και υπήρχε ανάμεσα τους επιφανειακή επικοινωνία μέσω ενός καναλιού στο φυλάκιο της Κούλας.

Το υψόμετρο αυτό έπαψε προ πολλού να υπάρχει για τις στάθμες των δυο λιμνών και σήμερα οι στάθμες των δυο λιμνών παρουσιάζουν διαφορά με χαμηλότερη της Μεγάλης Πρέσπας.

Η σχέση που υπάρχει μεταξύ των δυο λιμνών και των υπόγειων νερών της περιοχής είναι επιφανειακή κυρίως μεταξύ των λιμνών, η Μικρή Πρέσπα παροχετεύει τα πλεονάζοντα νερά της μέσω καναλιού (Κούλα) στη Μεγάλη Πρέσπα και υπόγεια με την Μεγάλη να παροχετεύει υπόγεια τα νερά της στον καρστικό υδροφορέα των Τριαδικό-ιουρασικών ασβεστόλιθων δυτικά της λίμνης και εκφορτίζονται σε μεγάλες πηγές παρόχθια της λίμνης Αχρίδας στο Αλβανικό έδαφος και της FYROM.

Από την Ελληνική πλευρά όλα τα επιφανειακά νερά της υδρολογικής λεκάνης των Πρεσπών έχουν είτε από την Μεγάλη Πρέσπα και είτε απ'ευθείας είτε από την Μικρή Πρέσπα οδηγούνται ετήσια 50-70 εκατομ. m³ νερού.

Τα νερά των Πρεσπών είναι κατάλληλα για πόση, κατατάσσονται στην πρώτη τάξη ποσιμότητας στο διάγραμμα Waterlot και μόνον ως προς το Mg κατατάσσονται τα νερά μόνον της Μικρής Πρέσπας στη δεύτερη τάξη.

Χαμηλή αλατότητα και χαμηλή τάξη δείκτη SAR αρδευσιμότητας χαρακτηρίζονται τα νερά της Μεγάλης Πρέσπας και μέσης επικινδυνότητας αλατότητα κατά SAR είναι τα νερά της Μικρής Πρέσπας.

Από άποψη ταξινόμησης των επικρατούντων κατιόντων και ανιόντων % κατά Piper τα νερά και των δυο λιμνών ανήκουν στην κατηγορία των ασβεστούχων δισανθρακικών νερών.

Κανένα πρόβλημα δεν εντοπίστηκε στα νερά και των δυο λιμνών με εκείνα όμως της Μεγάλης Πρέσπας να υπερέχουν ως προς την άριστη ποιοτική κατάσταση τους.

3.3 Οικοσυστήματα – Προστατευμένες περιοχές

Ο Εθνικός Δρυμός Πρεσπών περιλαμβάνει τις λίμνες Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα (μέρος της οποίας ανήκει στην Ελλάδα), που χωρίζονται μεταξύ τους με μία αμμώδη νησίδα και περιβάλλονται από υψηλά βουνά. Εκτεταμένοι καλαμώνες, καταλαμβάνουν τις όχθες της λίμνης. Υπάρχουν επίσης χαρακτηριστικές διαπλάσεις υδρόβιων φυτών που ριζοβολούν στο βυθό, με μεγάλα επιπλέοντα φύλλα. Λόγο των ιδιαίτερων τοπογραφικών (υψηλό υψόμετρο) και κλιματολογικών συνθηκών (ήπιο σχετικά κλίμα) οι γύρω περιοχές είναι κατάφυτες από μικτά φυλλοβόλα δάση δρυός, οξιάς, σκλήθρου, σχηματίζοντας αλπικά και υπο-αλπικά συστήματα.

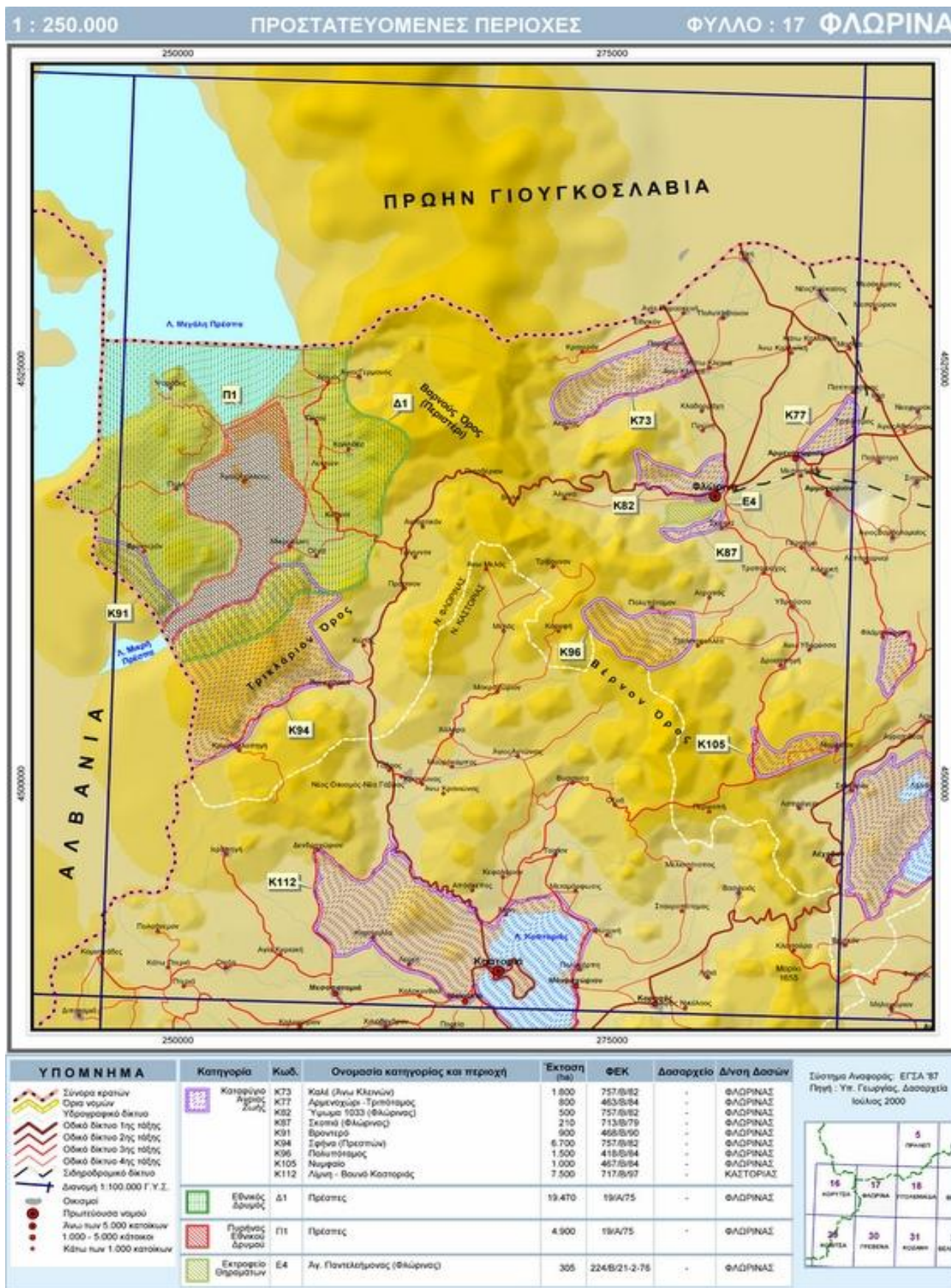
Ο Εθνικός Δρυμός των Πρεσπών ιδρύθηκε το 1974 και έχει έκταση πυρήνα 4.900 εκτάρια ενώ η περιφερειακή του ζώνη εκτείνεται σε ζώνη 14.570 εκταρίων. Τα ελληνικά τμήματα της Μικρής και της Μεγάλης Πρέσπας και οι πλευρές των βουνών Τρικλάρι και Βαρνούντα που βλέπουν σ'αυτές, ορίζουν το χώρο του δρυμού.

Ο πυρήνας του δρυμού, που εκτείνεται σε ολόκληρη τη Μικρή Πρέσπα και ελάχιστες παραλίμνιες εκτάσεις, δίνει στο δρυμό την ταυτότητα ενός μοναδικού υγρότοπου που χαρακτηρίστηκε από τη Συνθήκη RAMSAR σε Διεθνή Προστατευόμενο Υγρότοπο (1973) και κυρώθηκε απ' τη χώρα μας με το Ν.Δ. 191/1974. Επιπλέον, έχει χαρακτηριστεί ως Περιοχή Ειδικής Προστασίας και Ειδικά Προστατευόμενη Μεσογειακή Περιοχή, καθώς και Περιοχή Σημαντική για τα Πουλιά, σύμφωνα με την οδηγία 79/409 της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα όρη Βαρνούντα είναι περιοχή Natura 2000 και είναι χαρακτηρισμένη σαν Ζώνη Ειδικής Προστασίας της Ορνιθοπανίδας (ΖΕΠ – SPA) βάση της Κοινοτικής Οδηγίας 79/409/ της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το γεωλογικό υπόβαθρο αποτελείται από πετρώματα ασβεστολιθικά, αλουβιακά και λιγότερο γνευσιακά και γρανιτικά. Υψομετρικά ο δρυμός αρχίζει από τα 850 μέτρα (επιφάνεια των λιμνών) και φθάνει στα 2120 μ. κοντά στην κορυφή του Βαρνούντα.

Χάρτης 1: Προστατευμένες περιοχές στον Νομό Φλώρινας

Πηγή: Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων (ΕΚΒΥ)

3.4 Χλωρίδα – Πανίδα

Η εξαιρετική βιοποικιλότητα που εντοπίζεται στην περιοχή απαριθμεί πάνω από 1400 είδη φυτών, μεταξύ των οποίων και ένα ενδημικό, ενώ έχουν καταμετρηθεί τουλάχιστον 200 είδη πουλιών, 20 είδη ψαριών (8 ενδημικά), 20 είδη θηλαστικών μεταξύ αυτών η αρκούδα, ο λίγκας και η βίδρα και πάνω από 30 είδη ερπετών και αμφιβίων. Οι λίμνες αποτελούν συμπαντικές περιοχές σε Ευρωπαϊκό επίπεδο για την αναπαραγωγή των παρυδάτιων πουλιών. Για το λόγο αυτό αναπτύσσονται ιδιαίτερα σημαντικές και πολυπληθής αποικίες.

Οι δύο λίμνες θεωρούνται από τις παλαιότερες της Ευρώπης σχηματισμένες κατά την εποχή του πλειστόκαινου.

Χλωρίδα

Στα χαμηλά υψόμετρα κυριαρχούν δρυοδάση από τα είδη *Quercus pubescens*, *Q. conferta*, *Q. macedonica*, *Q. cerris* και *Q. dalechampii* και μικρά φυλλοβόλα δάση από είδη γαύρων (*Carpinus betulus*, *C. orientalis*), σφενδάμων, οστράς, σκλήθρου, της τρέμουσας λεύκας (*Populus tremula*) και του βόρειου είδους *Betula verrucosa* (σημύδα). Από τα καθαρά μεσογειακά είδη συναντώνται, σε προσήλιες ασβεστολιθικές βραχώσεις, η αγριοφυστικιά και η εφέδρα. Ψηλότερα εκτείνονται δάση οξυάς (*Fagus silvatica* και *F. moesiaca*). Σε μικρό ποσοστό υπάρχουν τα έλατα *Abies alba* και *Abies borissii regis*. Μέσα στα δάση και στα διάκενά τους αναπτύσσεται το πυξάρι και λιγότερο τα κέδρα *Juniperus communis* και *J. nanna*. Αξίζει να αναφερθεί μια ηλικιωμένη συστάδα *Juniperus excelsa*, που βρίσκεται κοντά στο χωριό Ψαράδες.

Η ποώδης βλάστηση αποτελείται από υποαλπικά είδη των γενών *Festuca*, *Brachypodium*, *Trifolium*, *Lathyrus*, *Lotus*, *Campanula*, *Gallium*, πολλά ορχοειδή και άλλα. Αφθονη είναι η *Gentiana lutea* και στις υγρές θέσεις η *Galtha laeta* και το *Varatrum album ssp. flavum*. Ένα από τα λίγα ενδημικά είδη που έχουν επισημανθεί είναι η *Cantaurea prespana*. Στα υγρά παραλίμνια λιβάδια αφθονούν τα είδη *Phragmites communis*, *Schenoplectus tabernomontani*, *Iris pseudacorus*, είδη *Juncus*, *Typha*, *Trifolium*. Μέσα στα νερά αναπτύσσονται τα υδρόβια *Arium nodiflorum*, *Myriophyllum spicatum*, όπου τα ψάρια γεννούν τα αυγά τους, *Sparganium*, *Potamogeton* και αποικίες νούφαρων (*Nuphar luteum*, *Nymphaea alba*).

Πανίδα

Ο Εθνικός Δρυμός και ιδιαίτερα η Μικρή Πρέσπα είναι ένας από τους σπουδαιότερους διεθνούς σημασίας υδροβιότοπους της Ελλάδας, αναφορικά με την ποικιλία και τους πληθυσμούς των αναπαραγόμενων υδροβίων πουλιών. Ο Δρυμός φιλοξενεί σημαντικές μικτές αποικίες από ερωδιούς, κορμοράνους κ.α., όπως π.χ. λαγγόνες (*Phalacrocorax rygmaeus*), πλαταλέες (*Platalea leucorodia*) κ.λ.π. Αυτή είναι η μόνη περιοχή στην Ελλάδα όπου φωλιάζουν μαζί τα δύο ευρωπαϊκά είδη πελεκάνων, ο αργυροπελεκάνος (*Pelecanus crispus*) και ο ροδοπελεκάνος (*Pelecanus onocrotalus*), καθώς και η σταχτόχηνα (*Anser anser*) και ο χηνοπρίστης (*Mergus merganser*). Επίσης εδώ φωλιάζουν αρκετά είδη πάπιας, παρυδάτιων, γλαρονιών κ.α., ενώ τα γειτονικά δάση και οι ορεινές περιοχές φιλοξενούν μια εξίσου ποικιλόμορφη ορνιθοπανίδα που περιλαμβάνει αρπακτικά, δρυοκολάπτες κ.α. Στα δάση αυτά ζει επίσης και ικανός αριθμός θηλαστικών, με κυριότερα την αρκούδα (*Ursus arctos*), το λύκο (*Canis lupus*) κλπ. Η περιοχή φιλοξενεί επίσης σημαντική ποικιλία από ψάρια, ερπετά, αμφίβια και έντομα.

Πιο συγκεκριμένα έχουν καταγραφεί:

-13 είδη λιμναίων ψαριών, από τα οποία δύο (το σκουμπούζι και η μπριάνα) είναι τοπικά ενδημικά. Άλλα είδη είναι: πέστροφα, τσιρόνι, κέφαλος, γριβάδι, πλατίκα.

-11 είδη αμφίβιων (τρίτωνας, βομβίνη, δενδροβάτραχος, φρύνος, σαλαμάνδρα κ.λπ.).

-22 είδη ερπετών (9 είδη φιδιών, 2 είδη χελώνων, 9 είδη σαυρών).

-40 είδη θηλαστικών (αρκούδα, λύκος, βίδρα, ασβός, αγριόγατος, ζαρκάδι, αλεπού).

Η μεγαλύτερη αξία του εθνικού δρυμού των Πρεσπών έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί καταφύγιο και τόπο αναπαραγωγής για πολλά σπάνια και υπό εξαφάνιση πουλιά. Έχουν καταμετρηθεί 250 είδη πουλιών, από τα οποία τα 65 κινδυνεύουν να χαθούν, λ.χ. ο αργυροπελεκάνος (150-200 ζευγάρια αργυροπελεκάνων βρίσκουν κάθε χρόνο καταφύγιο στις Πρέσπες, ενώ υπολογίζεται ότι ο παγκόσμιος πληθυσμός του είναι γύρω στα 1.000 ζευγάρια), ο χηνοπρίστης (10 ζευγάρια), ο ροδοπελεκάνος (100 ζευγάρια), η αγριόχηνα, ο αργυροτσικνιάς, ο κορμοράνος, ο ερωδιός, ο σταυραετός, η λαγγόνα, ο χρυσαετός, ο

φιδαιτός, ο λευκοτσικνιάς, ο πορφυροτσικνιάς και το μουστακογλάρονο. Έχουν, επίσης, καταγραφεί 13 είδη από αγριόπαπιες, 10 είδη από βαλτόπουλα, 12 είδη μπεκάτσας, 10 είδη γλάρου, 6 είδη δρυοκολάπτη, αγριόγαλοι, αλκυόνες, χαλκοκουρούνες κ.λπ.

Γενικά οι Πρέσπες αποτελούν ένα μοναδικό οικοσύστημα, στο οποίο η γεωγραφική θέση, το κλίμα και η σύνθεση της χλωρίδας και της πανίδας αποτελούν άριστες συμβιωτικές συνθήκες για την ύπαρξη και διατήρηση ορισμένων σπάνιων έμβιων ειδών. Η προσπέλαση στο δρυμό γίνεται από τη Φλώρινα (50 χλμ.) με ασφαλτόδρομο και από την Καστοριά (55 χλμ.). Δυνατότητα διαμονής επισκεπτών υπάρχει σε ενοικιαζόμενα δωμάτια στα χωριά Μικρολίμνη, Πύλη, Αγ. Γερμανός κ.λ.π.

Κεφάλαιο 4^ο: Πολιτισμικό Περιβάλλον

4.1 Αρχαιολογικές θέσεις της περιοχής - Χώροι ιδιαίτερου ενδιαφέροντος

Βυζαντινά και μεταβυζαντινά Μοναστήρια και εκκλησίες

Στην περιοχή των Πρεσπών είναι κτισμένοι 25 Ι.Ν, 14 εκ των οποίων χρονολογούνται πριν το 1500 μ.Χ. Σημαντικότερα ως μνημεία είναι ο Άγιος Αχιλλείο και το Ασκηταριό Μικρής Ανάληψης Πρεσπών.

Σύμφωνα με την έκδοση του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων του Υπουργείου Πολιτισμού «Τα μνημεία των Πρεσπών» οι 25 αρχαιολογικοί χώροι κατά σειρά σπουδαιότητας είναι:

1. Βασιλική Αγ. Αχιλλείου
2. Άγιος Γερμανός
3. Δώδεκα Απόστολοι
4. Ασκηταριό Μεταμόρφωσης
5. «Άγιος Νικόλαος»
6. Ανώνυμος Ναός
7. Άγιος Δημήτριος
8. Τοιχογραφίες στους βράχους
9. Παναγία Ελεούσα
10. Άγιος Γεώργιος
11. Μικρή Ανάληψη

12. Υπαπαντή
13. Παναγία Πορφύρα
14. Άγιος Νικόλαος (Αγία Σωτήρα)
15. Άγιος Αθανάσιος
16. Αγία Παρασκευή
17. Άγιος Αθανάσιος
18. Άγιος Αθανάσιος
19. Αγία Παρασκευή
20. Ανάληψη
21. Κοίμηση της Θεοτόκου
22. Αγία Παρασκευή
23. Αγία Παρασκευή
24. Άγιος Νικόλαος
25. Άγιος Αθανάσιος

Στο νησί της Μικρής Πρέσπας, Άγιος Αχιλλεύς υπάρχουν πέντε εκκλησιαστικά μνημεία. Ο ναός του Αγίου Αχιλλείου, των Δώδεκα Αποστόλων, του Αγίου Δημητρίου, του Αγίου Γερμανού και τέλος το μοναστήρι της Παναγίας Πορφύρας. Σε ένα άλλο νησί της μικρής Πρέσπας, στο Βιδρονήσι υπάρχει η Αγνοστη Εκκλησία. Δεξιά από το χωριό Πύλη κοντά στη δυτική ακτή της Μικρής Πρέσπας βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Στο μοναδικό, ελληνικό, παραδοσιακό χωριό της παραλίας της Μεγάλης Πρέσπας, Ψαράδες υπάρχει ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου. Επίσης στην παραλία αυτού του χωριού, πάνω σ' ένα βράχο υπάρχει μια ζωγραφιά της Παναγίας που ονομάζεται «Φρεσκογραφία στο βράχο». Ακόμη στην παραλία αυτή μέσα σε μια σπηλιά, βρίσκεται το ασκητήριο της Παναγίας της Ελεούσας. Ένα άλλο ασκητήριο που βρίσκεται στην παραλία της Μεγάλης Πρέσπας είναι αυτό της Μικρής Αναλήψεως.

Στην περιοχή του Λαιμού υπάρχουν τα εξής εκκλησιαστικά μνημεία: της Υπαπαντής, η οποία βρίσκεται στη νότια πλευρά του χωριού και η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής που βρίσκεται στο κέντρο του χωριού. Ο Άγιος Αθανάσιος είναι ένα ακόμη σημαντικό μνημείο που βρίσκεται ένα χιλιόμετρο μακριά απ' το χωριό Πλατύ.

Στη Μικρή Πρέσπα, στο χωριό Καλλιθέα βρίσκεται η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής, ενώ ένα χιλιόμετρο βορειοδυτικά αυτού του χωριού υπάρχει ο ναός του Αγίου Αθανασίου. Στην περιοχή γύρω απ' το χωριό Μηλιώνα βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Στο χωριό Καρυές υπάρχει ο αξιόλογος ναός της Αναλήψεως και τέλος στη

Νοτιανατολική πλευρά του κατεστραμμένου χωριού Πίξος βρίσκεται ο ναός της Αγίας Παρασκευής.

Βασιλική του Αγίου Αχιλλείου

Κτίστηκε μετά το 983 ή το 986, από τον τσάρο των Βουλγάρων Σαμουήλ με σκοπό να στεγάσει το σκήνωμα του Αγίου Αχιλλείου, επισκόπου Λαρίσης, το οποίο είχαν μεταφέρει από τη Λάρισα τα βουλγαρικά στρατεύματα, μετά την κατάληψη της θεσσαλικής πόλης. Ο ναός ιδρύθηκε ως επισκοπικός, προκειμένου να στεγάσει την έδρα του βουλγαρικού πατριαρχείου για ένα σύντομο διάστημα, μετά τη μεταφορά του από την Έδεσσα. Μετά την παλινόρθωση της βυζαντινής κυριαρχίας στην περιοχή, από το 1018 και εξής, ο ναός λειτούργησε ως επισκοπικός έως τις πρώτες δεκαετίες του 15ου αιώνα.

Πρόκειται για μια τρίκλιτη ξυλόστεγη μεσοβυζαντινή βασιλική με νάρθηκα. Ο ναός χωρίζεται σε τρία κλίτη με δύο ψηλές πεσσοστοιχίες, που φέρουν από δύο σειρές τόξων. Είναι πιθανό να υπήρχαν υπερώα στα πλάγια κλίτη. Το νότιο βρίσκεται σε υπερυψωμένο επίπεδο, ακολουθώντας το φυσικό προάνεσ του εδάφους. Στη μεγάλη ημικυκλική αψίδα σχηματίζεται βαθμιδωτό σύνθρονο, στοιχείο που αποδεικνύει τη χρήση του ναού ως επισκοπικού. Τα δύο παραβήματα (πρόθεση και διακονικό) έχουν κάτοψη συνεπτυγμένου σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού και στεγάζονται με δύο κυλινδρικούς τρουλίσκους. Το δάπεδο του ναού είναι στρωμένο από λίθινες πλάκες που συνιστούν υλικό σε δεύτερη χρήση. Η τοιχοδομία είναι απλή αργολιθοδομή με καλής ποιότητας ασβεστοκονίαμα. Στους δύο ημικατεστραμμένους τρουλίσκους των παραβημάτων εφαρμόζεται το ισόδομο σύστημα με εναλλαγή λίθων και πλίνθων και παρουσία λίγων κεραμοπλαστικών στους κατακόρυφους αρμούς. Στο διακονικό σώζεται κιβωτιόσχημος τάφος, πιθανώς του Αγίου Αχιλλείου, ενώ στο νότιο κλίτος υπάρχουν άλλες τέσσερεις μαρμάρινες λάρνακες που φιλοξενούσαν τα οστά σημαντικών προσωπικοτήτων. Αυτοί οι τάφοι απέδωσαν πολύ αξιόλογα ευρήματα, το σημαντικότερο από τα οποία ήταν ένα μεταξωτό χρυσοϋφαντό κομμάτι υφάσματος με απεικονίσεις αντίωτων αετών. Χρονολογήθηκε στο 10ο αιώνα και έδωσε λαβή για πολλές υποθέσεις σχετικά με τον κάτοχό του που θα πρέπει να ήταν μια σημαντική προσωπικότητα.

Σε μεσοτοιχία με το νότιο εξωτερικό τοίχο βρίσκεται τριμερές πρόσκτισμα, ταφικού χαρακτήρα, το οποίο κτίστηκε στην υστεροβυζαντινή περίοδο. Όλος ο χώρος νότια και

δυτικά της βασιλικής χρησιμοποιήθηκε ως κοιμητήριο του βυζαντινού οικισμού από το 12ο έως τις αρχές του 15ου αιώνα.

Ο ναός έχει επτά θυραία ανοίγματα, ενώ από τα παράθυρα έχει διασωθεί μόνο το τρίλοβο της κόγχης του ιερού Βήματος. Το ιερό Βήμα χωριζόταν από τον κυρίως ναό με μαρμάρινο φράγμα πρεσβυτερίου. Τα λίγα λείψανα του τοιχογραφικού διακόσμου του κατανέμονται σε δύο φάσεις, οι οποίες φαίνεται πως συμβαδίζουν με τις αντίστοιχες ανακαινίσεις του ναού. Στις πρώτες δεκαετίες του 11ου αιώνα ανήκει ο ανεικονικός διάκοσμος της κόγχης του ιερού: επάνω από το σύνθρονο απεικονίζονται δεκαοκτώ αφίδες ζωγραφισμένες με κόκκινο χρώμα. Ανάμεσά τους αναγράφονται με ελληνικά στοιχεία οι έδρες των επισκόπων που υπάγονταν στην Αρχιεπισκοπή Αχρίδας. Στη δεύτερη φάση, που χρονολογείται στο 12ο αιώνα, ανήκουν οι λιγοστές μορφές των στρατιωτικών αγίων, της Παναγίας και ενός αγγέλου που αποκολλήθηκαν και εκτίθενται στο Μουσείο της Φλώρινας. Τα τεχνοτροπικά γνωρίσματά τους παραπέμπουν σε καστοριανές τοιχογραφίες του 12ου αιώνα.

(Μελίνα Παϊσίδου, αρχαιολόγος, <http://odysseus.culture.gr>)

Το ασκητήριο της Μεταμόρφωσης

Σε ένα απομονωμένο κομμάτι ακτής κοντά στο χωριό Ψαράδες βρίσκεται το ασκητήριο της Μεταμορφώσεως. Έχει τρεις αφίδες προς την ανατολή και οι τοίχοι του είναι χτισμένοι από πέτρες και άχυρα. Ολόκληρο το κτίσμα προστατεύεται από ψηλούς βράχους, που το περιβάλλουν. Δύο τμήματα από το βυζαντινό εικονοστάσι της εκκλησίας άντεξαν στο πέρασμα του χρόνου και φυλάγονται στο μουσείο της Φλώρινας. Το ασκητήριο που χρονολογείται από τον 13ο αιώνα είναι ξεχωριστής σημασίας. Έχει ιδιαίτερη αρχαιολογική αξία, ενώ και η φυσική του θέση φανερώνει τη μοναδικότητά του.

Η εκκλησία του Αγίου Γερμανού

Η εκκλησία του Αγίου Γερμανού, που ίσως είναι και το σημαντικότερο εκκλησιαστικό μνημείο της περιοχής των Πρεσπών, όπως μαρτυρεί η παράδοση αλλά και αποδεικνύουν τα αρχαιολογικά ευρήματα αφιερώθηκε στον Άγιο Γερμανό, πατριάρχη Κωνσταντινούπολεως. Η Κωνσταντινούπολη ήταν επίσης και η περιοχή που ασκήτεψε ο Άγιος Γερμανός. Η Εκκλησία αυτή βρίσκεται σε κεντρικό σημείο του ομώνυμου χωριού

της περιοχής της Πρέσπας. Είναι πιθανό το χωριό του Αγίου Γερμανού να ήταν η έδρα της Αρχιεπισκοπής των Πρεσπών, κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας.

Ο ρυθμός της εκκλησίας είναι σταυροειδής με τρούλο και χρονολογείται απ' το ξεκίνημα του 11ου αιώνα. Ξεχωριστής σημασίας είναι επίσης οι τοιχογραφίες και το ξυλόγλυπτο τέμπλο που διακοσμούν την εκκλησία. Πιθανολογείται ότι στην εκκλησία βρίσκεται και ο τάφος του Αγίου Γερμανού. Ωστόσο ο τάφος δεν έχει ανοιχτεί ώστε να αποδειχθεί αυτό, για να μη χαθεί η παράδοση.

Αυτό που προκαλεί το ενδιαφέρον του επισκέπτη είναι οι δύο πόρτες της εκκλησίας. Η παλιά πόρτα κλείστηκε επί τουρκοκρατίας και αντικαταστάθηκε από μια μικρότερη. Αυτό έγινε για να εμποδίζεται η είσοδος των Τούρκων με τα άλογα και κατ' επέκταση η βεβήλωση του ναού.

Δίπλα στην παλιά εκκλησία έχει χτιστεί η καινούρια εκκλησία του Αγίου Γερμανού. Η γιορτή του Αγίου είναι στις 12 Μαΐου και το όνομα Γερμανός συναντάται συχνά στο χωριό. Ο ναός αυτός αποτελεί μνημείο της παράδοσης και της τέχνης της περιοχής και γι' αυτό το λόγο γίνονται προσπάθειες τα τελευταία χρόνια για τη διατήρησή του. Την προστασία και τη συντήρηση του έργου έχει αναλάβει 12η εφορία προστασίας βυζαντινών μνημείων Βέροιας.

(Από τη Λίμνη στις Πρέσπες Γυμνάσιο, Λύκειο Λίμνης. Μάιος 1999).

(Κατερίνα Αναστασίου, Ελένη Γεραλή, Αλέξανδρος Εμμανουήλ, Μαρία Ματθαίου, Νίκος Τζουτζάς, Γιάννης Χρυσάνθης)

Σπήλαια

Βρίσκονται στις δυτικές και ανατολικές όχθες της Λίμνης. Πρόκειται για λιμναία και παραλίμνια σπήλαια τα περισσότερα από τα οποία είναι ανεξερεύνητα. Τα σπήλαια κατά τους Βυζαντινούς χρόνους αποτελούσαν ασκητήρια. Τα κύρια σπήλαια της περιοχής είναι της Πύλης και του Βροντερού.

Μουσεία

1. Το Λαογραφικό Μουσείο «ο Αριστοτέλης» στη Φλώρινα, το οποίο στεγάζεται στο ιδιόκτητο κτίριο του Συλλόγου «Αριστοτέλης». Στις συλλογές του περιλαμβάνει εκθέματα τοπικού χαρακτήρα (από το 1880 έως το 1940).

2. Το Λαογραφικό Μουσείο της Λέσχης Πολιτισμού στη Φλώρινα, το οποίο στεγάζεται σε διατηρητέο κτίριο και αναφέρεται στην τοπική λαογραφία..
3. Το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στη Φλώρινα το οποίο περιέχει μια αξιόλογη συλλογή της σύγχρονης ελληνικής τέχνης (1960 – 1998).
4. Το Αρχαιολογικό Μουσείο Φλώρινας, το οποίο στεγάζεται σε διώροφο κτίριο της πόλης και συστεγάζεται με το Βυζαντινό Μουσείο της πόλης. Στις συλλογές του περιλαμβάνονται γλυπτά, ανάγλυφα, επιγραφές, ανασκαφικά ευρήματα δύο πόλεων (των Πετρών και του Λόφου του Αγ. Παντελεήμονα στη Φλώρινα) καθώς και έκθεση βυζαντινών αρχαιοτήτων.
5. Η Πινακοθήκη Καλλιτεχνών της Φλώρινας, της οποίας το έργο είναι η συγκέντρωση, ανάδειξη και προβολή του καλλιτεχνικού πλούτου της Φλώρινας μέσα από τα έργα των καλλιτεχνών της περιοχής.

Στον χάρτη που ακολουθεί απεικονίζονται ενδεικτικά οι περιοχές με τα κυριότερα μνημεία της περιοχής.

Χάρτης 2: Θέσεις τουριστικού ενδιαφέροντος στην περιοχή των Πρεσπών του Ν. Φλώρινας

Πηγή: Διαδραστικός Χάρτης Πρεσπών (<http://www.prespes.gr/i-map.swf>)

4.2 Πολιτισμικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες

Ευρύτερη περιοχή των Πρεσπών έχει πλούσια κληρονομιά (Ιστορική, Πολιτισμική, Αρχαιολογική). Επιπλέον συνορεύει με δύο διαφορετικές βαλκανικές χώρες (Αλβανία και ΠΓΔΜ) αλλά και ο κύριος φυσικός της πόρος που είναι οι λίμνες ανήκει κατά διάφορα ποσοστά και στις υπόλοιπες δύο χώρες. Τα χαρακτηριστικά αυτά δίνουν την δυνατότητα στην περιοχή να διοργανώνει και εθνικές αλλά και τριεθνής εκδηλώσεις ώστε προσελκύει επισκέπτες κατά την διάρκεια των εκδηλώσεων.

Οι κύριες εκδηλώσεις που διοργανώνονται σε σταθερή βάση στην περιοχή είναι:

- 21-31 Αυγούστου - Τα "Λυγκήστεια"

Στον Άγιο Αχίλλειο Πρεσπών γίνονται ετήσιες πολιτιστικές εκδηλώσεις του απόδημου ελληνισμού.

- 21-31 Αυγούστου - Τα "Πρέσπεια"

Τα "Πρέσπεια" είναι ετήσιες πολιτιστικές εκδηλώσεις του απόδημου ελληνισμού που γίνονται στον Άγιο Αχίλλειο. Εκτός από καλλιτεχνικές εκδηλώσεις όπως συναυλίες και θεατρικές παραστάσεις, περιλαμβάνουν συναντήσεις και συνέδρια καλλιτεχνών και λογοτεχνών. Σημαντικό στοιχείο του ύφους των εκδηλώσεων είναι ο «βαλκάνιος» χαρακτήρας του, ο οποίος ενισχύεται από την παρουσία πολιτικών προσώπων στις εκδηλώσεις των τριών κρατών που ανήκουν οι λίμνες των Πρεσπών

Γιορτή της φασολάδας

Η γιορτή της φασολάδας στο Δήμο Πρεσπών γίνεται κάθε χρόνο για την ανάδειξη της τοπικής φασολάδας. Πραγματοποιείται κάθε χρόνο στα μέσα Αυγούστου στον Ναυτικό Όμιλο Πρεσπών στην παραλία Κούλα.

Γιορτή του τσιρονιού

Η γιορτή του τσιρονιού στο Δήμο Πρεσπών γίνεται για την ανάδειξη του τοπικού τσιρονιού. Πραγματοποιείται κάθε χρόνο στα μέσα Αυγούστου στον Ναυτικό Όμιλο Πρεσπών στην παραλία Κούλα.

Πανηγύρια

Επίσης κατά τη διάρκεια όλου του έτους, τα περισσότερα χωριά γιορτάζουν το πανηγύρι τους. Αυτές οι εκδηλώσεις τιμούν τον τοπικό άγιο ή προστάτη του χωριού.

- Λαιμός - 4 η μέρα μετά από το ορθόδοξο Πάσχα
- Άγιος Γερμανός - 12 Μαΐου
- Άγιος Αχίλλειος - 15 Μαΐου
- Τρίγωνο - 21 Μαΐου
- Καρυές - 1 Ιουνίου
- Ανταρτικό - 12 Ιουνίου
- Καλλιθέα - 26 Ιουλίου
- Βροντερό - 26 Ιουλίου
- Πλατύ - 6 Αυγούστου
- Ψαράδες - 15 Αυγούστου
- Λευκώνας - 26 Οκτωβρίου

(Πολιτιστικό Τρίγωνο Πρεσπών)

Στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση πολιτιστικών ή άλλων εκδηλώσεων πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στο να μην επικαλύπτονται ώστε να μην δημιουργείτε σύγχυση στον επισκέπτη αλλά και κακής ποιότητας ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρηματιών και των φορέων διοργάνωσης των εκδηλώσεων. Ο παραπάνω κίνδυνος δημιουργεί και την απαίτηση από την κοινωνία ώστε να υπάρχει συνεννόηση μεταξύ των τοπικών φορέων αλλά και ένας ευρύτερος κεντρικός σχεδιασμός σε επίπεδο γειτονικών κοινοτήτων και δήμων.

4.3 Συνεταιρισμοί – Σύλλογοι

Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Ψαράδων

Ιστορικό

Το 1994, οι γυναίκες του χωριού Ψαράδες των Πρεσπών ίδρυσαν τον Αγροτουριστικό Συνεταιρισμό Ψαράδων, αναλαμβάνοντας τη διαχείριση και τη λειτουργία του νεόκτιστου "Ξενοδοχείου Ψαράδες".

Εναλλακτικός τουρισμός

Το Ξενοδοχείο Ψαράδες βρίσκεται στην ωραιότερη τοποθεσία του χωριού και διαθέτει 30 δωμάτια (μονόκλινα-δίκλινα) με θαυμάσια θέα στον όρμο της Μεγάλης Πρέσπας. Το ξενοδοχείο έχει καφέ-μπαρ και κυλικείο, όπου οι γυναίκες του συνεταιρισμού θα σας σερβίρουν τα παραδοσιακά τους γλυκά, προσφέροντάς σας την ξεχωριστή φιλοξενία τους.

Περιοχή

Το χωριό Ψαράδες, παραδοσιακό χωριό κτισμένο με μακεδονική αρχιτεκτονική, βρίσκεται στον όρμο της Μεγάλης Πρέσπας και συνδυάζει τα εντυπωσιακά βουνά με τη γαλήνη της λίμνης. Γύρω από το χωριό υπάρχουν πολλοί παραδοσιακοί οικισμοί όπως και βυζαντινά-μεταβυζαντινά μνημεία, που αξίζει να επισκεφθείτε. Παραδοσιακά ταβερνάκια θα σας προσφέρουν εδέσματα της ντόπιας παραδοσιακής κουζίνας με τα ψάρια της λίμνης και τα δικά τους κηπευτικά. Η παραλία "Κούλα" προσφέρεται για απολαυστικό κολύμπι, η λίμνη για βαρκάδες με τις ιδιόμορφες λιμνίστιες βάρκες και οι γύρω πόλεις, εντός και εκτός συνόρων, διδάσκουν την ιστορία της περιοχής. Τον Αύγουστο, για 30 ημέρες, οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν ποικιλία πολιτιστικών εκδηλώσεων στο πλαίσιο της εορτής "Πρέσπεια".

Εταιρία Προστασίας Πρεσπών (ΕΠΠ)

Ίδρυση

Ελληνική Εταιρία Προστασίας Πρεσπών (ΕΠΠ) ιδρύθηκε το 1991 με πρωτοβουλία του Παγκόσμιου Ταμείου για τη Φύση (WWF) και στόχους:

- τη διαφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς των Πρεσπών.
- τη συμπλήρωση της δραστηριότητας των δημόσιων και μη υπηρεσιών για την ορθή διαχείριση της περιοχής.
- την ευαισθητοποίηση των κατοίκων και των επισκεπτών για την προστασία της περιοχής.

Μέλη

Η ΕΠΠ έχει ως μέλη τις παρακάτω μη κυβερνητικές οργανώσεις η/και ιδρύματα:

- Φίλοι των Πρεσπών
- Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης
- Ελληνική Εταιρία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς
- Βασιλική Εταιρία για την Προστασία των Πουλιών (Royal Society for the Protection of Birds), Ηνωμένο Βασίλειο
- WWF Ελλάς
- Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία
- Ορνιθολογική Εταιρία της Δανίας (Danish Ornithological Society)
- Ίδρυμα Tour du Valat, Ελβετία
- Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας
- Αρκτούρος

Πολιτιστικό Τρίγωνο Πρεσπών (ΠΤΠ)

Το Πολιτιστικό Τρίγωνο Πρεσπών ιδρύθηκε το 2000 στον Αγ. Γερμανό του νομού Φλώρινας από μόνιμους κατοίκους των Πρεσπών, τόσο Έλληνες όσο και ξένους.

Το ΠΤΠ είναι μια ανεξάρτητη, τοπική Μη Κυβερνητική Οργάνωση (α/α 246, Μητρώου των ΜΚΟ, 4 Διεύθυνση ΥΔΑΣ-ΥΠΕΞ) στην περιοχή των συνόρων της Αλβανίας της ΠΓΔΜ και της Ελλάδας με στόχο την ίση ποιοτική ανάπτυξη και στις τρεις πλευρές των συνόρων, βασισμένη στον κοινό περιβαλλοντικό και πολιτιστικό πλούτο. Στόχος του είναι η άρση της απομόνωσης της υπαίθρου στις τοπικές κοινωνίες, σε πολιτιστικό, οικονομικό και εκπαιδευτικό επίπεδο, δημιουργώντας ευκαιρίες απασχόλησης, εκπαιδευτικές και ενημερωτικές δράσεις καθώς και μέσω συνεργασιών ανάμεσα σε φορείς της κοινωνίας των πολιτών.

- Φέρνει σε επαφή φορείς της κοινωνίας των πολιτών από την περιοχή της Πρέσπας – Αχρίδας ενδυναμώνοντας τις ικανότητές τους στις συνεργασίες, με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη μιας λειτουργικής Ευρωπεριοχής.

- Εκπονεί προγράμματα έρευνας και αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής Πρέσπας – Αχρίδας, για την ανάπτυξη και εδραίωση ενός εναλλακτικού μοντέλου τουρισμού.
- Προσφέρει ευκαιρίες σε παιδιά και νέους να υλοποιήσουν τις ιδέες τους, να αναπτύξουν ικανότητες στον τομέα των τεχνών και των νέων τεχνολογιών και τους υποστηρίζουμε να αναλάβουν πρωτοβουλίες.

Κεφάλαιο 5^ο: Ανθρωπογενές Περιβάλλον

5.1 Δημογραφικά στοιχεία

Από την απογραφή του 2001 προκύπτει πως ο συνολικός πληθυσμός του Δήμου Πρεσπών είναι 1781 άτομα από τους οποίους το 56,3% (1002) είναι άνδρες και το 43,7% (779) γυναίκες.

Αναλυτικότερα η κατανομή του πληθυσμού ανά φύλλο και δημοτικό διαμέρισμα και παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 5: Κατανομή πληθυσμού κατά φύλλο στην περιοχή του Δήμου Πρεσπών του Ν. Φλώρινας

Δημοτικό Διαμέρισμα	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες
Δ.Δ.Λαιμού	303	188	115
Δ.Δ.Αγίου Αχιλλείου	143	79	64
Δ.Δ.Αγίου Γερμανού	222	118	104
Δ.Δ.Ανταρτικού	165	82	83
Δ.Δ.Βροντερού	177	120	57
Δ.Δ.Καλλιθέας	152	87	65
Δ.Δ.Καρυών	90	45	45
Δ.Δ.Λευκώνας	141	71	70
Δ.Δ.Μικρολίμνης	72	37	35
Δ.Δ.Πισοδερίου	64	39	25
Δ.Δ.Πλατέος	104	57	47

Δ.Δ.Πρασίνου	15	8	7
Δ.Δ.Ψαράδων	133	71	62
ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΣΠΩΝ	1 781	1 002	779

Πηγή: ΕΣΥΕ απογραφή 2001

Με βάση την απογραφή του πληθυσμού του 2001 το 50% των κατοίκων είναι μεταξύ των ηλικιών 25 – 64 δηλαδή στην πιο παραγωγική τους ηλικία. Το 28,5% του πληθυσμού είναι μεταξύ των ηλικιών 0 – 24 και τέλος το 21,5% είναι άνω των 65 ετών. Η ηλικιακή κατανομή της περιοχής των Πρεσπών αποδεικνύει την δυναμική της περιοχής και τις δυνατότητες της περιοχής για περαιτέρω ανάπτυξη και αύξηση των επενδύσεων.

Αναλυτικότερα η ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού ανά δημοτικό διαμέρισμα και ανά κλάση ηλικίας παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 6: Κατανομή πληθυσμού κατά κλάσεις ηλικιών στην περιοχή του Δήμου Πρεσπών του Ν. Φλώρινας

Δημοτικό Διαμέρισμα	Σύνολο	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80 ετών και άνω
Δ.Δ.Λαιμού	303	31	53	72	61	31	49	6
Δ.Δ.Αγίου Αχιλλείου	143	15	30	25	30	16	21	6
Δ.Δ.Αγίου Γερμανού	222	31	21	53	42	27	42	6
Δ.Δ.Ανταρτικού	165	30	25	29	16	14	44	7
Δ.Δ.Βροντερού	177	21	49	36	31	12	25	3
Δ.Δ.Καλλιθέας	152	25	17	41	26	16	23	4
Δ.Δ.Καρυών	90	11	6	14	17	17	21	4
Δ.Δ.Λευκώνας	141	18	16	38	17	16	32	4
Δ.Δ.Μικρολίμνης	72	12	8	11	16	2	18	5
Δ.Δ.Πισοδερίου	64	6	15	13	8	5	15	2
Δ.Δ.Πλατέος	104	17	14	23	22	10	15	3
Δ.Δ.Πρασίνου	15	3	1	6	2	2	1	0
Δ.Δ.Ψαράδων	133	17	16	29	31	10	20	10

ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΣΠΩΝ	1 781	237	271	390	319	178	326	60
------------------	-------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----

Πηγή: ΕΣΥΕ απογραφή 2001

5.2 Απασχόληση κατά τομέα παραγωγής - Οικονομικά ενεργός πληθυσμός

Σύμφωνα με στοιχεία της απογραφής του 2001 για τον Δήμο Πρεσπών προκύπτει πως το 58% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα, 6,3% με τον δευτερογενή και 20% με τον τριτογενή ενώ 11,7% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού είναι άνεργοι. Τέλος 4% του πληθυσμού δεν δήλωσε κλάδο παραγωγής στον οποίο απασχολείται.

Αναλυτικότερα τα στοιχεία για κάθε δημοτικό διαμέρισμα του Δήμου Πρεσπών φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 7: Κατανομή πληθυσμού βάση την απασχόληση τους κατά τομέα παραγωγής στην περιοχή του Δήμου Πρεσπών του Ν. Φλώρινας

Οικονομικώς
ενεργοί

Οικονομικώς ενεργοί

Δημοτικό Διαμέρισμα	Οικονομικώς ενεργοί							Ανεργοί	Οικονομικώς ενεργοί
	Σύνολο	Απασχολούμενοι					Δεν δήλωσαν κλάδο		
		Σύνολο	Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής	Σύνολο			
Δ.Δ.Λαιμού	169	157	108	12	33	4	12	112	
Δ.Δ.Αγίου Αχιλλείου	69	60	39	2	13	6	9	66	
Δ.Δ.Αγίου Γερμανού	121	79	43	3	28	5	42	73	
Δ.Δ.Ανταρτικού	47	45	21	5	16	3	2	90	
Δ.Δ.Βροντερού	86	86	53	19	9	5	0	79	
Δ.Δ.Καλλιθέας	85	71	60	1	10	0	14	49	
Δ.Δ.Καρυών	37	34	28	1	2	3	3	45	
Δ.Δ.Λευκόνος	66	59	41	2	16	0	7	59	
Δ.Δ.Μικρολίμνης	32	32	24	0	8	0	0	36	
Δ.Δ.Πισοδερίου	13	12	2	0	8	2	1	46	
Δ.Δ.Πλατέος	58	54	41	3	9	1	4	34	
Δ.Δ.Πρασίνου	7	7	6	0	1	0	0	6	
Δ.Δ.Ψαράδων	49	45	20	5	15	5	4	75	

ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΣΠΩΝ 839 741 486 53 168 34 98 770

Πηγή: ΕΣΥΕ απογραφή 2001

Τα στοιχεία που ακολουθούν αφορούν στο επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων της περιοχής που ασχολούνται με τουριστικές δραστηριότητες στην περιοχή και προέκυψαν από ερωτηματολόγιο το οποίο δημιουργήθηκε από το ΚΕΠΕ την ΑΝ.ΦΛΩ Α.Ε και το Πολιτιστικό Τρίγωνο Πρεσπών και συμπληρώθηκε από επιχειρηματίες της περιοχής.

Υπεύθυνος για την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων ήταν το Πολιτιστικό Τρίγωνο Πρεσπών.

(Το ερωτηματολόγιο των κατοίκων παρατίθεται στο παράρτημα)

5.3 Εκπαίδευση

Από το ερωτηματολόγιο των φορέων της περιοχής και στην ερώτηση για το επίπεδο εκπαίδευσης τους προκύπτει πως το 26,6% έχει απολυτήριο δημοτικού, το 6,6% απολυτήριο γυμνασίου και 6,6% απολυτήριο λυκείου. Το 20% έχει πτυχίο κάποιου ΙΕΚ ή ΤΕΕ ενώ ένα ποσοστό 10% έχει πτυχίο ανώτερου ή ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος.

Το μορφωτικό επίπεδο δεν έχει τόση σημασία όση ή συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης τουριστικών επιχειρηματιών. Αίτημα που πρέπει να τεθεί πιεστικά προς την Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Φλώρινας ή και προς την περιφέρεια, ώστε να οργανωθούν από κάποιο ΚΕΚ ίσως, προγράμματα εκπαίδευσης των τουριστικών επιχειρηματιών της περιοχής.

Κεφάλαιο 6^ο: Τουριστική Δραστηριότητα στην περιοχή

6.1 Τουριστική Δραστηριότητα στην περιοχή

Η δημιουργία τουριστικών υποδομών στην περιοχή δεν αποτέλεσε ποτέ στο παρελθόν πρώτη προτεραιότητα των φορέων άσκησης της αναπτυξιακή πολιτικής. Παρόλα αυτά τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένα συνεχώς αυξανόμενο τουριστικό ενδιαφέρον για την ευρύτερη περιοχή η οποία διαθέτει δύο από τους ελκυστικότερους προορισμούς της Δυτικής Μακεδονίας. Τον εθνικό δρυμό των Πρεσπών και το χιονοδρομικό κέντρο Βίγλας - Πισοδερίου.

Η ανάπτυξη αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι συνολικά ο Νομός Φλώρινας συμπεριελήφθη στους 10 πιο ταχέως αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές της Ευρώπης

και πρώτος στην Ελλάδα. Γεγονός που οφείλεται κα σε άλλους προορισμούς του νομού όπως το Νυμφαίο, το Αμύνταιο αλλά σε ένα ποσοστό και στην περιοχή μελέτης μας.

Τα στοιχεία που ακολουθούν και αφορούν την τουριστική κίνηση της περιοχής προέκυψαν από ερωτηματολόγιο το οποίο δημιουργήθηκε από το ΚΕΠΕ την ΑΝ.ΦΛΩ Α.Ε και το Πολιτιστικό Τρίγωνο Πρεσπών και συμπληρώθηκε από επισκέπτες της περιοχής.

Υπεύθυνος για την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων ήταν το Πολιτιστικό Τρίγωνο Πρεσπών.

(Το ερωτηματολόγιο των επισκεπτών παρατίθεται στο παράρτημα)

6.2 Προφίλ του επισκέπτη

Ο μέσος επισκέπτης της περιοχής των Πρεσπών είναι ηλικίας 25 με 55 ετών και επισκέπτεται την περιοχή συνήθως για πρώτη φορά (85%). Οι περιπτώσεις των επισκεπτών που δεν διανυκτερεύουν στην περιοχή είναι ελάχιστες αφού από τα ερωτηματολόγια προκύπτει πως το 80% των επισκεπτών έρχεται από περιοχές άνω των 150χλμ. απόστασης. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει πως μπορεί η κακή ποιότητα του οδικού δικτύου να αποτελεί περιοριστικό παράγοντα για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής αλλά δεν είναι η κύρια αιτία. Επίσης προκύπτει τόσο από τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου όσο και από προσωπική εμπειρία πως η περιοχή δεν προτιμάται σαν προορισμός από κατοίκους εντός της περιφέρειας της Δυτικής Μακεδονίας εάν εξαιρεθεί το χιονοδρομικό κέντρο του Πισοδεριού. Ο κύριος τύπος καταλυμάτων που προτιμούν οι επισκέπτες είναι οι παραδοσιακοί ξενώνες και κύρια πηγή πληροφόρησης τους σχετικά με την περιοχή είναι το internet.

6.3 Δυναμικότητα καταλυμάτων

Με βάση στοιχεία του ΕΟΤ αλλά και από έρευνα μέσω διαδικτύου και υπαρχουσών μελετών καθώς και από επισκέψεις στην περιοχή έρευνας προκύπτει πως υπάρχουν 26 τουριστικές επιχειρήσεις που προσφέρουν διαμονή στους επισκέπτες με συνολική δυναμικότητα 566 κλινών. Ο αριθμός αυτός είναι ενδεικτικός για την περιοχή αφού η καταγραφή που έγινε αποτυπώνει την δυναμικότητα της συγκεκριμένης στιγμής με κίνδυνο τα στοιχεία να μην είναι επίκαιρα. Δεν παύουν όμως να επαληθεύουν την

συνεχώς αυξανόμενη δυναμικότητα της περιοχής αφού ο αριθμός των διαθέσιμων κλινών αυξάνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια.

Δεν παύει παρ'όλα αυτά να ελλοχεύει ο κίνδυνος της ασύμμετρης τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής με μοναδική επένδυση στην προσφορά καταλύματος χωρίς την ανάπτυξη παράλληλων και συμπληρωματικών δραστηριοτήτων ώστε να διοχετευθούν οι τουρίστες κατά την διάρκεια της παραμονής τους.

Στον πίνακα που ακολουθεί δίνεται η κατανομή και η δυναμικότητα των καταλυμάτων σε κλίνες στην περιοχή του Δήμου Πρεσπών.

Πίνακας 8: Κατανομή και δυναμικότητα των καταλυμάτων σε κλίνες στην περιοχή του Δήμου Πρεσπών του Ν. Φλώρινας

A/A	ΟΝΟΜΑ	ΕΙΔΟΣ	ΚΛΙΝΕΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ
1	ΑΓΙΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΟΣ	Ξενώνας	18	ΑΓΙΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΟΣ
2	ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ	Ξενώνας	35	ΑΓΙΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΟΣ
3	ΟΙ ΠΡΕΣΠΕΣ	Ξενώνας	12	ΑΓΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ
4	ΠΑΡΑΔΟΣΗ	Ξενώνας	10	ΑΓΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ
5	ΑΓΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ	Ξενοδοχείο	27	ΑΓΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ
6	ΤΟ ΠΕΤΡΙΝΟ	Εν. Δωμάτια	8	ΑΓΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ
7	ΒΑΡΝΟΥΣ	Ξενοδοχείο	24	ΑΓΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ
8	ΑΣ ΑΝΤΑΡΤΙΚΟΥ ΠΡΕΣΠΕΣ	Ξενώνας	35	ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ
9	VILLA ROSA	Ξενώνας	21	ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ
10	FRIDA	Εν. Δωμάτια	16	ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ

11	LARRY ROOMS	Ξενώνας	15	ΠΥΛΗ
12	ΛΙΑΚΩΤΟ	Ξενοδοχείο	22	ΛΑΙΜΟΣ
13	ΑΡΙΑΔΝΗ	Ξενοδοχείο	32	ΛΑΙΜΟΣ
14	ΜΥΛΟΣ	Βιολογικό Αγρόκτημα	16	ΛΑΙΜΟΣ
15	VILLA PLATY THEA	Επιπλ. Διαμερίσματα	16	ΠΛΑΤΥ
16	ΤΟ ΠΕΤΡΙΝΟ	Ξενώνας	12	ΠΡΕΣΠΕΣ
17	ΚΑΠΑ	Ξενώνας	14	ΠΙΣΟΔΕΡΙ
18	ΜΙΡΑΝΤΑ	Ξενώνας	18	ΠΙΣΟΔΕΡΙ
19	ΜΟΔΕΣΤΙΟΣ	Ξενοδοχείο	41	ΠΙΣΟΔΕΡΙ
20	ΕΛΕΝΗ	Ξενώνας	18	ΠΙΣΟΔΕΡΙ
21	ΜΟΥΣΕΣ	Επιπλ. Κατοικ.	24	ΠΙΣΟΔΕΡΙ
22	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Εν. Δωμάτια	36	ΠΙΣΟΔΕΡΙ
23	ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ	Εν. Δωμάτια	8	ΨΑΡΑΔΕΣ
24	ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ	Εν. Δωμάτια	35	ΨΑΡΑΔΕΣ
25	ΧΑΓΙΑΤΙ	Εν. Δωμάτια	16	ΨΑΡΑΔΕΣ
26	ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤ/ΣΜΟΣ ΨΑΡΑΔΩΝ	Ξενώνας	37	ΨΑΡΑΔΕΣ
	Σύνολο		566	

Πηγή: Έρευνα διαδικτύου - ΕΟΤ

6.4 Τουριστικές επενδύσεις στην περιοχή

Τα κύρια επενδυτικά προγράμματα που χρηματοδοτούν την επένδυση σε τουριστικές δραστηριότητες εναλλακτικών – ήπιων μορφών είναι η κοινοτική πρωτοβουλία Leader και το Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικών Χώρων (Ο.Π.Α.Χ.).

Από στοιχεία της Αναπτυξιακής εταιρίας Φλώρινας προκύπτει πως στην ευρύτερη περιοχή των Πρεσπών στα πλαίσια του Ολοκληρωμένου Προγράμματος Ανάπτυξης Αγροτικών Χώρων (Ο.Π.Α.Χ.) εγκρίθηκαν – πραγματοποιήθηκαν από την ΑΝ.ΦΛΩ Α.Ε οι παρακάτω επενδυτικές προτάσεις που σχετίζονται με τουριστικές δραστηριότητες.

ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ :	ΤΟΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ:	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΧΩΡΟΥ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΟΥ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΒΙΓΛΑ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΡΙΣΗ:	26/10/2005
ΑΡΧΙΚΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ:	385.012,00
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	231.007,20
ΙΔΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	154.004,80
ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΠΟΥ ΚΛΕΙΝΕΙ Η ΕΠΕΝΔΥΣΗ	378.711,41
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	227.226,85
ΙΔΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	151.484,56
ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΒΙΓΛΑ ΠΙΣΟΔΕΡΙΟΥ
ΤΗΛ. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	23850-45800
ΠΑΡΑΛΑΒΗ ΕΡΓΟΥ	21/9/2006

Πηγή: ΑΝ.ΦΛΩ Α.Ε

ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ :	Villa ΠΛΑΤΥΘΕΑ Α. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ & ΣΙΑ Ε.Ε
ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ:	ΑΝΕΓΕΡΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΓΙΑ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΞΕΝΩΝΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΣΤΟ Δ.Δ. ΠΛΑΤΕΩΣ ΔΗΜΟΥ ΠΡΕΣΠΩΝ
ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΡΙΣΗ:	18/11/2005
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ:	403.158,25
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	241.894,95
ΙΔΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	161.263,30
ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΠΛΑΤΥ ΠΡΕΣΠΩΝ
ΤΗΛ. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	23850-51400

Πηγή: ΑΝ.ΦΛΩ Α.Ε

ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ :	ΚΟΛΩΝΗ ΑΡΓΥΡΩ
ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ:	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ 3* "ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ"
ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΡΙΣΗ:	28/06/2006
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ:	439.341,21
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	263.604,73

ΙΔΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	175.736,48
ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΛΑΙΜΟΣ ΠΡΕΣΠΩΝ
ΤΗΛ. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	23850-28359

Πηγή: ΑΝ.ΦΛΩ Α.Ε

ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ :	ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΕΛΛΑ
ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ:	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ 4 ΔΩΜΑΤΙΩΝ (10 ΚΛΙΝΩΝ) ΣΕ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΟ ΚΤΙΡΙΟ ΣΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ ΨΑΡΑΔΩΝ Δ. ΠΡΕΣΠΩΝ
ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΡΙΣΗ:	10/8/2006
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ:	91.486,91
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	54.892,15
ΙΔΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	36.594,76
ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	Δ.Δ. ΨΑΡΑΔΩΝ Δ. ΠΡΕΣΠΩΝ
ΤΗΛ. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	23850-46234

Πηγή: ΑΝ.ΦΛΩ Α.Ε

ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ :	ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ : Δ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ Δ. ΠΡΕΣΠΩΝ «Η ΠΡΕΣΠΑ»
ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ:	ΓΙΟΡΤΗ ΦΑΣΟΛΙΩΝ ΚΑΙ ΤΣΙΡΟΝΙΟΥ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΠΡΕΣΠΩΝ
ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΡΙΣΗ:	18/11/2005
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ:	74.770,00
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	56.077,50
ΙΔΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	18.692,50
ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΠΡΕΣΠΙΕΣ

Πηγή: ΑΝ.ΦΛΩ Α.Ε

Κεφάλαιο 7^ο: Αναπτυξιακοί Φορείς της περιοχής

Στον Νομό της Φλώρινας τα τελευταία χρόνια έχουν συσταθεί με πρωτοβουλία φορέων του δημοσίου, του ευρύτερου δημοσίου αλλά και του ιδιωτικού τομέα επιχειρήσεις οι οποίες ως στόχο έχουν την ανάληψη αναπτυξιακών πρωτοβουλιών και την προβολή και ενίσχυση της περιοχής. Μερικές όπως για παράδειγμα η Αναπτυξιακή Εταιρεία της

Φλώρινας (ΑΝ.ΦΛΩ Α.Ε) έχουν ήδη να επιδείξουν σημαντικό έργο και πλούσια εμπειρία στον τομέα. Ενώ κάποιες άλλες τώρα ξεκινάνε την δράση τους έχοντας όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις ώστε να επιτύχουν τον σκοπό της δημιουργίας τους.

Τέλος η διοικητική ανασυγκρότηση της χώρας που σχεδιάζεται μέσω του νέου σχεδίου Καποδίστριας και οι διευρυμένοι δήμοι που θα δημιουργηθούν ενισχύουν τις αρμοδιότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης και της δίνουν την δυνατότητα να δραστηριοποιηθούν και να παρέμβουν αποφασιστικά στον αναπτυξιακό σχεδιασμό της περιοχής. Καθώς και να βελτιώσουν σε σημαντικό βαθμό το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών από την μεριά τους.

Στην συνέχεια παρουσιάζονται τρεις φορείς που δραστηριοποιούνται στην περιοχή και έχουν αναλάβει πρωτοβουλίες με στόχο την τουριστική προβολή και ανάπτυξη της περιοχής.

7.1 Αναπτυξιακή Φλώρινας

Η Αναπτυξιακή Εταιρεία της Φλώρινας (ΑΝ.ΦΛΩ Α.Ε) ιδρύθηκε το 1994. Σε αυτή συμμετέχουν η Ν.Α Φλώρινας (10%), το ΕΒΕ Φλώρινας (5,4%), Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης της Φλώρινας (70,47%), Συνεταιρισμοί (4,05%), Πολιτιστικοί Σύλλογοι (4,2%) και Ιδιώτες (5,88%).

Στόχοι της ΑΝ.ΦΛΩ Α.Ε είναι:

- Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων του Νομού
- Η τουριστική, πολιτιστική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη
- Η διαχείριση, συντήρηση και προστασία των φυσικών πόρων
- Η μεγιστοποίηση της παραγωγής αγαθών και ωφελειών από αυτά
- Η συμβολή στην ανάπτυξη του Νομού

7.2 Εταιρία Τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας

Η Εταιρία Τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας συστήθηκε το 1999 με Προγραμματική Σύμβαση μετά από πρωτοβουλία της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Έδρα της εταιρίας είναι η Καστοριά.

Σύμφωνα με το καταστατικό της σκοπός της εταιρίας είναι:

- Η συμβολή στην τουριστική ανάπτυξη και προβολή της Δυτικής Μακεδονίας
- Ο συντονισμός των αρμόδιων φορέων που ασκούν αναπτυξιακή πολιτική κ.α

7.3 inFlorina Κέντρο Οργάνωσης και Προώθησης Τουρισμού

Ιδρύθηκε το έτος 2004 με την επωνυμία Γώγος Κων/νος και Τόρτοκας Άνθιμος Ο.Ε. Η έδρα της εταιρίας είναι η Φλώρινα.

Η επένδυση για τη δημιουργία του Κέντρου εντάχθηκε στο τοπικό πρόγραμμα Leader + της Φλώρινας.

Στόχοι του inFlorina είναι:

- Η ποιοτική και ποσοτική ανάπτυξη του τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή
- Αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών
- Οριζόντια και κάθετη δικτύωση των επιχειρήσεων
- Ανάπτυξη νέων καινοτόμων υπηρεσιών
- Ενθάρρυνση και ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στον ευρύτερο τομέα του τουρισμού
- Παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών στις επιχειρήσεις του Νομού
- Προβολή και διαφήμιση της ευρύτερης περιοχής

Κεφάλαιο 8^ο: SWOT Ανάλυση της περιοχής

8.1 Πλεονεκτήματα – Μειονεκτήματα – Προοπτικές – Απειλές

Βασικότερος στόχος τουριστικής ανάπτυξης για τη περιοχή των Πρεσπών παγίως προβάλλεται η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Σε σύγκριση με αυτό το στόχο, οι Πρέσπες παρουσιάζουν τα ακόλουθα πλεονεκτήματα – αδυναμίες – προοπτικές – απειλές:

Πλεονεκτήματα

- 🌿 Ο φυσικός πλούτος με κύρια χαρακτηριστικά τον Εθνικό Δρυμό των Πρεσπών και την περιοχή του όρους Βαρνούντα (NATURA 2000).

- ✚ Η σημαντική συγκέντρωση υδάτινου δυναμικού (λίμνες) που μπορεί να εμπλουτισθεί και να αξιοποιηθεί.
- ✚ Η μη διαμορφωμένη και κατά συνέπεια προσαρμόσιμη σε υγιείς βάσεις τουριστική πραγματικότητα
- ✚ Η φύση και η ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων
- ✚ Οι διατηρούμενες παραδόσεις και τα έθιμα, η ιστορία της περιοχής στο πρόσφατο παρελθόν, καθώς και η πολιτιστική και αρχιτεκτονική της κληρονομιά

Αδυναμίες

- ✚ Οι ελλείψεις σε υποδομές στον τομέα των μεταφορών, με χαρακτηριστικότερες: την έλλειψη αεροπορικής σύνδεσης και τη μη επαρκή σύνδεση με τις πύλες εισόδου στη χώρα, την ελλιπέστατη σιδηροδρομική σύνδεση που καλύπτει ανεπαρκώς ένα μόνο τμήμα της, την ανεπάρκεια κάθετων αξόνων πρόσβασης προς την ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟ, και την έως ανυπαρξία των μέσων μαζικής μεταφοράς
- ✚ Η μη ικανοποιητική σύνδεση της τουριστικής προσφοράς με το φυσικό περιβάλλον, την γαστρονομία και την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής.
- ✚ Η έλλειψη τουριστικής παιδείας στο απασχολούμενο στον τουρισμό ανθρώπινο δυναμικό της περιοχής.
- ✚ Ελλιπή έως ανύπαρκτη υποδομή διαχείρισης των απορριμμάτων στην περιοχή.
- ✚ Η διάρκεια και η ένταση του χειμώνα σε συνδυασμό με το ελλιπέστατο και κακής ποιότητας οδικό δίκτυο και την σχεδόν ανύπαρκτη συγκοινωνιακή κάλυψη με μέσα μαζικής μεταφοράς. Περιορίζει κατά πολύ την εν δυνάμει τουριστική περίοδο.
- ✚ Η μη υιοθέτηση τοπικού συμφώνου ποιότητας που δημιουργεί τον κίνδυνο να σύγχυσης στους επισκέπτες και αρνητικής διαφήμισης της περιοχής.

Προοπτικές

- ✚ Η διαφαινόμενη άρση της γεωγραφικής απομόνωσης με τη βελτίωση των δυνατοτήτων πρόσβασης (ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ, κάθετοι άξονες).
- ✚ Η τάση καθιέρωσης των χειμερινών διακοπών και η αυξανόμενη προτίμηση για διακοπές με συμπληρωματικές δραστηριότητες.
- ✚ Το γεγονός ότι το ξενοδοχειακό δυναμικό είναι καινούριο και κατά συνέπεια ακόμα προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες απαιτήσεις των επισκεπτών.
- ✚ Η ύπαρξη του Πατουλίδειου Αθλητικού Κέντρου και η έως τώρα μηδενική εκμετάλλευσή του.

Απειλές

- ✚ Η ανακολουθία των έργων που κατασκευάζονται με ανορθόδοξη χρονική σειρά και όχι ολοκληρωμένα, με αποτέλεσμα την ταλαιπωρία του επισκέπτη
- ✚ Ο κίνδυνος ευτροφισμού των λιμνών και η πτώση της στάθμης τους που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια.
- ✚ Ο ανεπαρκής τρόπος αποκομιδής των απορριμμάτων στους τουριστικούς χώρους της περιοχής με αποτέλεσμα την δημιουργία πολύ αρνητικής εντύπωσης και αισθήματος εγκατάλειψης στον επισκέπτη.
- ✚ Ο κίνδυνος να αντιμετωπιστεί η τουριστική προοπτική ως ευκαιρία για εύκολο κέρδος από νεοεισερχόμενους επιχειρηματίες
- ✚ Η εμπλοκή ελάχιστων τοπικών φορέων στην άσκηση τουριστικής πολιτικής χωρίς διακριτούς ρόλους και χωρίς κεντρικό σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής.
- ✚ Μεγάλος κίνδυνος της περιοχής να εξελιχθεί ο τουρισμός της περιοχής σε ένα ιδίομορφο τουριστικό είδος μαζικού εναλλακτικού τουρισμού.
- ✚ Μεγάλη ανταγωνιστικότητα στο συγκεκριμένο είδος τουριστικού προϊόντος με κοντινές περιοχές εντός και εκτός Ελλάδας.
- ✚ Σε σύγκριση με τις γειτονικές χώρες η Ελλάδα αποτελεί ακριβό προορισμό.
- ✚ Πρόβλημα εξακολουθεί να αποτελεί η διένεξη με τη FYROM σχετικά με το όνομα της Μακεδονίας.

Κεφάλαιο 9^ο: Μορφές τουρισμού

9.1 Μορφές τουριστικού προϊόντος

Σε ορίζοντα πενταετίας, η ευρύτερη περιοχή των Πρεσπών μπορεί να διατηρήσει τους ρυθμούς ανάπτυξης των τουριστικών υποδομών σε υψηλό επίπεδο και να αναδειχτεί στο κέντρο ανάπτυξης των ήπιων μορφών τουρισμού για τη χώρα. Δεν είναι εξάλλου τυχαίο πως συμπεριλήφθηκε φέτος στις 10 πιο ταχέως αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές της Ευρώπης (Ν. Φλώρινας) και πρώτος στην Ελλάδα. Επιμερίζοντας τα είδη τουριστικής κίνησης ανάλογα με τον τύπο των δραστηριοτήτων των επισκεπτών, διακρίνονται οι ακόλουθες δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικού (ήπιων μορφών) τουρισμού για την περιοχή:

Εναλλακτικές (ήπιες) μορφές τουρισμού

Ο εναλλακτικός τουρισμός όπως λέγεται, συνδέεται με την ήπια τουριστική ανάπτυξη και τη φιλικότητα προς το περιβάλλον. Με τη σύγχρονη προοπτική της αειφορίας, η ανάπτυξη του τουρισμού θα πρέπει να σέβεται και να συμβαδίζει με τις εθνικές, τοπικές, πολιτισμικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες και συνθήκες.

Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού προσφέρει πολλαπλά πλεονεκτήματα για την προστασία του περιβάλλοντος, την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη και την παραμονή του πληθυσμού σε μία συγκεκριμένη περιοχή.

Σημαίνει φιλοξενία σε ένα περιβάλλον λιτό με τοπικό χαρακτήρα, επαφή του επισκέπτη με την αγροτική ζωή, τις καλλιέργειες, τις αγροτικές εργασίες, με την φύση, τη χλωρίδα και την πανίδα.

Επίσης δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει τα ήθη και τα έθιμα μιας περιοχής που αναβιώνουν με αυθεντικό τρόπο καθώς και ενεργή συμμετοχή του σε μία σειρά δραστηριοτήτων. Όπως, αγροτικές δραστηριότητες (μάζεμα ελιάς, τρύγος), παρατήρηση πουλιών, πανίδας, χλωρίδας, επισκέψεις υδροβιότοπων, συμμετοχή σε αθλήματα περιπέτειας (ράφτινγκ, πεζοπορία, αλεξίπτωτο πλαγιάς), πολιτιστικών περιηγήσεων (εκκλησίες, μονές, μνημεία, γεφύρια, παραδοσιακά κτίρια), γευσιγνωσία, (οινοποιεία, βιολογικά, τοπικά προϊόντα, παραγωγή μελιού) καθώς και μαθήματα παραδοσιακών δραστηριοτήτων (αργαλειός, ελληνικοί χοροί).

Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός, παρότι απέκτησε ένα χαρακτήρα που απέχει από την κυριολεκτική του έννοια (τουρισμός που συνδυάζει τη διαμονή με την παρακολούθηση και τη συμμετοχή σε αγροτικές δραστηριότητες), συνέβαλε αποφασιστικά στην προσέλκυση επισκεπτών και στη διαμόρφωση ενός ιδιαίτερα ελκυστικού προτύπου τουριστικής προσφοράς στη περιοχή. Παράλληλα διαμόρφωσε ένα νέο μοντέλο οικονομικής δραστηριότητας για τον πληθυσμό της υπαίθρου, με ικανοποιητικό εισόδημα αλλά και προσιτό κόστος επένδυσης. Οι περαιτέρω δυνατότητες ανάπτυξης του αγροτουρισμού είναι σημαντικές, μέσα και από συμπληρωματικού χαρακτήρα αγροτικές δραστηριότητες, όπως: η παραγωγή και προσφορά στους επισκέπτες παραδοσιακών προϊόντων και υπηρεσιών (συνεταιρισμοί γυναικών Πρεσπών, Ψαράδων και Αγ. Γερμανού).

Συνεδριακός - εκθεσιακός τουρισμός

Οι δυνατότητες της περιοχής στον τομέα αυτό είναι περιορισμένες, καθώς δεν διαθέτει ουσιαστικές υποδομές φιλοξενίας διεθνών συνεδρίων, ενώ πρόβλημα αποτελεί και η έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού έμπειρου για την οργάνωση και την παροχή των απαραίτητων σχετικών υπηρεσιών στους επισκέπτες.

Θρησκευτικός τουρισμός

Η ευρύτερη περιοχή διαθέτει πλήθος από μοναστήρια, εκκλησίες και μνημεία πίστης, με πολλές εκδηλώσεις θρησκευτικής λατρείας. Η αναστύλωση μνημείων όπως οι Σπηλαιοεκκλησίες στις Πρέσπες μπορούν να προσελκύσουν και να διαμορφώσουν ένα θρησκευτικού χαρακτήρα τουριστικό προϊόν πολύ μεγάλης κλίμακας.

Θεραπευτικός τουρισμός - τουρισμός υγείας

Η περιορισμένη υποδομή και οι δυσκολίες ανάπτυξης του περιορίζουν τις δυνατότητες συμβολής στην τουριστική ανάπτυξη. Στόχος πρέπει να είναι η ανάδειξη των ιδιοτήτων των φυσικών μεταλλικών νερών (Ξινό Νερό), η αξιοποίηση υποδομών (θεραπευτήριο Αμμουδάρας και Χρόνιων Παθήσεων Αμυνταίου). Η απόσταση όμως των παραπάνω προορισμών από την περιοχή μελέτης καθιστούν σχεδόν αδύνατη την προσφορά τουριστικού μεριδίου στην περιοχή.

Εκπαιδευτικός Τουρισμός

Η περιοχή προσφέρει για την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού τουρισμού κυρίως με την μορφή του Σχολικού και Επιστημονικού τουρισμού. Οι επισκέψεις σχολείων και ανώτερων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων καθώς και ειδικών επιστημόνων βιολόγων κ.α. ενδείκνυται χάρη στο φυσικό πλούτο και στην βιοποικιλότητα της περιοχής καθώς και της ιστορικής της σημασίας.

Αθλητικός τουρισμός και τουρισμός περιπέτειας

Η περιοχή προσφέρεται για την ανάπτυξη σειράς αθλητικών δραστηριοτήτων αλλά και την προετοιμασία αθλητών, λόγω των ευνοϊκών κλιματολογικών και γεωμορφολογικών της συνθηκών. Οι δραστηριότητες αυτές αφορούν κυρίως λιμναίο αθλητισμό όπως π.χ σκι, κωπηλασία, ιστιοπλοΐα κ.α.

Επιπλέον, η ύπαρξη του Πατουλίδειου Αθλητικού Κέντρου μπορεί να χρησιμεύσει στην ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού με την μορφή της διοργάνωσης διεθνών αγώνων με

γειτονικές χώρες αλλά και με την προετοιμασία αθλητικών συλλόγων κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Παρόλα αυτά έως σήμερα η εκμετάλλευση του είναι σε μικρή και κάτω των δυνατοτήτων του.

Επίσης ο τουρισμός περιπέτειας όπως θηραματικός τουρισμός (ψάρεμα και κυνήγι) η υπαίθρια - χειμερινή διαβίωση, η εξερεύνηση σπηλαίων (Σπήλαιο Αποστόλου Πέτρου και Αγ. Αθανασίου στους Ψαράδες, Μεταμορφώσεως Σωτήρος στις Πρέσπες, Αγ. Παρασκευής - Φλώρινας) και η αναρρίχηση έχουν όλες τις κατάλληλες φυσικές υποδομές ώστε να αποτελέσουν σημαντικό μέρος του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος.

Ιστορικός – Πολιτιστικός Τουρισμός

Η περιοχή διαθέτει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού μέσα από ήθη, έθιμα και παραδόσεις που διατηρούνται ζωντανές, αλλά και νεότερες δραστηριότητες που μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στην προσέλκυση επισκεπτών. Οι βασικές αρχές που διέπουν την ενδυνάμωση αυτής της μορφής τουρισμού είναι ο συνδυασμός άλλων δραστηριοτήτων (π.χ. Απόκριες – τοπικά φεστιβάλ και γιορτές) με επισκέψεις στα μουσεία της περιοχής, η σωστή χρονική κατανομή των εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων για την αποφυγή επικαλύψεων, και η ανάδειξη και αξιοποίηση σύγχρονων δραστηριοτήτων προσέλκυσης επισκεπτών (π.χ. Σακουλέβας Φλώρινας – ταινίες Αγγελόπουλου), για τη δημιουργία πρόσθετου λόγου επίσκεψης και αύξησης της παραμονής του επισκέπτη μέσω ήπιων παρεμβάσεων στην περιοχή.

Οικολογικός - φυσιολατρικός τουρισμός

Ο οικολογικός πλούτος της ευρύτερης περιοχής είναι τεράστιος, όπως και οι δυνατότητες συμβολής του στην τουριστική ανάπτυξη. Παρόλα αυτά αναγκαίες παρεμβάσεις αποτελούν η βελτίωση της πρόσβασης προς τις περιοχές φυσικού ενδιαφέροντος (Εθνικοί Δρυμοί, περιοχές NATURA 2000, περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλους κλπ) και η διαμόρφωση χώρων υποδοχής επισκεπτών.

Τουρισμός Τρίτης ηλικίας

Ο τουρισμός της τρίτης ηλικίας αναφέρεται κυρίως σε επισκέψεις στην περιοχή ομάδων ηλικιωμένων – συνταξιούχων με την μορφή εκδρομικών γκρουπ (ΚΑΠΗ). Ο τουρισμός της τρίτης ηλικίας συνήθως συνδυάζεται με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού όπως ο θρησκευτικός τουρισμός ή ο τουρισμός υγείας.

Η περιοχή κυρίως λόγω του μεγάλου της πλούτου σε μνημεία θρησκευτικού ενδιαφέροντος μπορεί να αναπτύξει σε πολύ μεγάλο βαθμό τον συγκεκριμένο τύπο τουριστικού προϊόντος.

Χειμερινός - Ορεινός Τουρισμός

Ο χειμερινός τουρισμός είναι η τουριστική δραστηριότητα που συνδέεται με τα χιονοδρομικά κέντρα και γενικότερα με το σύνολο των τουριστικών ενεργειών που διεξάγονται κατά την διάρκεια του χειμώνα. Άλλες μορφές που συνδέονται με το χειμερινό τουρισμό είναι ο ορειβατικός τουρισμός και οι διακοπές στα ορεινά θέρετρα (ορεινός τουρισμός), που αποτελούν το σύνολο των δραστηριοτήτων που εκδηλώνονται στις ορεινές περιοχές και διεξάγονται σε όλη την διάρκεια του έτους. Τα αθλήματα αυτά είναι η χιονοδρομία, παγοδρομία, η ελκηθοδρομία και η αναρρίχηση. Η περιοχή παρουσιάζει την δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης αυτής της μορφής τουρισμού αν αναλογιστούμε το γεγονός της ύπαρξης του χιονοδρομικού κέντρου Βίγλας – Πισοδερίου το οποίο ήδη προσελκύει σημαντικό αριθμό επισκεπτών.

Περιηγητικός - τουρισμός

Οι προϋποθέσεις ενίσχυσης του ορεινού και παραλίμιου - περιηγητικού τουρισμού είναι σημαντικές, καθώς πέρα από τα διεθνή μονοπάτια που διέρχονται από την περιοχή υπάρχουν πλείστες διαδρομές που θα μπορούσαν με μικρές παρεμβάσεις (στάσεις, ενημερωτικές πινακίδες, φωτισμός, κλπ) να συνδράμουν προς αυτή την κατεύθυνση. Χαρακτηριστικές περιοχές αποτελούν το σύνολο σχεδόν των ορεινών όγκων καθώς και οι παραλίμνιες.

Κατασκηνωτικός Τουρισμός

Ο κατασκηνωτικός τουρισμός είναι είδος το οποίο μπορεί εύκολα να αναπτυχθεί στην περιοχή. Οι υποδομές και οι παρεμβάσεις που απαιτούνται σε μια περιοχή είναι λίγες και χαμηλού κόστους. Αρκεί να συνδυαστεί με την ύπαρξη πολιτιστικών εκδηλώσεων ή κάποιου είδους φεστιβάλ ή συνάντησης. Παράδειγμα τέτοιου τύπου τουρισμού είναι το Νεστόριο της Καστοριάς, το φεστιβάλ του Νεστου στην Δράμα και το φεστιβάλ του Άρδα στον Έβρο.

Κοινωνικός Τουρισμός

Ο κοινωνικός τουρισμός με την μορφή των εισιτηρίων κοινωνικού τουρισμού και διαφόρων άλλων κοινωνικών παροχών δίνει την δυνατότητα σε αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές να επιμηκύνουν κατά πολύ την τουριστική περίοδο τους και να αυξήσουν κατά πολύ την τουριστική τους κίνηση. Ο κοινωνικός τουρισμός είναι ελάχιστα αναπτυγμένος στην περιοχή με σπουδαίες δυνατότητες αν αναλογιστούμε το γεγονός ότι θα αυξήσει κατά πολύ την διάρκεια της διαμονής και μάλιστα σε μέρες εντός της εβδομάδας που η τουριστική κίνηση της περιοχής είναι ελάχιστη. Μειονέκτημα του παραπάνω είδους για την περιοχή αποτελεί το γεγονός της ελλιπούς παροχής υπηρεσιών και δράσεων εντός της εβδομάδας από τους ντόπιους τουριστικούς επιχειρηματίες.

Κεφάλαιο 10^ο: Παιδικές Κατασκηνώσεις

10.1 Γενικά

Η κατασκήνωση που προτείνετε να κατασκευαστεί στην περιοχή των Πρεσπών αποτελεί μία εναλλακτική πρόταση ψυχαγωγίας για παιδιά και νέους. Η συγκεκριμένη κατασκήνωση αποσκοπεί στο να φέρει τα παιδιά και τους νέους πιο κοντά στη φύση, να γνωρίσουν την ιδιαίτερη πανίδα και χλωρίδα, την ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής των Πρεσπών ενώ ταυτόχρονα δίνεται τη δυνατότητα ανάδειξης αυτών των περιοχών μέσω της ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού.

10.2 Χαρακτηριστικά Κατασκήνωσης

Προτεινόμενη Θέση

Η προτεινόμενη θέση εγκατάστασης του χώρου κατασκήνωσης είναι σε απόσταση 500 μέτρων από τον οικισμό Λαιμός και κοντά στον οικισμό Αγ. Γερμανός διότι αυτοί οι οικισμοί μπορούν να παρέχουν όλες τις βασικές απαραίτητες υπηρεσίες στους κατασκηνωτές, όπως φαίνεται και στο κεφάλαιο που αφορά τις υποδομές της περιοχής.

Έκταση και δυναμικότητα κατασκήνωσης.

Η δυναμικότητα της κατασκήνωσης υπολογίζετε να μην ξεπερνά τα 30 άτομα ανά περίοδο έτσι ώστε οι δράσεις που θα πραγματοποιούνται να είναι ήπιες χωρίς να επηρεάζουν τη φυσική ομορφιά και το καθεστώς προστασίας της περιοχής.

Η έκταση της κατασκήνωσης υπολογίζεται να καλύπτει επιφάνεια 10 στρεμμάτων.

Χρόνος λειτουργίας

Ο χρόνος λειτουργίας της κατασκήνωσης λαμβάνοντας υπόψη τις κλιματικές συνθήκες της περιοχής περιορίζεται σε δύο μήνες τον Ιούλιο και τον Αύγουστο.

Οι δύο αυτοί μήνες θα διαχωρίζονται σε περιόδους των 10 ημερών οπότε και θα επισκέπτονται την κατασκήνωση οι νέοι και τα παιδιά.

Εγκαταστάσεις Κατασκήνωσης

Οι εγκαταστάσεις της κατασκήνωσης θα πρέπει να διασφαλίζουν την ασφαλή διαμονή των κατασκηνωτών τόσο από άποψη συνθηκών διαβίωσης όσο και από πιθανούς φυσικούς κινδύνους (πυρκαγιές, έντονες βροχοπτώσεις, κ.α.)

Προστασία από έντονες βροχοπτώσεις

Η κατασκήνωση θα πρέπει να έχει έδαφος ξερό και ένα είναι δυνατό πορώδες για την απορρόφηση των ομβρίων υδάτων και να μη βρίσκεται κοντά σε ρυάκια ή νερά που λιμνάζουν. Επιπλέον θα πρέπει να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των κατασκηνωτών από κεραυνούς κατά τη διάρκεια καταιγίδας.

Προστασία από πυρκαγιές

Η κατασκήνωση θα πρέπει να έχει τα απαραίτητα πυροσβεστικά μέσα και υλικά σύμφωνα με τις διατάξεις της πυροσβεστικής υπηρεσίας. Θα πρέπει να υπάρχουν πυροσβεστικοί κρουνοί σε συγκεκριμένα σημεία καθώς και φορητοί πυροσβεστήρες κοντά στις καθορισμένες εστίες ανάματος φωτιάς για κατασκηνωτικούς λόγους.

Λοιπές εγκαταστάσεις – Περίφραξη

Η κατασκήνωση θα πρέπει να είναι περιφραγμένη κατάλληλα έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ασφάλεια των κατασκηνωτών. Προτείνεται η τοποθέτηση ξύλινου φράχτη έτσι ώστε να συνάδει με το περιβάλλον και το γύρω χώρο.

Παροχή πόσιμου νερού

Η κατασκήνωση θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα παροχής υγιεινού νερού και σε επαρκή ποσότητα. Λόγω του ότι θα βρίσκεται σε μικρή απόσταση από οικισμό το προτιμότερο είναι η σύνδεσή της με το δίκτυο ύδρευσης του οικισμού. Η παροχή του πόσιμου νερού εντός της κατασκήνωσης θα γίνεται μέσω εξωτερικών βρυσών κατασκευασμένες

σύμφωνα με την αρχιτεκτονική των παλιών βρυσών της περιοχής. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται στην προστασία και συντήρηση των βρυσών αυτών ώστε να διατηρείται η άριστη ποιότητα του νερού.

Αποχωρητήρια

Θα πρέπει να υπάρχουν αποχωρητήρια υδραυλικού τύπου ενός τουλάχιστον για κάθε 10 κατασκηνωτές ή μέλη το προσωπικού, με δάπεδα λεία και από αδιαπότιστο υλικά και τοίχους καλυμμένους από πλακίδια. Πρέπει να υπάρχει επαρκής αερισμός και προστασία των παραθύρων με συρμάτινο πλέγμα και αυτόματο κλείσιμο των θυρών.

Τα αποχωρητήρια θα πρέπει να βρίσκονται σε μία απόσταση τουλάχιστον 50 μέτρων από τους χώρους διαμονής.

Νιπτήρες – Καταιονητήρες (ντους)

Σε ένα κτήριο θα βρίσκονται οι απαραίτητοι νιπτήρες και καταιονητήρες που θα αναλογούν 3 για κάθε 10 κατασκηνωτές ή μέλη του προσωπικού και 1 για κάθε 4 κατασκηνωτές ή μέλη του προσωπικού αντίστοιχα. Οι χώροι των καταιονητήρων δεν πρέπει να είναι μικρότεροι του 1m² για τον καθένα.

Η αποχέτευση των αποχωρητηρίων, των νιπτήρων και των καταιονητήρων θα πρέπει να συνδεθεί με το αποχετευτικό δίκτυο του πλησιέστερου οικισμού ειδάλλως θα πρέπει να κατασκευαστεί στεγανός βόθρος που θα πρέπει να εκκενώνεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα και τα απόβλητα να μεταφέρονται στον πλησιέστερο βιολογικό καθαρισμό της περιοχής.

Εξωτερικά τα κτήρια στα οποία θα είναι εγκατεστημένα θα πρέπει να φέρουν επένδυση ξύλου ή πέτρας ώστε να συνάδουν με την αρχιτεκτονική της περιοχής.

Χώροι τοποθέτησης σκηνών.

Θα πρέπει να κατασκευαστούν χώροι τοποθέτησης σκηνών έτσι ώστε να παρέχουν επαρκή προστασία στους κατασκηνωτές από τον ήλιο και τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες.

Προτείνεται οι χώροι αυτοί να είναι κατασκευασμένοι από ξύλο, τύπου κιόσκι υπερυψωμένοι κατά 10 εκατοστά από το έδαφος για προστασία από τα νερά της βροχής.

Το σχήμα τους να είναι ορθογώνιο ή κυκλικό με δυνατότητα φιλοξενίας 4 ατόμων.

Τραπεζαρίες.

Μικρές ξύλινες τραπεζαρίες χωρητικότητας 8 ατόμων η κάθε μία, κατασκευασμένες από ξύλο και κατάλληλα διαμορφωμένες ώστε να προσφέρουν προστασία από τις καιρικές συνθήκες.

Σίτιση

Η σίτιση των κατασκηνωτών θα γίνεται στις τοπικές ταβέρνες και ξενώνες της περιοχής κατόπιν ειδικής συμφωνίας ανάμεσα στη διοίκηση της κατασκήνωσης και στους τοπικούς επαγγελματίες.

Προσωπικό

Προβλέπεται ότι ο αριθμός του προσωπικού που θα απαιτηθεί για την κάλυψη των αναγκών της κατασκήνωσης θα είναι 7 άτομα. Απαιτούνται 1 άτομο ως Συντονιστής, 1 άτομο ως επιμελητής, 3 ομαδάρχες, ένας γιατρός και ένας νοσοκόμος.

10.3 Νομοθεσία

Η νομοθεσία που διέπει την ίδρυση και λειτουργία των κατασκηνώσεων είναι συγκεκριμένη και προβλέπει τις απαραίτητες προϋποθέσεις που κάποιος πρέπει να πληροί ώστε να αδειοδοτηθεί για μια τέτοια επένδυση.

Εντός της νομοθεσίας περιγράφονται πλήρως όλες οι εγκαταστάσεις καθώς και οι υγειονομικές προφυλάξεις που πρέπει να παίρνονται όπως και μέτρα για την ασφάλεια των φιλοξενούμενων (πυρόσβεση κ.α).

Συγκεκριμένα η νομοθεσία που διέπει την λειτουργία κατασκηνώσεων είναι:

- [Υ.Α. οικ. 1277/1989](#) (ΦΕΚ 199/Β`/16.3.1989) Κωδικοποίηση και συμπλήρωση των προϋποθέσεων και διαδικασία χορήγησης άδειας ίδρυσης και άδειας λειτουργίας εξοχών.
- [Υ.Α. Π1β/Γ.Π.54338/2006](#) (ΦΕΚ 966/Β`/20.7.2006) Καθορισμός όρων και προϋποθέσεων λειτουργίας παιδικών κατασκηνώσεων από φορείς ιδιωτικού δικαίου κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
- [Υ.Α. Π1β/Γ.Π.75005/2007](#) (ΦΕΚ 1022/Β`/22.6.2007) Τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων της απόφασης οικ. 1277/1989 «Κωδικοποίηση και

συμπλήρωση των προϋποθέσεων και διαδικασία χορήγησης άδειας ίδρυσης και λειτουργίας εξοχών» (ΦΕΚ 199/Β/1989).

(Οι παραπάνω νόμοι παρατίθενται στο παράρτημα)

10.4 Προτεινόμενες εξορμήσεις

Η ευρύτερη περιοχή των Πρεσπών διαθέτει πολλές ιδιαίτερες περιοχές οι οποίες θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε ένα πρόγραμμα εξορμήσεων και γνωριμίας με την περιοχή. Χαρακτηριστικά αναφέρονται οι παρακάτω περιοχές οι οποίες θα μπορούσαν να συμπεριλαμβάνονται στον προγραμματισμό διαφόρων δράσεων από οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο.

- Μικρολίμνη - Βιολογικός Σταθμός Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας Πρεσπών - Λάτσιστα - Κρανιές: Το χωριό Μικρολίμνη αποτελεί καταφύγιο των ερωδιών. Ο εκδρομέας μπορεί να συναντήσει πλήθος πουλιών, να επισκεφτεί από το σημείο αυτό το Βιδρονήσι, μέσα στα νερά της Μικρής Πρέσπας, ή ακολουθώντας ένα μονοπάτι να επισκεφτεί τον Βιολογικό Σταθμό της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας Πρεσπών, τον οποίο χρησιμοποιούν επιστήμονες που εργάζονται στην περιοχή, στη συνέχεια τον μικρό παραμυθένιο κόλπο της Λάτσιστας και να καταλήξει στο ερειπωμένο χωριό Κρανιές, μετά από πορεία μιάμισης ώρας.
- Οξυά - Σφήκα: Από το μικρό οικισμό Οξυά ξεκινά δασικός δρόμος που οδηγεί στο εγκαταλειμμένο ορεινό χωριό Σφήκα στο ομώνυμο βουνό, σε υψόμετρο 1.300 μ. Από εκεί και μετά με πορεία μιας ώρας φτάνει στα ορεινά λιβάδια με τη νανώδη αλπική βλάστηση.
- Λόφος Καλέ: Από το σημείο αυτό μπορεί κανείς να απολαύσει τη θέα ολόκληρης της λίμνης, να φωτογραφίσει μοναδικά τοπία και να ξεκουραστεί στον οργανωμένο χώρο αναψυχής.
- Οπάγια - Βρωμολίμνη - Παρατηρητήριο: Η έκταση που περικλείεται από το εγκαταλειμμένο χωριό Οπάγια, την τοποθεσία Κούλα και τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο περιλαμβάνει τη Βρωμολίμνη, μία μικρή λίμνη που επικοινωνεί με τα νερά της Μικρής Πρέσπας, όπου βρίσκουν καταφύγιο μεγάλες αποικίες των πελεκάνων, των κορμοράνων, των ερωδιών και των χηνών. Η είσοδος στη

Βρωμολίμνη απαγορεύεται αυστηρά. Ο επισκέπτης μπορεί να παρακολουθήσει τις κινήσεις των πουλιών με κιάλια είτε από τον μικρό λόφο Γκόριτσα, στα νοτιοανατολικά, είτε από το παρατηρητήριο που υπάρχει στα βόρεια, δίπλα στο δρόμο, το οποίο αποτελεί τον ιδανικότερο τόπο για παρατήρηση πουλιών στην Πρέσπα.

- Πύλη - Δασερή: Η διαδρομή απαιτεί πορεία μιάμισης ώρας. Περπατώντας από το χωριό Πύλη στο ερειπωμένο χωριό Δασερή, ο επισκέπτης χαίρεται πανέμορφα δάση βαλανιδιών, δίπλα σε καλαμιώνες και καταπράσινα λιβάδια.
- Άγιος Γερμανός: Είναι το διοικητικό κέντρο της περιοχής. Η αρχιτεκτονική των σπιτιών του χωριού είναι παραδοσιακή. Η ομώνυμη βυζαντινή εκκλησία χτίστηκε τον 10ο μ.Χ. αι. Βορειοανατολικά του χωριού συναντούμε το μικρό ποτάμι Στάρα με μικρούς καταρράκτες, καθαρά νερά και πέστροφες. Παράλληλα με το ποτάμι υπάρχει δασικός δρόμος που οδηγεί στα εντυπωσιακά δάση από έλατα και οξιές και καταλήγει στις κορυφές Καλό Νερό (2.156 μ.) και Μάζι (2.060 μ.). Από εκεί η θέα είναι μοναδική.
- Άγιος Αχίλλειος: Στο νησάκι αυτό, που βρίσκεται μέσα στη Μικρή Πρέσπα, υπάρχουν δύο σημαντικά μνημεία, τα ερείπια της εκκλησίας του Αγίου Αχιλλείου, βασιλικής του 10ου αι., με την επιτύμβια πλάκα του ερωδιού με το γεράκι, και το ερειπωμένο μοναστήρι της Παναγίας Πορφύρας, με την ομώνυμη εκκλησία του 16ου αι. και τις θαυμάσιες τοιχογραφίες.
- Ψαράδες: Το παραδοσιακότερο χωριό της Πρέσπας. Με τις βάρκες των ψαράδων του χωριού μπορεί κανείς να επισκεφτεί τις καταγάλανες ακρογιαλιές της λίμνης και τις απόκρημνες ακτές, όπου μέσα σε φυσικές κοιλάτες των βράχων υπάρχουν ερειπωμένα ασκητήρια μοναχών. Στις εξωτερικές επιφάνειες των βράχων είναι ζωγραφισμένες εικόνες αγίων με τεχνοτροπία του 14ου και 15ου αι. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης η εκκλησία της Μεταμόρφωσης (αρχές 13ου αι.) και της Παναγίας Ελεούσας (15ου αι.), με αξιόλογες τοιχογραφίες.
- Στο ψηλότερο σημείο του δρόμου Κούλας-Ψαράδων υπάρχει το μικρό εξωκλήσι του Άι-Γιώργη. Γύρω από αυτό υπάρχει μία συστάδα από μερικές δεκάδες

υπεραιωνόβιων βουνοκυπάρισσων, μοναδική στην Ευρώπη. Ο χώρος αυτός αποτελεί το δεύτερο τμήμα του πυρήνα του εθνικού δρυμού.

- Κούλα - παραλία Μεγάλης Πρέσπας: Μοναδικός τόπος για κολύμπι, ξεκούραση και παρατήρηση των πελεκάνων.

10.5 Μονοπάτια

Ο νομός της Φλώρινας αποτελεί την είσοδο για δύο από τα μεγαλύτερα ορειβατικά ευρωπαϊκά μονοπάτια, το Ε4 και Ε6. Το μονοπάτι Ε4 ξεκινά από τα Πυρηναία, περνάει τις Άλπεις και διασχίζοντας την πρώην Γιουγκοσλαβία εισέρχεται στην Ελλάδα, μέσω του φυλακίου της Νίκης στη Φλώρινα και καταλήγει στο ακρωτήριο Ταίναρο. Στην περιοχή της Φλώρινας το μονοπάτι διασχίζει τους ορεινούς όγκους Βαρνούντα και Βέρνου και με κατεύθυνση νότια και νοτιανατολική, μέσω Αγίου Παντελεήμονα, καταλήγει στους Πύργους Εορδαίας. Το μονοπάτι Ε6 εισέρχεται στο νομό από το Βόρα, συνεχίζει νοτιοδυτικά προς το Βέρνο, όπου τέμνει το Ε4 στη θέση Δερβένι, συνεχίζει προς το Βαρνούντα και τις Πρέσπες και από εκεί κατευθύνεται προς τις ακτές της Ηπείρου. Οι διαδρομές είναι πραγματικά μαγευτικές και περιλαμβάνουν κύριους, δασικούς και αγροτικούς δρόμους και μονοπάτια, ενώ στο Ε4 «προβλέπεται» και πέρασμα της λίμνης Βεγορίτιδας με βάρκα. Ο συνδυασμός όλων των παραπάνω διαδρομών αποτελεί μοναδική εμπειρία.

Έως σήμερα τρία είναι τα επίσημα καταγεγραμμένα μονοπάτια της περιοχής:

Γύρος Μικρής Πρέσπας

Μήκος: 18 χλμ.

Διάρκεια: 6 ώρες

Έναρξη διαδρομής: χωριό Πύλη

Δυσκολία: 3*

Ο γύρος της Μικρής Πρέσπας γίνεται από ένα τοπικό μονοπάτι που ξεκινάει από το χωριό Πύλη, έχει μήκος 18 χλμ και είναι μέτριας δυσκολίας.

Βλάστηση: Οξιές – Κέδροι

Πόσιμο νερό: Μία πηγή

Σήμανση: Κατά διαστήματα

Περιγραφή : Αναχωρούμε από το χωριό Πύλη προς το Βροντερό από τον ασφαλτόδρομο. Στα 500 μ. αριστερά αρχίζει το μονοπάτι μέσα στο δάσος από οξιές. Κατευθυνόμαστε προς το ερειπωμένο χωριό Πυξός (μία ώρα). Μετά από πορεία στα λιβάδια και στον ασφαλτόδρομο, φθάνουμε στο χωριό Βροντερό. Κατηφορίζουμε προς το ερειπωμένο χωριό Αγκαθωτό (μισή ώρα) και στρίβουμε αριστερά, ακολουθώντας το παραλίμνιο μονοπάτι που μας βγάζει στα λιβάδια. Στη συνέχεια βρίσκουμε το ερειπωμένο χωριό Δασερή (τρεις ώρες) και μετά από πορεία μίας ώρας φθάνουμε στο χωριό Πύλη από όπου και ξεκινήσαμε.

Ορειβατική διαδρομή Βίγλα - Άγιος Γερμανός

Μήκος: 16 χλμ.

Διάρκεια: 6 ώρες

Έναρξη διαδρομής: Βίγλα

Προορισμός: Άγιος Γερμανός

Είδος μονοπατιού: ορειβατική διαδρομή

Δυσκολία: 4*

Η ορειβατική διαδρομή ξεκινάει από την Βίγλα και διασχίζοντας το μονοπάτι Ε6 καταλήγει στον Άγιο Γερμανό. Πρόκειται για μια διαδρομή που διαρκεί 6 ώρες και είναι μέτρια προς δύσκολη.

Βλάστηση: Αλπική.

Πόσιμο νερό: Τρεις πηγές

Σήμανση: ΝΑΙ (Ε6).

Περιγραφή: Αναχώρηση από τη Βίγλα Πισοδερίου με κατεύθυνση βορειοδυτική στο όρος Βαρνούς το καταφύγιο στη τοποθεσία Κοσάγια. Ακολουθούμε το δασικό δρόμο και μετά από πορεία 2 ωρών βρισκόμαστε στο προαναφερθέν καταφύγιο. Στη συνέχεια ακολουθούμε το μονοπάτι Ε6 στη βάση της Κιβανίτσας με κατεύθυνση την κορυφή Καλό Νερό (υψόμετρο 2156 μ.).

Ωρες πορείας 2. Στη συνέχεια με την ίδια κατεύθυνση, αφού περάσουμε τα μπαλκόνια (τοποθεσία ιδιαίτερου κάλλους με θέα τις λίμνες), κατηφορίζουμε προς το χωριό Άγιος Γερμανός.

Τοπικό μονοπάτι Βίγλα - Μελάς

Μήκος: 13 χλμ.

Διάρκεια: 4 1/2 ώρες

Έναρξη διαδρομής: Βίγλα

Προορισμός: Μελάς

Είδος μονοπατιού:

Βαθμός δυσκολίας διαδρομής : Εύκολη

Κατεύθυνση : Νοτιοδυτική.

Υψομετρική διαφορά :750 μ. Χαμηλότερο σημείο:900 μ. Υψηλότερο σημείο:1918 μ.

Βλάστηση: Πυκνό δάσος.

Πόσιμο νερό: Δύο πηγές..

Σήμανση : ΟΧΙ.

Περιγραφή : Αναχώρηση από τη Βίγλα Πισοδερίου με κατεύθυνση το Λάκκο από το δασικό δρόμο (μισή ώρα). Περνάμε το ποτάμι και στρίβουμε δεξιά κάτω από την κορυφή Γκολίνα με κατεύθυνση την κορυφή Φαλακρό (υψόμ. 1918 μ.) Στην κορυφή υπάρχει στρατιωτικό νεκροταφείο (δύο ώρες). Συνεχίζουμε εδώ το μονοπάτι και σε 1 1/2 ώρα φθάνουμε στο χωριό Άνω Μελάς και μετά από πορεία μισής ώρας φθάνουμε στο χωριό Μελάς, όπου βρίσκεται το καταφύγιο και το σπίτι, στο οποίο σκοτώθηκε ο Παύλος Μελάς.

Στον χάρτη που ακολουθεί φαίνονται οι διαδρομές που ακολουθούνται από τα μονοπάτια.

Χάρτης 3: Διαδρομές μονοπατιών στην περιοχή Πρεσπών του Ν. Φλώρινας

Πηγή: Διαδραστικός Χάρτης Πρεσπών (<http://www.prespes.gr/i-map.swf>)

Σημείωση: Ο χάρτης είναι ενδεικτικός για τις ανάγκες της μελέτης και δεν ενδείκνυται να χρησιμοποιηθεί από περιπατητές. Σε περίπτωση που θέλει κάποιος να ακολουθήσει τις παραπάνω διαδρομές χωρίς να γνωρίζει την περιοχή προτιμότερο είναι να συμβουλευτεί ειδικούς χάρτες και να προβεί στις απαραίτητες για τέτοια δραστηριότητα ενέργειες.

10.6 Προτεινόμενες δράσεις

Περιβαλλοντική ενημέρωση – εκπαίδευση

Μπορεί να πραγματοποιηθεί σε κλειστό ή ανοιχτό χώρο με παραστάσεις slides, και μουσική επένδυση. Να παρουσιάζεται η ιστορία των λιμνών. Η ενημέρωση είναι απαραίτητη γιατί έτσι γνωρίζουν τις λίμνες και επίσης μαθαίνουν πόσο σημαντικοί είναι οι ίδιοι τους για την σωτηρία του οικοσυστήματος. Πάντα ακολουθεί συζήτηση μετά το τέλος της παρουσίασης και της ενημέρωσης. Μπορεί να πραγματοποιηθεί η δράση αυτή σε συνεργασία με το προσωπικό της Εταιρίας Προστασίας Πρεσπών.

Παρατήρηση από στεριά

Η παρατήρηση γίνεται με τηλεσκόπια που τοποθετούνται στην στεριά αρκετά μακριά από τα πουλιά. Ταυτόχρονα με την παρατήρηση μαθαίνουν από τους οδηγούς (Μπορεί να γίνεται σε συνεργασία με την Εταιρία Προστασίας Πρεσπών) πως ονομάζονται τα ζώα που παρατηρούν. Καταγράφουν τους οργανισμούς αυτούς και συζητάνε τις ιδιαιτερότητες τους. Κάθε εποχή μπορεί έχει τη δική της περιοχή παρατήρησης, αυτό συμβαίνει γιατί αυξομειώνεται η στάθμη της λίμνης.

Οδική ξενάγηση

Οι διαδρομές μπορούν να είναι δίπλα στη λίμνη, στα παραποτάμια λιβάδια ή και σε εγκαταλελειμμένους και παραδοσιακού οικισμούς της περιοχής. Τα τζιπ είναι οχήματα που σε "παρασύρουν" εκτός δρόμου, σε μέρη δύσβατα και δύσκολα. Η οδική ξενάγηση συνδυάζει την γνώση με την περιπέτεια. Οι εκδρομές με τζιπ μπορούν να είναι μονοήμερες, διήμερες και τριήμερες και να διεξάγονται σε περιοχές εντός και εκτός των λιμνών και στα γύρω βουνά. Μπορούν να συνδυαστούν με εξωτερική κατασκήνωση των συμμετεχόντων και άλλες δράσεις.

Περιήγηση στη λίμνη με κανό

Είναι το πιο ήπιο και όμορφο μέσο για να επισκεφθεί κανείς έναν βιότοπο. Στο κανό μπορούν ν' ανέβουν άτομα κάθε ηλικίας (πλην βρεφών), η ασφάλεια διασφαλίζεται με τη χρήση σωσιβίων και τις οδηγίες ενός έμπειρου οδηγού που πρέπει να υπάρχει σ' αυτό. Θεωρείται το πιο ασφαλές και ευχάριστο μέσο περιήγησης για μια λίμνη.

Περιήγηση στη λίμνη με βάρκα

Είναι πιο γρήγορες από τα κανό και κινούνται με εξωλέμβια μηχανή χαμηλού θορύβου. Είναι αισθητικά πολύ ωραίες, έχουν σκέπαστρο για προφύλαξη από το ήλιο το καλοκαίρι και από την βροχή το φθινόπωρο και χειμώνα. Τις οδηγούν έμπειροι βαρκάρηδες που είναι επίσης πολύ καλοί γνώστες της χλωρίδας και πανίδας των λιμνών. Στα θέματα ασφαλείας σημειώνουμε ότι και εδώ πρέπει χρησιμοποιούνται σωσίβια.

Κινητή κατασκήνωση για παιδιά και νέους

Προορισμός το βουνό, η λίμνη, οι εγκαταλελειμμένοι και παραδοσιακοί οικισμοί της περιοχής. Η κατασκήνωση μπορεί να περιλαμβάνει : - Περιβαλλοντική ενημέρωση- Περιήγηση στη λίμνη – Δραστηριότητες extreme sport - Μαθήματα αναρρίχησης – Πεζοπορία – Μαγειρική παραδοσιακών συνταγών - Διαμονή σε σκηνές ή δωμάτια ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες και τις εγκαταστάσεις.

Ορεινή πεζοπορία

Διαδρομές για αρχάριους και προχωρημένους, σε καταγεγραμμένα ή καινούρια μονοπάτια πολλών χιλιομέτρων. Μπορούν να είναι μονοήμερες ή περισσότερων ημερών και να περιλαμβάνουν κατασκήνωση σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους στην ύπαιθρο.

Ποδηλατικές εκδρομές

Η ποδηλατική εκδρομή μπορεί να είναι μονοήμερη ή περισσότερων ημερών σε παραλίμνια ή ορεινή διαδρομή. Καλό θα είναι υπάρχει πάντα συνοδεία από κάποιο όχημα όπου είναι δυνατό αυτό να βρίσκεται.

Στην ολόημερη εκδρομή μπορεί να διατεθεί και γεύμα. Η διήμερη εκδρομή περιλαμβάνει διαμονή σε σκηνές και κουβάλημα του εξοπλισμού και της τροφής στο ποδήλατο.

Καλλιτεχνικά Μαθήματα

Μπορούν να προσφέρονται στα παιδιά μαθήματα τεχνών όπως ζωγραφική, αγγειοπλαστική, ξυλογλυπτική και φωτογραφία. Να ετοιμάζουν τα έργα τους με θέμα την περιοχή και το περιβάλλον και να πραγματοποιούν εκθέσεις. Επίσης να έχουν την δυνατότητα να εμφανίζουν οι ίδιοι τις φωτογραφίες τους από την διάρκεια όλων των δραστηριοτήτων τους.

Αθλητικές Εκδηλώσεις

Μπορεί να γίνει μια συνεννόηση με τους τοπικούς άρχοντες ώστε να υπάρχει μία παραχώρηση κάποιων χώρων του Πατουλίδειου Αθλητικού Κέντρου για την πραγματοποίηση των αθλητικών δραστηριοτήτων της κατασκήνωσης, ούτως ή άλλως το Αθλητικό Κέντρο χρησιμοποιείτε ελάχιστα.

Αγροτουρισμός

Η δημιουργία Τοπικών Παραδοσιακών Προϊόντων καθώς και η δημιουργία παραδοσιακών φαγητών της περιοχής μπορεί να αποτελέσει σπουδαία και ενδιαφέρουσα δραστηριότητα για τους συμμετέχοντες. Η συμμετοχή μπορεί να περιλαμβάνει όχι μόνο την προετοιμασία αλλά και την παραγωγική διαδικασία των πρώτων υλών που αποτελούν χαρακτηριστικά προϊόντα της ευρύτερης περιοχής. Όπως για παράδειγμα τα φασόλια και οι κόκκινες πιπεριές Φλωρίνης. Επίσης ενδιαφέρουσα δραστηριότητα είναι και η συμμετοχή στις αλιευτικές δραστηριότητες των ντόπιων και η δημιουργία τοπικών συνταγών με τα αλιεύματα.

Πολιτιστικές Εκδηλώσεις

Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των Πρεσπών είναι το γεγονός της γειννίας τριών διαφορετικών χωρών με αρκετές πολιτικές διαφορές. Με την δημιουργία εκδηλώσεων με συμμετέχοντες από όλες τις χώρες δίνεται η δυνατότητα στο να γνωρίσουν νέοι άνθρωποι και άλλες κουλτούρες και να αμβλυνθούν οι διαφορές σε επίπεδο διαπροσωπικών σχέσεων και κατανόησης. Μια τέτοια εκδήλωση μπορεί να αποτελέσει και την έναρξη για την δημιουργία μιας πολυπολιτισμικής κατασκήνωσης ή και ολόκληρου δικτύου κατασκηνώσεων τέτοιου είδους σε διάφορες χώρες των Βαλκανίων ή και ευρύτερα.

Κεφάλαιο 11^ο: Συμπεράσματα – Προτάσεις

Η περιοχή των Πρεσπών είναι μια περιοχή με μεγάλο φυσικό, πολιτισμικό, ιστορικό και αρχαιολογικό πλούτο. Διαθέτει όλες τις απαραίτητες πρώτες ύλες ώστε να αναπτύξει ένα τουριστικό προϊόν αειφόρο αλλά και εξαιρετικά επικερδές που θα συμβάλει σημαντικά στην αύξηση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της.

Η ανάπτυξη μιας κατασκηνωτικής τουριστικής επιχείρησης στην περιοχή δεν θα προσδώσει όφελος μόνο στον εμπλεκόμενο επιχειρηματία αλλά και στην τοπική κοινωνία συνολικά. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο η δημιουργία κατασκήνωσης θα μπορούσε να είναι εκτός από ιδιωτική επένδυση και επένδυση ενώσεων δήμων και κοινοτήτων της περιοχής αλλά και φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης μεγαλύτερου βαθμού (Νομαρχία – Περιφέρεια).

Τα οφέλη για την περιοχή θα είναι πολύπλευρα. Αρχικά η επένδυση θα δημιουργήσει θέσεις εργασίας στην περιοχή. Τόσο κατά την διάρκεια της κατασκευής αλλά και κατά την διάρκεια της λειτουργίας της κατασκήνωσης. Μάλιστα οι ανάγκες αυτές θα είναι για εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό. Επίσης ανάλογα με τις δραστηριότητες θα δημιουργηθούν και παράπλευρα επαγγέλματα όπως για παράδειγμα οδηγοί για τις βάρκες ή τα οχήματα. Οδηγοί για τα μονοπάτια, ενοικιάσεις οχημάτων ή ποδηλάτων ή αγορά τους για τις δραστηριότητες της κατασκήνωσης. Επίσης η εστίαση θα δημιουργήσει ζήτηση τόσο για προσωπικό όσο και για την παραγωγή τοπικών προϊόντων (φασόλια, πιπεριές και λιμναία ψάρια θα περιλαμβάνονται στο μενού πράγμα που θα δημιουργεί και αυξημένη ζήτηση για αυτά τα αγαθά).

Η συνεργασία επίσης με τοπικές ομάδες, φορείς και οργανισμούς για την υλοποίηση κάποιων δράσεων είναι δυνατό και να ενδυναμώσει αυτές τις οργανώσεις αλλά και να περιορίσει το επενδυτικό κόστος. Τέτοιες οργανώσεις μπορούν να είναι η Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, το Πολιτιστικό Τρίγωνο Πρεσπών αλλά και οι Αγροτουριστικοί Γυναικείοι Συνεταιρισμοί που δραστηριοποιούνται στην περιοχή.

Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει για την περιοχή είναι η ανάγκη ανάπτυξης συμπληρωματικών δραστηριοτήτων. Η περιοχή έχει να προσφέρει κατάλυμα σε μεγάλο αριθμό επισκεπτών οι οποίοι όμως δεν έχουν να γεμίσουν τον χρόνο τους με κάτι άλλο

πέραν των επισκέψεων σε χώρους αρχαιολογικού και οικολογικού ενδιαφέροντος. Αυτό το γεγονός έχει σαν αποτέλεσμα μια επίσκεψη στην περιοχή να είναι αρκετή για τον επισκέπτη ο οποίος δεν έχει λόγο να επιστρέψει.

Το στοίχημα για περιοχές που θέλουν να αναπτύξουν εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι να φεύγει ο επισκέπτης με την αίσθηση πως δεν είδε και έμαθε τα πάντα και πως χρειάζεται να την ξανά επισκεφτεί. Αυτό δεν ισχύει στην περιοχή των λιμνών του Δήμου Πρεσπών αλλά μόνο στα ορεινά, της εξαιτίας της παρουσίας του χιονοδρομικού κέντρου. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει και από τα ερωτηματολόγια επισκεπτών που συμπληρώθηκαν, το 85% των ερωτηθέντων έρχονται για πρώτη φορά στην περιοχή.

Αν και σε ποσοστό 95% δηλώνουν στο ίδιο ερωτηματολόγιο πως θα επέστρεφαν στην περιοχή δεν μπορούμε να το θεωρήσουμε αξιόπιστο. Οι δύο βασικοί λόγοι είναι το δεδομένο του 85% που επισκέπτεται για πρώτη φορά την περιοχή πράγμα που είναι εντελώς αντιφατικό και επίσης το δεδομένο της ευγενικής διάθεσης του επισκέπτη σε τέτοιου είδους ερωτήσεις.

Επιπλέον, η τοπική κοινωνία και φορείς πρέπει να πιέσουν ώστε να οργανωθούν από μέρος της Νομαρχίας και να υλοποιηθούν από τα ΚΕΚ, τον ΟΑΕΔ ή την ΝΕΛΕ μαθήματα τουριστικής εκπαίδευσης των επιχειρηματιών της περιοχής. Αδιαμφισβήτητο είναι το γεγονός πως εξαιτίας των επικερδών καλλιεργειών των φασολιών και πιπεριών η τουριστική επιχειρηματικότητα αποτελεί συμπληρωματικό εισόδημα στο γεωργικό. Δεν υποστηρίζεται από κανέναν και ούτε από την παρούσα μελέτη πως αυτό είναι αρνητικό αλλά απαραίτητο είναι να υπάρξει επιμόρφωση ώστε οι παρεχόμενες υπηρεσίες να είναι υψηλού επιπέδου.

Η εκμετάλλευση των χρηματοδοτικών ευκαιριών είναι ο βασικός μοχλός ανάπτυξης της περιοχής. Πρέπει σε τακτά χρονικά διαστήματα να πραγματοποιούνται ημερίδες στην ευρύτερη περιοχή ή οι τοπικοί φορείς να μετέχουν σε επίπεδο περιφέρειας ή και εθνικό σε συναντήσεις που παρουσιάζονται η χρηματοδοτικές δυνατότητες. Στην συνέχεια να παρουσιάζονται και στην τοπική κοινωνία.

Αναγκαία πρέπει να θεωρείται και η δικτύωση των τουριστικών επιχειρήσεων της περιοχής αλλά και η δημιουργία τοπικού συμφώνου ποιότητας. Οι δυνατότητες πίεσης μέσω δικτύου είναι σαφώς μεγαλύτερες από την μεμονωμένη ατομική πίεση του κάθε

επιχειρηματία. Επίσης το κόστος προώθησης της περιοχής είναι μικρότερο αλλά και η ανάπτυξη συμπληρωματικών δράσεων μεταξύ των επενδυτών πιο εύκολη.

Το Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας είναι αυτό που θα ανεβάσει το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών και με την κατάλληλη σήμανση θα ενημερώνει τον καταναλωτή για την επιχείρηση στην οποία βρίσκεται ενώ παράλληλα θα αποφεύγετε η σύγχυση καθώς και η αρνητική διαφήμιση της περιοχής από μεμονωμένες κακές συμπεριφορές και ελλείψεις υπηρεσίες.

Τέλος απαραίτητη πρέπει να θεωρείται η ανάγκη σύνδεσης των προσφερόμενων υπηρεσιών στα ορεινά του δήμου, χιονοδρομικό κέντρο και ορεινός τουρισμός με την παραλίμνια τουριστική δραστηριότητα, οικολογικός τουρισμός κ.α. Η γεωμορφολογική διαφοροποίηση της περιοχής σε τόσο κοντινές αποστάσεις και η ανάπτυξη τόσο πολλών διαφορετικών μορφών τουρισμού είναι δώρο για την περιοχή. Η συνεννόηση και δικτύωση μεταξύ των επιχειρηματιών (ορεινών και παραλίμνιων) για συμπληρωματικότητα στις προσφερόμενες υπηρεσίες μπορεί να αυξήσει την τουριστική κίνηση και τα εισοδήματα και των δύο. Οι προτεινόμενες εξορμήσεις σε ορεινά μονοπάτια της περιοχής μπορούν να συνδυάζονται με τροφή και διανυκτέρευση σε υπάρχοντες ξενώνες οι οποίοι με συνεννόηση θα παρέχουν και καλύτερες οικονομικές προσφορές σε τέτοιου είδους επισκέπτες. Από την άλλη μπορεί κάποιος επισκέπτης του χιονοδρομικού κέντρου να πραγματοποιεί εξορμήσεις στην παραλίμνια περιοχή για σίτιση αλλά και για επίσκεψη στους αρχαιολογικούς χώρους και παραδοσιακούς οικισμούς και την αγορά τοπικών προϊόντων.

Επίσης πολλές από τις πιθανές δράσεις της κατασκήνωσης μπορούν να καλύπτονται από επιχειρηματίες της περιοχής και μάλιστα σε περιόδους που για αυτούς θεωρούνται εκτός εποχής. Για παράδειγμα μια διήμερη εκδρομή της κατασκήνωσης στην ορεινή περιοχή του χιονοδρομικού κέντρου τους καλοκαιρινούς μήνες μπορεί να συνδυαστεί με εστίαση και διανυκτέρευση σε ξενώνα ο οποίος είναι εκτός της δικής του τουριστικής περιόδου.

Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η αύξηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του επισκέπτη με μηδενική επενδυτική δραστηριότητα, ενώ παράλληλα δημιουργείτε και η ανάγκη για επιστροφή στην ευρύτερη περιοχή εξαιτίας των πολλαπλών δυνατοτήτων που δίνει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΑΝΦΛΩ Α.Ε: “ΕΞΑΝΤΑΣ” Σχέδιο Τουριστικής Ανάπτυξης Περιοχής Βεγορίτιδας, Φλώρινα, Ιανουάριος 2001
2. ΕΣΥΕ: “Κατανομή των Εκτάσεων της Ελλάδας κατά βασικές κατηγορίες χρήσεων - Απογραφή Γεωργίας Κτηνοτροφίας 1991”, Αθήνα 1995
3. ENM Σύμβουλοι Μηχανικοί, DHI Water & Environment Ειδικοί Σύμβουλοι, Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υδροτόπων (ΕΚΒΥ): “Σχέδια Διαχείρισης Υδατικών Πόρων των Υδατικών Διαμερισμάτων (ΣΑΕ 061/3 – Κ.Α. 20002ΣΕ06130000) ΥΠΟΕΡΓΟ: Ανάπτυξη Συστημάτων και Εργαλείων Διαχείρισης Υδατικών Πόρων Υδ. Διαμερισμάτων Δυτικής, Κεντρικής, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης” Υπουργείο Ανάπτυξης, Ιούνιος 2006
4. Γραφείο Μελετών Γιώργου Μιχαηλίδη: “Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης των Περιφερειών Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας Φάσεις Α και Β” Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού – ΕΟΤ, Θεσσαλονίκη Δεκέμβριος 2002 - Ιανουάριος 2003
5. Πετρέας και Σια ΟΕ Τουριστικές Εκπαιδευτικές και Συμβουλευτικές Υπηρεσίες Εταιρία Τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας Ε.Τ.ΔΥ.ΜΑ: “MARKETING PLAN για την τουριστική προβολή της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας” Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2003
6. Δέσποινα Ευγενίδου, Ιωάννης Κανονίδης, Θανάσης Παπαζωτος Αρχαιολόγοι: “Τα Μνημεία των Πρεσπών” Υπουργείο Πολιτισμού Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα 2000
7. Γιώργος Κατσαδωράκης: “Πρέσπα μια ιστορία για την φύση και τον άνθρωπο” Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, Άγιος Γερμανός 1999
8. Γιώργος Καραδέσος, Πάνος Τσολάκης: “Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική ΠΡΕΣΠΕΣ” ΜΕΛΙΣΣΑ, Αθήνα 1998
9. Κατερίνα Αναστασίου, Ελένη Γεραλή, Αλέξανδρος Εμμανουήλ, Μαρία Ματθαίου, Νίκος Τζουτζάς, Γιάννης Χρυσάνθης: “Από τη Λίμνη στις Πρέσπες” Γυμνάσιο, Λύκειο Λίμνης, Μάιος 1999

WEBSITES

10. Διαδραστικός Χάρτης Πρεσπών: <http://www.prespes.gr/i-map.swf>
11. Πολιτιστικό Τρίγωνο Πρεσπών: <http://www.ctp.gr>
12. Εταιρία Προστασίας Πρεσπών: <http://www.spp.gr>
13. ΕΣΥΕ: <http://www.statistics.gr>
14. Αναπτυξιακή Εταιρία Φλώρινας: <http://www.anflo.gr>
15. Νομαρχία Φλώρινας: <http://www.florina.gr>
16. <http://www.inflorina.gr>
17. <http://www.agrotravel.gr>
18. <http://www.in.gr/agro>